

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Γ/Γ=198

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
146

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1975

198

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

ΥΟΤΙΛΟΠ ΥΟΤ ΗΤΩΤΑ

ΣΤ

89

ΣΧΒ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Χριστόπουλος, Αντώνιος Α.

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1975

002
KAE
ET2B
146

Η ΤΩΤΑ
ΥΟΤ
ΥΟΤΙΛΟΠ
ΥΟΙΣΑΙΜΥΤ 7

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
Αρχ. Γεω. Αιδ. Βιβλίου
αύθ. αριθ. εισαγ. *2021* του έτους 1976

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι τα πρώτα πρόσωπα που γνωρίζουμε με τον έρχομό μας στον κόσμο είναι τα πρόσωπα της οικογενείας μας (γονείς, αδέρφια κλπ.), τα όποια αποτελούν μια ξεχωριστή ομάδα, την οικογένεια. Μετά διαπιστώνουμε ότι πολλές οικογένειες κατοικούν στο ίδιο μέρος και σχηματίζουν άλλες ομάδες, τους συνοικισμούς, που τους λέμε Κοινότητες ή Δήμους. Στη συνέχεια μαθαίνουμε ότι πολύ μεγαλύτερες ομάδες ανθρώπων αποτελούν τα Κράτη και τα Έθνη. Τέλος μās είναι γνωστό σήμερα ότι τα Κράτη για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, άμυντικούς κλπ. δημιουργούν ευρύτερα σύνολα, τις διεθνείς ενώσεις (ΕΟΚ, Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ κλπ.).

Όλες οι παραπάνω ανθρώπινες ομάδες, από την οικογένεια μέχρι τα Ήνωμένα Έθνη, που κάθε μία χωριστά αποτελεί μια ιδιαίτερη κοινωνία, δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της πολιτιστικής εξέλιξης του ανθρώπου. Οι βασικότερες και σταθερότερες από αυτές και συγκεκριμένα οι κοινωνίες της οικογενείας, του συνοικισμού (χωριού ή πόλεως) και του Έθνους οφείλονται σε μια φυσική ανάγκη που οδηγεί τον άνθρωπο στο να ζήσει μαζί με τους συνανθρώπους του. Αυτή τη φυσική ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ζωή ήθελε να εκφράσει ο φιλόσοφος Άριστοτέλης, όταν έλεγε πώς ο άνθρωπος είναι «όν κοινωνικόν».

Μια ανθρώπινη κοινωνία όμως για να μπορέσει να σταθεί και να εκπληρώσει την αποστολή της πρέπει να είναι οργανωμένη. Η οργάνωση αυτή στηρίζεται πάντοτε σε κανόνες δικαίου. Στις μικρές κοινωνίες και μάλιστα στην οικογένεια οι κανόνες αυτοί είναι άγραφοι, ενώ στις μεγάλες είναι γραμμένοι και λέγονται Νόμοι ή όροι Διεθνών Συνθηκών.

Δεν χρειάζεται πολύ σκέψη για να καταλάβει κανείς ότι πρέπει να εφαρμόζονται πιστά οι κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και από εκείνους που έχουν την εξουσία και από τα μέλη της. Για να συμβαίνει αυτό πρέπει να γνωρίζη ο καθένας καλά ποιά είναι η θέση του μέσα στην κοινωνία που ζει, ποιές είναι οι υποχρεώσεις του και ποιά είναι τα δικαιώματά

του. Αυτό ακριβώς είναι το έργο του μαθήματος της 'Αγωγής του Πολίτου. Σκοπός του δηλαδή είναι να γνωρίση στο μαθητή την οργάνωση του Κοινωνικού συνόλου και κυρίως του Κράτους στο όποιο ζή και να βοηθήση στην ανάπτυξη μιᾶς συνειδήσεως, πού θα τὸν κἀν ἄξιο καὶ χρήσιμο μέλος του.

Ἀπὸ τὸ σκοπὸ πὺ ἐπιδιώκεται μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς 'Αγωγῆς τοῦ Πολίτου καταλαβαίνουμε καὶ τὴν ἄξία του. Θὰ καταλάβουμε ὁμως καλύτερα τὴν ἄξία τοῦ μαθήματος ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποιο θέλει νὰ ἀναδείξη σὲ ἄξιο καὶ χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει μέσα στὴν κοινωνία τὴ θέση πὺ ἔχει τὸ κύτταρο στὸ σῶμα. Ὅπως, ὅταν πάσχη τὸ κύτταρο, πάσχει καὶ τὸ σῶμα, ἔτσι ὅταν ὑστερῇ ὁ ἄνθρωπος σὰν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὑποφέρει καὶ καθυστερεῖ τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ χρησιμότητα τοῦ μαθήματος. Μὲ τὴ διδασκαλία τῆς 'Αγωγῆς τοῦ Πολίτου στὸ Σχολεῖο ὁ σημερινὸς μαθητὴς καὶ αὐριανὸς ὑπεύθυνος πολίτης τοῦ Κράτους καὶ κάθε ἄλλου ὀργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου μαθαίνει πὺς εἶναι ὀργανωμένο τὸ καθενα καὶ ποιὰ ἀποστολὴ ἔχει. Ἐπειτα πληροφορεῖται τίς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα πὺ ἔχει σὰν μέλος αὐτοῦ, τέλος δὲ συνειδητοποιεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐνεργὸ καὶ ὑπεύθυνο πρόσωπο μέσα στὸ ὀργανωμένο κοινωνικὸ σύνολο καὶ νὰ προσφέρῃ θετικὲς ὑπηρεσίες σ' αὐτό.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Ἡ Κοινότητα ἢ ὁ Δήμος μας

Ὅλοι μας πρέπει νά γνωρίζουμε καλά τήν Κοινότητα ἢ τὸν Δήμον πού ζοῦμε. Γι' αὐτὸ στὸ πρῶτο μάθημα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου θά μελετήσουμε, ὅσο μπορούμε πιὸ καλά, τὸν τόπο μας. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουμε αὐτό, πρέπει νά χρησιμοποιήσουμε τίς γνώσεις πού μᾶς δίνουν τὰ μαθήματα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Ἱστορίας καὶ νά ἐξετάσουμε τὸν τόπο μας **Γεωγραφικά, δημογραφικά καὶ ἱστορικά.**

α) Γεωγραφικά.

Στὴ γεωγραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου μας θ' ἀναφέρουμε ποῖο ὄνομα ἔχει, σὲ ποῖο Νομὸ ἀνήκει καὶ σὲ ποῖο σημεῖο τοῦ Νομοῦ βρίσκεται. Στὴ συνέχεια θά καθορίσουμε τὰ σύνορα καὶ θά σημειώσουμε τίς Κοινότητες ἢ τοὺς Δήμους πού βρίσκονται γύρω γύρω. Ἐπειτα θά ἐξετάσουμε ποιά ἔκταση ἔχει καὶ ποῖο εἶναι τὸ ὕψομετρο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Μετὰ θά μελετήσουμε τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους καὶ θ' ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματα πού ἔχουν τὰ βουνά, οἱ κάμποι, τὰ ποτάμια κλπ. τῆς περιφέρειᾶς τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου μας. Τέλος, ἀφοῦ ἐξετάσουμε τὸ κλίμα, τίς καλλιέργειες πού γίνονται, τὴν ἐμπορικὴ, βιοτεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση, τίς

άσכולίες τῶν κατοίκων καί τή συγκοινωνία, θά ἔχουμε μιὰ καλή γεωγραφική γνώση τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου ποῦ ζοῦμε.

β) Δημογραφικά.

Κατά τή δημογραφική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θ' ἀσכולηθοῦμε ἀποκλειστικά μέ τήν ἐξέταση τῶν κατοίκων. Ἀπό τήν τελευταία ἀπογραφή τοῦ 1971 θά πληροφορηθοῦμε τόν πληθυσμό καί μέ μιὰ σύγκριση πρὸς τόν προηγούμενο ἢ τὸ σημερινὸ πραγματικὸ πληθυσμὸ θά ἰδοῦμε ἂν αὐξήθηκε ἢ ἔμεινε στάσιμος ἢ ἐλαττώθηκε. Κατόπιν θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους τῆς μεταβολῆς ἢ στασιμότητας τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν διαπιστώσουμε ἐλάττωση ἢ καί στασιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ, αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἓνα μέρος του φεύγει, διότι φυσιολογικὰ ὁ πληθυσμὸς πρέπει νὰ αὐξάνη. Ἔτσι θά προχωρήσουμε νὰ βροῦμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείπουν τὸν τόπο μας οἱ κάτοικοι καί τὸν τόπο ποῦ πηγαίνουν· ἂν δηλαδὴ πηγαίνουν στὶς μεγάλες πόλεις (ἄστυφιλία) ἢ φεύγουν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ (μετανάστευση). Ἄν διαπιστώσουμε ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐξήθηκε καί μάλιστα πολὺ (ὅπως π.χ. συμβαίνει στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιᾶ κλπ.), αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἔρχονται πολλοὶ καί ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Πατρίδας μας. Γι' αὐτὸ θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους προτιμοῦν νὰ ἔρχονται στὸν τόπο μας γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση.

Ἀκόμη, γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ καλὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας, θά ὑπολογίσουμε πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο. Τοῦτο θά μᾶς τὸ δώσει μιὰ διαίρεση στὴν ὁποία διαιρετέος θά εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καί διαιρέτης ἡ ἔκταση τῆς περιοχῆς τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας. Ἔτσι θά διαπιστώσουμε ἂν ἡ περιοχή μας εἶναι πυκνοκατοικημένη ἢ ἀραιοκατοικημένη καί ἂν ὑπάρχουν δυνατότητες αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὄχι καί γιατί.

Τέλος, στὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θά ἐξετάσουμε τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση, τὴ μόρφωση, τὴ θρησκευτικὴ κατάσταση, τὴν ἐπαγγελματικὴ τακτοποίηση καί τὴν οικονομικὴ δυνατότητα τῶν κατοίκων καί σύμφωνα μέ ὅλες τὶς παραπάνω δημογραφικὲς παρατηρήσεις μας θά βγάλουμε τὸ συμπέρασμα ποῖα κατὰ τὴ γνώμη μας οικονομικὰ καί κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν γιὰ νὰ καλυτερευθεῖ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς μας.

γ) Ιστορικά.

Ἡ ἱστορική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου πού ζοῦμε πρέπει ν' ἀναφέρεται πρῶτα στό πότε ἐμφανίστηκε σάν συνοικισμός καί μάλιστα σέ ποιὰ περίοδο τῆς ἱστορίας μας. Ἐπειτα θά ἐξετάσουμε ἀν ἀναφέρεται ἢ ὄχι στά μεγάλα γεγονότα τῆς φυλῆς μας καί ποιὰ σπουδαῖα πρόσωπα ἀνέδειξε. Μετά ἀπό αὐτά θά ἐλθοῦμε στή νεώτερη ἱστορία τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας καί θ' ἀναφέρουμε πότε ἔγινε Κοινότητα ἢ Δήμος καί σέ ποιὰ διοικητική κατάσταση βρισκόταν προηγουμένως. Κατόπιν θά ἐξετάσουμε τί προσέφερε στους τελευταίους ἀγῶνες τῆς Πατρίδας μας καί ποιὰ θέση παίρνει στή σύγχρονη ἱστορία τῆς. Θ' ἀναφέρουμε τέλος τὰ ὀνόματα τῶν σπουδαιότερων προσώπων πού τυχόν ξεκίνησαν ἀπό τὸν τόπο μας καί ἔτσι θά κλείσουμε καί τὴν ἱστορική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ γεωγραφική, δημογραφική καί ἱστορική μελέτη τοῦ τόπου μας μᾶς ἔφερε πιὸ κοντὰ σ' αὐτόν.

2. Διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Στὸ θέμα τοῦτο θά ἐξετάσουμε τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο, ποιὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα τους, ποιὲς προϋποθέσεις χρειάζονται γιὰ τὴν ἀναγνώρισή τους, πῶς ἀναγνωρίζονται, ποιὰ εἶναι τὰ διοικητικά τους ὄργανα, πῶς ἐκλέγονται καί ποιὲς εἶναι οἱ ἀρμοδιότητές τους.

α) Ὅρισμός καί στοιχεῖα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου.

Κοινότητα ἢ Δήμο λέμε τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη ἐδαφικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας καί ἔχουν ὀργανωθῆ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν τοπικῶν τους ἀναγκῶν.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι δύο, τὰ ἐξῆς: 1) ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια καί 2) οἱ μόνιμοι κάτοικοί τῆς. Ἐτσι ἐδαφικὴ περιφέρεια χωρὶς κατοίκους ἢ μετακινούμενες ὁμάδες ἀνθρώπων δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Κοινότητα ἢ Δήμο.

Ὅλη ἡ χώρα μας εἶναι χωρισμένη σὲ Κοινότητες καί Δήμους καί κάθε κομμάτι τῆς ἀνήκει σὲ κάποια Κοινότητα ἢ Δήμο. Ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι ὀρισμένη καί τὰ σύνορά τῆς κανονίζονται ἀπὸ μιὰ ἐπιτροπὴ πού κάνει ὁ Νομάρχης.

Οί μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητας ή Δήμου λέγονται **δημότες** αὐτῶν καί ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Κοινότητα ἢ τὸν Δήμο τους. Ἡ ιδιότητα ὅτι εἶναι ἕνας δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου φαίνεται ἀπὸ τὸ **δημοτολόγιο**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται οἱ δημότες κατὰ οἰκογένειες. Γιὰ τοὺς ἄνδρες ἡ ιδιότητα αὐτὴ φαίνεται καί ἀπὸ τὸ **μητρώο ἄρρένων**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται κατὰ χρονολογία γεννήσεως.

Τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη μιᾶς Κοινότητας ἢ Δήμου ἀποκτᾶ κανεὶς α) ἂν γεννηθῆ ἀπὸ δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, β) ἂν τὸ ζήτηση μὲ αἴτηση ὕστερα ἀπὸ μόνιμη ἐγκατάσταση δυὸ ἐτῶν σὲ μιὰ Κοινότητα ἢ Δήμο, ὁπότε χάνει τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη πού εἶχε προηγουμένως, καί γ) μὲ τὸ γάμο της ἢ γυναικᾶ, ἂν τὸ ζήτηση μὲ αἴτησή της. Στὶς δυὸ τελευταῖες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ **μεταδημοτέυση**. Πάντως κάθε Ἑλληνας πολίτης εἶναι δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημότης δύο ἢ περισσότερων Κοινοτήτων ἢ Δήμων, διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ Νόμο.

β) Προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀναγνώριση Κοινότητας ἢ Δήμου.

Γιὰ ν' ἀναγνωρισθῆ μιὰ **Κοινότητα**, πρέπει νὰ ὑπάρχουν οἱ ἐξῆς προϋποθέσεις:

- 1) Νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμὸς μὲ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).
- 2) Νὰ ἔχη πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 500 κατοίκους.
- 3) Νὰ ἔχη δημοτικὸ σχολεῖο.
- 4) Νὰ ἔχη οἰκονομικὴ δυνατότητα γιὰ τὶς ἀνάγκες της.
- 5) Νὰ τὸ ζητήσουν τὰ 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μὲ αἴτησή τους.

Ἡ αἴτηση ὑποβάλλεται διὰ τῆς Νομαρχίας στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Τότε ὁ Ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν προτείνει τὴν ἐκδοσὴ Προεδρικοῦ Διατάγματος, τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζει τὴν Κοινότητα καὶ καθορίζει ποιά θὰ εἶναι ἡ ἔδρα της καὶ ποιὸ τὸ ὄνομά της.

Γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ πόλη (Κοινότητα) Δήμος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐξῆς δύο προϋποθέσεις:

- 1) Νὰ ἔχη πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 10.000 κατοίκους.

2) Να είναι πρωτεύουσα Νομού, όποτε γίνεται Δήμος ανεξάρτητα από τον πληθυσμό που έχει.

Ἡ ἀναγνώριση τοῦ Δήμου γίνεται μὲ Προεδρικό Διάταγμα, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἐκδοθῆ μέσα σὲ δύο μῆνες ἀπὸ τότε ποὺ δημοσιεύονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀποδεικνύεται ἔτσι ὅτι μιὰ πόλη ἔχει πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 10.000 κατοίκους, ἢ ἀπὸ τότε ποὺ ὀρίζεται μιὰ πόλη ὡς πρωτεύουσα Νομοῦ.

Μερικὲς πόλεις, ὅπως τὰ Μέθανα, τὸ Λουτράκι, ἡ Αἰδηψός, ἡ Πύλος κ. ἄ. ἔγιναν Δήμοι χωρὶς νὰ ἔχουν πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 10.000 κατοίκους ἢ νὰ εἶναι πρωτεύουσες Νομῶν. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ ἀναγνώριση ἔγινε γιὰ λόγους τουριστικούς, ἱστορικούς κλπ.

γ) Διοικητικὰ ὄργανα τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου.

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται:

1) Ἀπὸ τὸ **Κοινοτικό Συμβούλιο** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται:
ἀπὸ 5 μέλη σὲ Κοινότητες μὲ πληθυσμὸ μέχρι 1.000 κατοίκους,
ἀπὸ 7 μέλη σὲ Κοινότητες μὲ πληθυσμὸ ἀπὸ 1.001 - 2.000 κατοίκους,
ἀπὸ 9 μέλη σὲ Κοινότητες μὲ πληθυσμὸ ἀπὸ 2.001 - 4.000 κατοίκους,
ἀπὸ 11 μέλη σὲ Κοινότητες μὲ πληθυσμὸ ἀπὸ 4.001 - 7.000 κατοίκους
καὶ
ἀπὸ 15 μέλη σὲ Κοινότητες μὲ πληθυσμὸ ἀπὸ 7.001 καὶ ἄνω κατοίκους.

2) Ἀπὸ τὸν **Πρόεδρο**.

Ἄσ Δήμος διοικεῖται:

1) Ἀπὸ τὸ **Δημοτικό Συμβούλιο**, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται:
ἀπὸ 9 μέλη σὲ Δήμους μέχρι 4.000 κατοίκους,
ἀπὸ 11 μέλη σὲ Δήμους ἀπὸ 4.001 - 7.000 κατοίκους,
ἀπὸ 15 μέλη σὲ Δήμους ἀπὸ 7.001 - 20.000 κατοίκους,
ἀπὸ 19 μέλη σὲ Δήμους ἀπὸ 20.001 - 30.000 κατοίκους,
ἀπὸ 25 μέλη σὲ Δήμους ἀπὸ 30.001 - 100.000 κατοίκους καὶ
ἀπὸ 31 μέλη σὲ Δήμους ἀπὸ 100.001 καὶ ἄνω κατοίκους.

2) Ἀπὸ τὴ **Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ**, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Δήμαρχο, ὡς πρόεδρο, καὶ ἀπὸ δύο μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου σὲ Δήμους ποὺ ἔχουν μέχρι δεκαεννέα Συμβούλους ἢ ἀπὸ τέσσερα μέλη στοὺς λοιπούς.

3) Ἀπὸ τὸν **Δήμαρχο**.

δ) Έκλογή τῶν διοικητικῶν καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου.

1. Τὸ Κοινοτικὸ καὶ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο ἐκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια μὲ γενικὲς ἐκλογές, πού λέγονται δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές. Οἱ δημότες κάθε Κοινότητος ἢ Δήμου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμπληρώσει τὸ 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, εἶναι γραμμένοι στοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, ἔχουν ἐκλογικὸ βιβλιάριο, καὶ δὲν τοὺς ἔχουν ἀφαιρεθῆ μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση τὰ πολιτικὰ τους δικαιώματα, ἐκλέγουν κατὰ τὶς δημοτικὲς καὶ κοινοτικὲς ἐκλογές τοὺς Κοινοτικούς καὶ Δημοτικούς ἄρχοντες.

Δικαίωμα νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα γιὰ κοινοτικοὶ ἢ δημοτικοὶ Σύμβουλοι ἔχουν ὅλοι οἱ δημότες τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου, ἂν ἔχουν συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, ἂν δὲν τοὺς ἀφαιρέθηκαν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ἂν δὲν εἶναι ὑπάλληλοι. Γιὰ τὴν ἔκθεση ὑποψηφιότητας γίνονται ἀπαραίτητα συνδυασμοί. Σὲ κάθε συνδυασμὸ πρέπει νὰ περιέχεται ἀριθμὸς ὑποψηφίων ἴσος μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν Συμβούλων πού θὰ ἐκλεγοῦν ἢ τὸ πολὺ διπλάσιος. Ἔτσι π.χ. σὲ μιὰ Κοινότητα πού ἐκλέγει 7 Συμβούλους κάθε συνδυασμὸς μπορεῖ νὰ ἔχη τὸ λιγότερο 7 καὶ τὸ περισσότερο 14 ὑποψηφίους.

2. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου ἐκλέγεται γιὰ ὅλη τὴν κοινοτικὴ περίοδο, δηλαδὴ γιὰ τέσσερα χρόνια, εἶναι δὲ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου ὁ συνδυασμὸς ἐπῆρε τὴν πλειοψηφία τῶν Συμβούλων.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου ἐκλέγεται πάντοτε ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸ Συμβούλιο γιὰ τέσσερα χρόνια μὲ μυστικὴ ψηφοφορία.

3. Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται ἐπίσης κατὰ τὶς ἐκλογές, εἶναι δὲ αὐτὸς τοῦ ὁποίου ὁ συνδυασμὸς ἐπλειοψήφησε κατὰ τὶς ἀρχικὲς ἢ τὶς ἐπαναληπτικὲς ἐκλογές. Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται γιὰ ὅλη τὴ δημοτικὴ περίοδο, δηλαδὴ γιὰ τέσσερα χρόνια.

Ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Δημάρχου δὲν ἐκλέγεται, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὁ Σύμβουλος τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Δημάρχου πού πῆρε τοὺς περισσότερους σταυροὺς προτιμήσεως στὶς ἐκλογές. Καὶ αὐτὸς ὀρίζεται γιὰ τέσσερα χρόνια.

4. Ἡ Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ ἐκλέγεται κατὰ τὴ συνεδρίαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς πρώτης Κυριακῆς τοῦ Ἰανουαρίου κάθε ἔτους γιὰ ἓνα χρόνο.

5. Τέλος ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και ο Γραμματέας του Δημοτικού Συμβουλίου εκλέγονται για ένα χρόνο την πρώτη Κυριακή του Ιανουαρίου κάθε έτους από το Δημοτικό Συμβούλιο και δέν μπορούν να είναι μέλη της Δημαρχιακής Επιτροπής.

6. **Κοινοτική και δημοτική περίοδος.** Την τετραετία για την οποία εκλέγονται τα Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια τη λέμε ανάλογα κοινοτική ή δημοτική περίοδο. Η κοινοτική και δημοτική περίοδος αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου μετά από τέσσερα χρόνια.

Οί κοινοτικές και δημοτικές εκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, την πρώτη Κυριακή μετά τις 10 Οκτωβρίου. Μόνο αν μεσολάβηση άλλο γεγονός είναι δυνατό να αναβληθούν. Αυτό έγινε στις προτελευταίες κοινοτικές και δημοτικές εκλογές, οί οποίες, αντί να γίνουν τον Οκτώβριο του 1963, έγιναν τον Ιούλιο του 1964, επειδή μεσολάβησαν οί βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1963 και του Φεβρουαρίου του 1964, και στις τελευταίες, οί οποίες εξ αίτιας της δικτατορίας (1967 - 1974) έγιναν στις 30 Μαρτίου 1975.

Η ανάληψη των καθηκόντων των εκλεγμένων Συμβουλίων λέγεται εγκατάσταση των Δημοτικών και Κοινοτικών Αρχών. Η εγκατάστασή τους, όταν οί εκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται την 1η Ιανουαρίου, όποτε και αρχίζει ή κοινοτική και δημοτική περίοδος.

ε) Άρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών όργάνων.

Όταν κάνουμε λόγο για **άρμοδιότητες** των διοικητικών και των άλλων όργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου, έννοούμε τις εξουσίες που τους δίνει ο νόμος στη διοίκηση της Κοινότητας ή του Δήμου. Διότι άλλες αρμοδιότητες δίνει ο νόμος στα Συμβούλια (Κοινοτικά ή Δημοτικά), άλλες στον Πρόεδρο της Κοινότητας και το Δήμαρχο, άλλες στη Δημαρχιακή Επιτροπή και άλλες στα άλλα όργανα.

α) **Τά Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια** έχουν τις εξής κοινές αρμοδιότητες. Συζητούν και αποφασίζουν:

1) Για τον προϋπολογισμό και τον άπολογισμό της Κοινότητας ή του Δήμου και των ίδρυμάτων τους.

2) Για τη φορολογία και τά τέλη καθαριότητας, φωτισμού κλπ., που βάνουν στους δημότες τους.

3) Για τη διαχείριση της ακίνητης περιουσίας της Κοινότητας ή του Δήμου.

4) Για την ένοικίαση και αγορά ακινήτων και για τη σύναψη δανείων από την Κοινότητα ή το Δήμο.

5) Για τις κληρονομίες, κληροδοσίες και δωρεές, που γίνονται προς την Κοινότητα ή το Δήμο.

6) Για τον προγραμματισμό και την εκτέλεση των έργων της Κοινότητας ή του Δήμου.

7) Για την ίδρυση επιχειρήσεων και τη συμμετοχή της Κοινότητας ή του Δήμου σ' αυτές.

8) Για το συμβιβασμό και την παύση μιᾶς δίκης που έχει αρχίσει μεταξύ της Κοινότητας ή του Δήμου και κάποιου άλλου.

9) Τέλος, για κάθε άλλο θέμα, για το οποίο δεν είναι αρμόδιος ο Πρόεδρος της Κοινότητας ή ο Δήμαρχος και η Δημορχιακή Έπιτροπή.

Έκτος ἀπ' αὐτὲς τις κοινὲς ἀρμοδιότητες, τὸ **Κοινοτικό Συμβούλιο** αποφασίζει ἀκόμη:

1) γιὰ τις δημοπρασίες τῆς Κοινότητας,

2) γιὰ τὰ ζητήματα τῶν ὑπαλλήλων τῆς καὶ

3) γιὰ τὴν πρόσληψη πληρεξουσίου δικηγόρου καὶ τὴ δικαστικὴ ἐπιδίωξη τῶν συμφερόντων τῆς Κοινότητας.

Ἀντίστοιχα τὸ **Δημοτικό Συμβούλιο** αποφασίζει γιὰ τὸν κανονισμό τῶν ἐργασιῶν του καὶ τὸν κανονισμό τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου.

β) Ὁ **Πρόεδρος** τῆς Κοινότητας καὶ ὁ **Δήμαρχος** ἔχουν τις ἐξῆς κοινὲς ἀρμοδιότητες:

1) Ἐκτελοῦν τις ἀποφάσεις τῶν Συμβουλίων τους.

2) Εἶναι ἐκπρόσωποι τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου στὶς διάφορες ἀρχές.

3) Εἶναι προϊστάμενοι τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

4) Κάνουν τις πληρωμές καὶ φροντίζουν γιὰ τὴν εἴσπραξη τῶν ἐσόδων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Στις συνεδριάσεις τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας, σὰν μέλος τοῦ Συμβουλίου του, διευθύνει αὐτὲς καὶ ψηφίζει, ἐνῶ ὁ Δήμαρχος καλεῖται στὶς συνεδριάσεις χωρὶς

νά ἔχη δικαίωμα νά ψηφίση, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μέλος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

γ) Ἡ **Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ** ἔχει ὡς ἔργο:

1) Νά προετοιμάζη τὸν προϋπολογισμό καὶ τὸν ἀπολογισμό τοῦ Δήμου, τίς δημοπρασίαις του καὶ τὴ σύναψη δανειῶν.

2) Νά ἀποφασίζη γιὰ τὰ ἀπρόβλεπτα ἐξοδα τοῦ Δήμου, τὸ κλείσιμο τῶν δημοπρασιῶν καὶ τὴν ἐπιδίωξη στὸ δικαστήριον τῶν συμφερόντων τοῦ Δήμου.

δ) Ὁ **Ἀντιπρόεδρος** τῆς Κοινότητος καὶ ὁ **Ἀναπληρωτὴς** τοῦ Δημάρχου ἀναπληρῶνουν τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχον.

ε) Ὅλα τὰ κοινοτικά ἢ δημοτικά ἀξιώματα εἶναι **τιμητικά**. Κανεὶς δὲν δικαιούται νά παίρνη μισθόν. Μόνον ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος παίρνουν ἐξοδα παραστάσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου.

3. Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ὑπηρεσίαις.

Στὶς Κοινότητες καὶ τοὺς Δήμους ὁ νόμος δίνει τὸ δικαίωμα νά φροντίζουν γιὰ τίς τοπικὰς ἀνάγκαις μὲ τὰ ὄργανα ποὺ ἐκλέγουν οἱ δημότες τους. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ διαθέτουν τὰ ἔσοδα ποὺ ἔχουν ἀπὸ τοὺς φόρους, τὰ τέλη φωτισμοῦ, καθαριότητος κλπ., τίς δωρεὰς καὶ τίς ἐνισχύσεις ποὺ τοὺς δίνει τὸ Κράτος. Ἐπίσης μποροῦν ἀκόμη νά κάνουν δάνειον ἢ καὶ νά βάλουν στὶς μικρὰς Κοινότητες προσωπικὴ ἐργασία στοὺς δημότες. Ἔτσι ἀποκτοῦν τὴν δυνατότητα καὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νά ἱκανοποιήσουν τίς διάφορας ἀνάγκαις τῶν κατοίκων τους. Τὰ κυριότερα ἔργα ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα νά κάνουν οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι γιὰ τοὺς δημότες τους εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ὕδρευσις.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νά ἐξασφαλίσουν στοὺς δημότες τους τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ζωῆς, τὸ νερὸ. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα γιὰ τὴν κατασκευὴ, συντήρησιν καὶ λειτουργίαν συστημάτων ὕδρευσεως. Ἔτσι ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωση νά κάνουν ὕδραγωγεῖα ἢ σωληνώσεις γιὰ νά μεταφέρουν καὶ νά διανέμουν τὸ νερὸ στοὺς δημότες

τους. Όπου είναι δυνατή ή ύδρευση πολλών Κοινοτήτων ή Δήμων από την ίδια πηγή, ή κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των συστημάτων υδρεύσεώς τους μπορεί να πάρη και τη μορφή επιχειρήσεως με απόφαση βέβαια των Συμβουλίων και έγκριση του Νομάρχη. Οί δημότες μπορεί να υποχρεωθούν να πληρώνουν για την αντιμετώπιση των εξόδων της υδρεύσεώς τους.

Η ύδρευση Κοινότητας ή Δήμου μπορεί ν' ανατεθή με απόφαση του Συμβουλίου και με την έγκριση του Νομάρχη σε ξένη προς την Κοινότητα ή το Δήμο επιχείρηση. Αυτό συμβαίνει π.χ. με το Δήμο Ἀθηναίων και τους γύρω Δήμους ή Κοινότητες, που έχουν παραχωρήσει το δικαίωμα μονοπωλιακά για την ύδρευση στην Ἐταιρεία Ἐκμεταλλεύσεως Ὑδάτων (ΟΥΛΕΝ). Στην περίπτωση αυτή οί δημότες πληρώνουν για τὸ νερό που καταναλώνουν.

β) Ἡ προστασία τῆς υγείας.

Στην ἀρμοδιότητα τῆς Κοινότητας ή του Δήμου είναι και ή φροντίδα για τὴν προστασία τῆς υγείας τῶν δημοτῶν τους. Ἔτσι έχουν τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν, ἐὰν έχουν οἰκονομικὴ δυνατότητα, ἰατρεία, κέντρα υγείας, νοσοκομεῖα, σανατόρια και ἄλλα ἰδρύματα, για νὰ μποροῦν οί δημότες τους νὰ καταφεύγουν σ' αὐτὰ για τὴν θεραπεία τους.

Ἐπειδὴ ὁμως ή ἴδρυση ἰατρείων, κέντρων υγείας, νοσοκομείων κλπ. δὲν εἶναι δυνατὴ πάντοτε, γι' αὐτὸ περισσότερο οί Κοινότητες και οί Δήμοι πρέπει νὰ κάνουν ἔργα για νὰ προφυλάσσουν τὴν υγεία τῶν πολιτῶν τους. Ἀλλωστε ή προφύλαξη τῆς υγείας εἶναι και εὐκολώτερη και φθηνότερη ἀπὸ τὴν θεραπεία. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος δίνει στίς Κοινότητες και τοὺς Δήμους τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν τὰ ἐξῆς ἔργα, με τὰ ὁποῖα προφυλάσσουν τοὺς δημότες τους ἀπὸ τίς διάφορες ἀσθένειες:

α) Νὰ κάνουν ὑπονόμους και ἔργα ἀποχετεύσεως, για νὰ ἀπομακρύνουν τὰ ἀκάθαρτα και τὰ στάσιμα νερά.

β) Νὰ καθαρίζουν τοὺς δρόμους και νὰ συγκεντρώνουν τ' ἀπορρίμματα (σκουπίδια).

γ) Νὰ κάνουν λουτρά, ἀποχωρητήρια και ἄλλα ἐξυγιαντικὰ ἔργα.

γ) Οί Δρόμοι.

Ἡ κατασκευή και συντήρηση κοινοτικῶν ή δημοτικῶν δρόμων, ή διαμόρφωση πλατειῶν και ή κατασκευή γεφυρῶν για τὴν ἐξυπηρέ-

τηση τῶν δημοτῶν εἶναι δικαίωμα τῶν Κοινοτήτων ἢ τῶν Δήμων. Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν ἔχουν τὴν ὑποχρέωση, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, νὰ κατασκευάζουν καὶ ἀγροτικούς δρόμους γιὰ τὶς γεωργικὲς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τους.

δ) Ἄλλα κοινοτικά ἢ δημοτικά ἔργα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὕδρευση, τὴν προστασία τῆς υγείας καὶ τὴν κατασκευή δρόμων, στὴν ἀρμοδιότητα τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων ἀνήκει καὶ ἡ κατασκευή ἔργων ἀυξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (ἀρδεύσεις, ἐγγειοβελτιωτικά κλπ.), ἀναψυχῆς (πάρκα, παιδικὲς χαρὲς κλπ.) καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ ἡ συντήρηση τῶν νεκροταφείων.

ε) Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις.

Γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν δημοτῶν τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν σὲ ὀρισμένες ὑπηρεσίες τους νὰ δίνουν τὴ μορφή ἐπιχειρήσεως. Ἐπιχείρηση π.χ. μποροῦν νὰ κάνουν γιὰ τὴν ὕδρευση, τὸ φωτισμὸ μὲ ἀέριο, τὶς συγκοινωνίες κλπ. Οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς δὲν ἔχουν σκοπὸ τὸ κέρδος, ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δημοτῶν. Οἱ δημότες, γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ δέχονται ἀπὸ τὶς κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις, ὑποχρεώνονται νὰ πληρώνουν. Κάθε τέτοια ἐπιχείρηση τὴ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 5 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχο.

στ) Κοινοτικά καὶ δημοτικά ἱδρύματα.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν νὰ συστήσουν μὲ ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου τους ἱδρύματα (νοσοκομεῖο, σανατόριο, βρεφοκομεῖο, γηροκομεῖο κλπ.). Ἡ ἀπόφαση τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου στὴν περίπτωσιν αὐτὴ πρέπει νὰ ἐγκριθῇ μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει καὶ τὸ σκοπὸ καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἱδρύματος. Κάθε ἱδρύμα τὸ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 7 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχο καὶ λέγεται *ἀδελφάτο*.

4. Σύγκριση μεταξὺ Κοινότητος καὶ Δήμου.

Μεταξὺ τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Δήμου δὲν ὑπάρχουν σπουδαῖες

διαφορές. Θα μπορούσαμε να ειπούμε ότι η μοναδική τους διαφορά είναι ότι έχουν διαφορετικό όνομα. Κατά τα άλλα και η Κοινότητα και ο Δήμος έχουν την ίδια θέση και την ίδια ανεξαρτησία στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφού και στους δύο οργανισμούς, την Κοινότητα και το Δήμο, δίνει ο νόμος την ανεξαρτησία και το δικαίωμα να φροντίζουν για τις τοπικές τους υποθέσεις με όργανα τα όποια εκλέγουν οι δημότες τους με γενικές εκλογές.

Η διάκριση Κοινότητας και Δήμου δεν υπήρχε στη χώρα μας μέχρι το 1912. Μέχρι τότε επικρατούσε το δημοτικό σύστημα, που καθιέρωσε το 1833 η αντιβασιλεία των Βαυαρών, και είχαμε μόνο Δήμους. Η διάκριση σε Κοινότητες και Δήμους έγινε με το νόμο ΔΝΖ/1912, που καθιέρωσε το δημοτικό και κοινοτικό σύστημα στη χώρα μας.

Ο χωρισμός των οργανισμών της τοπικής αυτοδιοικήσεως σε Κοινότητες και Δήμους έγινε για το λόγο ότι οι μεγάλες πόλεις είχαν ανάγκη διαφορετικής οργανώσεως της διοικήσεως των τοπικών τους υποθέσεων, λόγω του μεγαλύτερου πληθυσμού και των σοβαρότερων προβλημάτων τους. Στο σημείο ακριβώς αυτό, στην οργάνωση δηλαδή της διοικήσεως της Κοινότητας και του Δήμου, βρίσκουμε και τις μοναδικές διαφορές μεταξύ τους, που είναι οι εξής:

α) Το Κοινοτικό Συμβούλιο έχει ως Πρόεδρό του τον Πρόεδρο της Κοινότητας, ενώ το Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγει από τους Συμβούλους του Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο και Γραμματέα.

β) Ο Πρόεδρος της Κοινότητας είναι μέλος του Κοινοτικού Συμβουλίου, ενώ ο Δήμαρχος με την εκλογή του χάνει την ιδιότητα του μέλους του Δημοτικού Συμβουλίου και στη θέση του εκλέγεται άλλος Σύμβουλος.

γ) Το Δήμο τον διοικεί, εκτός από το Δημοτικό Συμβούλιο, και άλλο με πολλά μέλη όργανο, η Δημορχιακή Επιτροπή, ενώ η Κοινότητα έχει μόνο το Κοινοτικό Συμβούλιο, ως πολυμελές διοικητικό όργανο.

δ) Οι υπηρεσίες του Δήμου είναι περισσότερες και διαφορετικά οργανωμένες, ενώ η υπηρεσία της Κοινότητας είναι απλή και στις περισσότερες αποτελείται μόνο από ένα Γραμματέα:

5. Η σημασία της Κοινότητας στην πολιτική και διοικητική οργάνωση της χώρας μας.

Η Κοινότητα, ή όποια αποτελεί τη μικρότερη διοικητική περιφέρεια της χώρας μας και διοικείται από δικούς της άρχοντες (Κοινοτικό Συμβούλιο), που εκλέγουν οι κάτοικοί της, έχει μεγάλη σημασία στην πολιτική και διοικητική οργάνωση της χώρας.

Στην πολιτική οργάνωση της χώρας μας έχει μεγάλη σημασία η Κοινότητα, διότι με την αυτοδιοίκηση, που της αναγνωρίζει ο νόμος, πραγματοποιείται μια από τις βάσεις της δημοκρατίας. Ο μικρός λαός της Κοινότητας (οί δημότες της) έχει από το νόμο το δικαίωμα να εκλέγει τους άρχοντές του (το Κοινοτικό Συμβούλιο) για τη διοίκηση των τοπικών του υποθέσεων. Έτσι οι τοπικές υποθέσεις της Κοινότητας βρίσκονται στα χέρια των εκλεκτών της, οι όποιοι γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλο τις συνθήκες κάτω από τις όποιες ζουν οι συγχωριανοί τους, μπορούν να διαπιστώσουν ευκολότερα τις ανάγκες τους και έχουν από το νόμο το απεριόριστο δικαίωμα να ενεργήσουν, όπως νομίζουν καλύτερα, για την ικανοποίησή τους. Έξ άλλου το γεγονός ότι οι άρχοντες εκλέγονται για όρισμένο χρονικό διάστημα (για μια τετραετία) από τους δημότες της Κοινότητας κάνει τους κοινοτικούς άρχοντες να εργάζονται με ενδιαφέρον και αγάπη, για να φανούν άξιοι της εμπιστοσύνης των δημοτών τους.

Ακόμη έχει μεγάλη σημασία στην πολιτική οργάνωση της χώρας μας η Κοινότητα, διότι με την αυτοδιοίκησή της γίνεται για τους κατοίκους των χωριών το σχολείο στο όποιο μαθαίνουν να ενδιαφέρονται πρώτα για την εκλογή των καλύτερων δημοτών τους για τη διοίκηση των τοπικών τους υποθέσεων και έπειτα για την εκλογή των καλύτερων πολιτικών για την κυβέρνηση του Κράτους.

Στη διοικητική οργάνωση της χώρας μας η Κοινότητα έχει επίσης μεγάλη σημασία, διότι αποτελεί το μικρότερο οργανισμό στην εφαρμογή της αποκεντρώσεως στη διοίκηση του Κράτους. Με την εκτέλεση δημοσίων υπηρεσιών, τις όποιες ο νόμος επιβάλλει στον Πρόεδρό της, συντελεί η Κοινότητα στην καλύτερη λειτουργία της διοικητικής μηχανής του Κράτους.

Πράγματι, ο Πρόεδρος της Κοινότητας, εκτός των άλλων, είναι ταυτόχρονα και εκπρόσωπος της κρατικής διοικήσεως στη μικρότερη

αυτή διοικητική περιφέρεια τῆς χώρας μας. Ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ ἔχουν δοθῆ τὰ ἐξῆς διοικητικά δικαιώματα γιὰ τὴν περιφέρειά του:

α) Εἶναι ἀρμόδιος νὰ φροντίζη γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν δημοτῶν τῆς Κοινότητάς του.

β) Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνη γνωστοὺς τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα στοὺς δημότες του καὶ νὰ φροντίζη γιὰ τὴν ἐφαρμογή τους.

γ) Ὅφειλε ν' ἀνακοινώση στοὺς κατοίκους τῆς περιφέρειάς του τὶς διαταγὲς τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ πληροφορῇ τὴν Κυβέρνηση γιὰ ὅ,τι συμβαίνει στὸν τόπο του.

δ) Τέλος εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ ἐκδίδῃ πιστοποιητικά οἰκογενειακῆς καταστάσεως στοὺς δημότες του.

Θὰ πρέπη ἐξάλλου νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι, ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Πατρίδα μας, ἡ σημασία τῆς Κοινότητος στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας εἶναι μεγάλη καὶ γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ σὲ μικρὰ καὶ ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὸ κέντρο χωριά. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ὁ ὀργανισμὸς τῆς Κοινότητος, τότε ὁ πληθυσμὸς τοὺς δὲν θὰ ἔπαιρνε μέρος στὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετηθῆ, ἀλλὰ θὰ βρισκόταν σὲ μιὰ διαρκῆ ταλαιπωρία.

Ἑρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὴ θέση τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου στὸ Νομό.
2. Ποιὰ κίνηση παρουσιάζει ὁ πληθυσμὸς τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου;
3. Ποιὰ ἱστορικὰ πρόσωπα ἀνέδειξε ὁ τόπος σου;
4. Πῶς ἀποκτᾶται ἡ ιδιότητα τοῦ δημότη;
5. Τί χρειάζεται γιὰ ν' ἀναγνωρισθῆ μιὰ Κοινότητα καὶ τί ἓνας Δήμος;
6. Ποιὰ ὄργανα διοικοῦν τὴν Κοινότητα καὶ ποιὰ τὸν Δήμο;
7. Ποιοὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα γιὰ Σύμβουλοι τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου καὶ ποιοὶ ψηφίζουν;
8. Πῶς ἐκλέγονται ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος;

9. Ποιές κοινές αρμοδιότητες έχουν ο Πρόεδρος της Κοινότητας και ο Δήμαρχος;
10. Παίρνουν μισθό τα όργανα της Κοινότητας και του Δήμου;
11. Πώς γίνεται η ύδρευση των κατοίκων στις Κοινότητες και τους Δήμους;
12. Ποιά αρμοδιότητα έχουν οι Κοινότητες και οι Δήμοι για την υγεία των δημοτών τους;
13. Τι είναι κοινοτικά ιδρύματα και πώς διοικούνται;
14. Ποιά διαφορά υπάρχει μεταξύ Κοινότητας και Δήμου;
15. Ποιά είναι η σημασία της Κοινότητας στην πολιτική οργάνωση της χώρας μας;
16. Ποιές αρμοδιότητες της κρατικής διοικήσεως έχει ο Πρόεδρος της Κοινότητας;
17. Τι λέμε κοινοτική και δημοτική περίοδο; Πότε αρχίζει και πότε τελειώνει;

Ο ΝΟΜΟΣ

1. Ὁ Νομὸς καὶ ἡ γεωγραφικὴ περιφέρεια ὅπου ζοῦμε.

Μιά καλή γνωριμία με τὸ Νομὸ μας καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα στὸ ὁποῖο ἀνήκει ὁ Νομὸς μας εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μπορέσουμε κατόπιν νὰ ἐξετάσουμε τὸ Νομὸ σὰν διοικητικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας. Ἡ γεωγραφικὴ τοποθέτηση καὶ ἐξέταση τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματος ποὺ ζοῦμε, ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως καὶ τῶν προβλημάτων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ ρόλου ποὺ ἐπαιξαν στὸ πέρασμα τῆς ἱστορίας μας εἶναι ὁ δρόμος ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίσουμε καλύτερα τὸ Νομὸ καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας. Καὶ ἐδῶ λοιπόν, ὅπως καὶ στὴν Κοινότητα καὶ τὸ Δῆμο, θὰ μελετήσουμε τὸ Νομὸ μας καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα, ποὺ ἀνήκει **γεωγραφικά, δημογραφικά** καὶ **ἱστορικά**. Ἄν ζοῦμε π.χ. στὴν Καλαμάτα, θὰ μελετήσουμε γεωγραφικά, δημογραφικά καὶ ἱστορικά τὸ Νομὸ Μεσσηνίας καὶ τὴν Πελοπόννησο, ἡ ὁποία εἶναι τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα τῆς χώρας μας, στὸ ὁποῖο ἀνήκει ὁ Νομὸς Μεσσηνίας.

α) Γεωγραφικά.

Πρώτη μας ἐνέργεια εἶναι νὰ ὀρίσουμε ποιὸς εἶναι ὁ Νομὸς καὶ σὲ ποιὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα τῆς χώρας μας ἀνήκει. Ἐπειτα θὰ καθορίσουμε τὴ θέση, τὰ σύνορα, τὴν ἔκταση καὶ τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους τοῦ Νομοῦ καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ μας διαμερίσματος καὶ θ' ἀναφέρουμε τὰ κυριότερα ὄρη, τὶς πεδιάδες, τὰ ὄροπέδια, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὶς λίμνες τοῦ καθενός.

Κατόπιν θὰ ἐξετάσουμε τὸ κλίμα, θ' ἀναφέρουμε τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ θ' ἀσχοληθοῦμε με τὴ βλάστηση, τὴν κτηνοτροφία, τὰ ὄρυκτά, τὰ κυριότερα προϊόντα καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς βιομηχανίας. Τέλος θ' ἀναφέρουμε τὴ διαίρεσή τους (τοῦ Νομοῦ σὲ Ἐπαρχίες καὶ τοῦ γεωγραφικοῦ διαμερίσματος σὲ Νομοὺς), τὶς πόλεις (πρωτεύουσες τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Νομῶν) καὶ τὸν πληθυσμὸ τῆς κάθε πόλεως. Ἐτσι θὰ ἔχουμε μιὰ σύντομη καὶ καλὴ γεωγρα-

φική γνώση του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος που ζούμε.

β) Δημογραφικά.

Η δημογραφική μελέτη, ή όποια αναφέρεται, όπως είδαμε κατά τη δημογραφική εξέταση της Κοινότητας ή του Δήμου, στην κατάσταση του πληθυσμού και τα προβλήματά του, έχει μεγαλύτερη σημασία και ενδιαφέρον, όταν αναφέρεται στο Νομό, και ακόμη μεγαλύτερη, όταν αναφέρεται σε ολόκληρο διαμέρισμα της χώρας μας, διότι ο πληθυσμός εδώ είναι μεγαλύτερος και τα προβλήματά του περισσότερα.

Με τη βοήθεια των απογραφών που έχουν γίνει θα πληροφορηθούμε πόσος είναι ο πληθυσμός του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος μας, ποιά είναι ή πυκνότητά του, πόσοι δηλαδή κάτοικοι αναλογούν σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο, ποιά είναι ή σύνθεσή του, αν δηλαδή είναι αγροτικός ή αστικός, σε ποιά οικονομική και κοινωνική κατάσταση βρίσκεται και τί κίνηση παρουσιάζει (άστυφιλία, μετανάστευση).

Όλες αυτές οι πληροφορίες θα μᾶς βοηθήσουν να διαπιστώσουμε μερικῆς ἀπό τις ἀνάγκες του πληθυσμού του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος μας και να καταλήξουμε σε συμπεράσματα για τα οικονομικά και τα κοινωνικά μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν για να καλύτερευση ή ζωή των κατοίκων τους.

γ) Ίστορικά.

Η ιστορική μελέτη του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος θα πρέπει ν' αναφέρεται στο ρόλο που έπαιξαν κατά τα διάφορα στάδια της ιστορίας μας. Γι' αυτό αρχικά θα εξετάσουμε, με τη βοήθεια του μαθήματος της Ίστορίας, ποιά ήταν ή παρουσία τους στην αρχαία, στη μεσαιωνική ή βυζαντινή και στη νεώτερη περίοδο της Έλληνικής Ίστορίας.

Ειδικότερα θα εξετάσουμε τη συμμετοχή των κατοίκων του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος μας στην εξέλιξη του πολιτισμού και στους μεγάλους αγώνες της φυλής μας, θ' αναφερθούμε περισσότερο στα σπουδαιότερα γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια του αγώνα μας για την απελευθέρωση της χώρας μας από τον τουρκικό ζυγό και θα ονομάσουμε τα αρχαιολογικά και ιστορικά μέρη.

Τέλος, για τη συμπλήρωση της σύντομης ιστορικής μελέτης μας, θ' αναφέρουμε τις μεγάλες προσωπικότητες (ἐπιστήμονες, πολιτικούς, λογοτέχνες κλπ.) και κυρίως τούς ἥρωες τῶν διαφόρων ἀγώνων τοῦ Ἔθνους μας, πού ἀνέδειξαν ὁ Νομὸς καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμερίσμα μας.

2. Διοικητικὴ ὀργάνωση τοῦ Νομοῦ.

α) Ἔννοια τοῦ Νομοῦ.

Ἡ χώρα μας σύμφωνα καὶ μὲ τὴ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους της χωρίζεται σὲ μεγάλα γεωγραφικὰ διαμερίσματα, π.χ. τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, τὴ Θεσσαλία, τὴν Ἡπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικὸ διαμερίσμα εἶναι χωρισμένο σὲ Νομούς, ὅπως π.χ. ἡ Πελοπόννησος στοὺς Νομοὺς Κορινθίας, Ἀργολίδας, Ἀρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ἡλείας καὶ Ἀχαΐας, καὶ κάθε Νομὸς σὲ Ἐπαρχίες, ὅπως π.χ. ὁ Νομὸς Μεσσηνίας στὶς Ἐπαρχίες Καλαμάτας, Μεσσηνίας, Πυλίας καὶ Τριφυλίας.

Παλαιότερα τὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας μας, οἱ Νομοὶ καὶ οἱ Ἐπαρχίες τῶν Νομῶν, ἀποτελοῦσαν διοικητικὲς περιφέρειες καὶ ἐπικεφαλῆς τους ἦσαν οἱ Γενικοὶ Διοικητὲς στὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα, οἱ Νομάρχες στοὺς Νομούς καὶ οἱ Ἐπαρχοὶ στὶς Ἐπαρχίες. Σήμερα ἔχουν καταργηθῆ οἱ Γενικοὶ Διοικητὲς καὶ οἱ Ἐπαρχοὶ καὶ ὑπάρχει μόνο ὁ θεσμὸς τῶν Νομαρχῶν ὡς διοικητικῶν ὀργάνων τῶν Νομῶν.

Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω **Νομὸς** εἶναι διοικητικὴ περιφέρεια τοῦ Κράτους μας, ἡ ὁποία ἔχει ὀρισμένη ἔκταση καὶ διοικεῖται ἀπὸ τὸ Νομάρχη. Ἡ ἔκταση, ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ὄνομα κάθε Νομοῦ ἔχουν ὀριστῆ μὲ νόμο. Σήμερα οἱ Νομοὶ τῆς χώρας μας εἶναι 51. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς, πού ἔχει πολὺ μεγάλο πληθυσμὸ, ἔχει χωριστῆ σὲ 4 Διαμερίσματα (Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς καὶ Δυτικῆς Ἀττικῆς).

β) Ὁ Νομάρχης.

Ἐπικεφαλῆς κάθε Νομοῦ βρίσκεται ὁ Νομάρχης, στὰ δὲ Νομαρχιακὰ Διαμερίσματα ὁ Ἀναπληρωτὴς Νομάρχης. Ὁ Νομάρχης εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους

του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στο Νομό και έχει τη διοίκησή του. Σαν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει να περιοδεύη στις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και να μελετᾶ από κοντά και μὲ ἐνδιαφέρον τὰ προβλήματα και τις ἀνάγκες τους.

Ἄκόμη ὁ Νομάρχης ἔχει ἀπὸ τὸ νόμο και τις ἐξῆς ἀρμοδιότητες:

1) Φροντίζει νὰ ἐκτελοῦνται στὸ Νομό του οἱ νόμοι τοῦ Κράτους, τὰ προεδρικά Διατάγματα και οἱ ὑπουργικὲς ἀποφάσεις.

2) Ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν τάξη και τὴν ἀσφάλεια τοῦ Νομοῦ του. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ δίνει διαταγὲς στὶς ἀστυνομικὲς ἀρχὲς και νὰ ἐγκρίνη τις ἀστυνομικὲς διατάξεις γιὰ τὴν τήρηση τῆς τάξεως στὸ Νομό του.

3) Εἶναι προϊστάμενος ὅλων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τοῦ Νομοῦ του, **πλὴν τῶν δικαστικῶν**, και ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διορίζει τὸ προσωπικὸ τῆς τρίτης κατηγορίας (κλητῆρες, καθαρίστριες κλπ.) στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες τῆς περιφερείας του.

4) Ἔχει στὸ Νομό του τις ὑπουργικὲς ἀρμοδιότητες ποὺ τοῦ δίνει ὁ νόμος. Στὸ Νομό του δηλαδὴ τοῦ δίνει ὁ νόμος τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ σὲ ὀρισμένα θέματα ἀντὶ τῶν ἀρμοδιῶν Ὑπουργῶν.

5) Παρακολουθεῖ τις Κοινότητες και τοὺς Δήμους τοῦ Νομοῦ του και ἐλέγχει ἂν οἱ πράξεις τῶν ἀρχόντων τους εἶναι σύμφωνες μὲ τὸ νόμο.

6) Τέλος ἐλέγχει ὅλα τὰ σωματεῖα τοῦ Νομοῦ του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικά. Καὶ ἐδῶ ὁ ἐλεγχος τοῦ Νομάρχου γίνεται γιὰ τὴ νομιμότητα τῶν πράξεων τῶν σωματείων.

Ἡ ἀνάθεση τὸσου μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Νομάρχου, πρέπει νὰ γίνεται σὲ πρόσωπα ποὺ συγκεντρώνουν πολλὲς ἱκανότητες. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, γιὰ νὰ διοριστῆ κανεὶς Νομάρχης, πρέπει:

α) νὰ ἔχη ἀνάλογη πρὸς τις ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νὰ ἔχη πτυχίον Ἀνωτάτης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τις Σχολὲς Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων και γ) νὰ εἶναι ὑγιής. Ἄκόμη ὁ Νομάρχης πρέπει νὰ ἔχη ἥθος, δημόσια και ἔθνικὴ δράση, ἡγετικά προσόντα, διοικητικὲς ἱκανότητες κλπ. Ὁ διορισμὸς τοῦ Νομάρχου γίνεται μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα κατόπιν προτάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, δὲν εἶναι δὲ μόνιμος ὑπάλληλος, ἀλλὰ μετακλητός.

γ) Τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο.

Σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχει ἓνα Συμβούλιο ποὺ λέγεται **Νομαρχιακὸ Συμβούλιο**, τοῦ ὁποίου Πρόεδρος εἶναι ὁ Νομάρχης καὶ μέλη οἱ Προϊστάμενοι τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ.

Τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ ἔργα ποὺ πρόκειται νὰ γίνουν στὸ Νομὸ. Κυρίως στὸ θέμα αὐτὸ τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο ἐκφέρει τὴ γνώμη του γιὰ τὸν προϋπολογισμό τῆς δαπάνης, τὸν προγραμματισμό, τὴν προτεραιότητα καὶ τὴν ἔκταση τῶν ἔργων τοῦ Νομοῦ.

2) Ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν νομικῶν προσώπων (Ἰδρυμάτων, Σωματείων κλπ.).

3) Οἱ παραγωγικὲς δυνατότητες τοῦ Νομοῦ καὶ ἡ μελλοντικὴ ἀξιοποίησή τους.

4) Οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ. Κυρίως τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο διατυπώνει τὴ γνώμη του γιὰ τὰ θέματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐργασία, στὴν κοινωνικὴ πρόνοια, στὴν ὑγιεινὴ κατάσταση τοῦ πληθυσμοῦ κλπ.

5) Ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίηση τοῦ Νομοῦ.

6) Τέλος δὲ κάθε ἄλλο ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει τὸ Νομὸ.

3. Διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ.

Γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σὲ κάθε Νομὸ λειτουργοῦν διάφορες διοικητικὲς ὑπηρεσίες ποὺ ὑπάρχουν στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα. Οἱ κυριότερες διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ κατὰ Ὑπουργεῖα εἶναι οἱ ἐπόμενες:

α) Ἐκπαιδευτικὲς.

Στὴν περιφέρεια τοῦ Νομοῦ λειτουργοῦν Σχολεῖα Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἐπικεφαλῆς τῶν Σχολείων αὐτῶν βρίσκονται ἀντίστοιχες Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις. Ἡ γεωγραφικὴ περιοχὴ στὴν ὁποία ἐκτείνεται ἡ ἀρμοδιότητα κάθε Γενι-

κῆς Ἐπιθεωρήσεως Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν Σχολείων καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν ποῦ ὑπηρετοῦν σ' αὐτά. Στὴ Δημοτικὴ ἔκπαιδευση, ἐπειδὴ τὰ Σχολεῖα εἶναι πολλά, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις ἔχουμε καὶ τὶς Ἐπιθεωρήσεις Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, συνήθως ἀπὸ μία σὲ κάθε ἐπαρχία.

β) Γεωργικές.

Στὴν πρωτεύουσα κάθε Νομοῦ ἔχει ἰδρυθῆ **Διεύθυνση Γεωργίας**, στὴν ὁποία ὑπάγονται ὅλες οἱ κατὰ τόπους τοῦ Νομοῦ ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀπαλλοτρίωση καὶ διανομὴ κτημάτων σὲ ἀκτῆμονες γεωργούς, μὲ τὶς ἀρδεύσεις (ποτίσματα), μὲ τὶς καλλιέργειες, μὲ τὶς γεωργικὲς ἔρευνες, μὲ τὴν κτηνοτροφία, μὲ τὶς δασικὲς ὑποθέσεις καὶ τὸ κυνήγι στὸ Νομὸ. Γιὰ τὴν καλύτερη διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας σὲ κάθε Νομὸ ἔχουν διοριστῆ πολλοὶ γεωπόνοι, κτηνίατροι καὶ δασονόμοι. Ἐπικεφαλῆς τῶν κτηνιάτρων στὸ Νομὸ εἶναι ὁ Νομοκτηνίατρος καὶ τῶν δασονόμων ὁ Δασάρχης.

γ) Οἰκονομικές.

Οἱ οἰκονομικὲς δημόσιες ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ διακρίνονται: 1) σὲ ἐκεῖνες ποῦ ὑπάγονται στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν καὶ 2) σ' ἐκεῖνες ποῦ ὑπάγονται στὸ Γενικὸ Λογιστήριο τοῦ Κράτους.

Στὸ Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν ὑπάγονται οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες, οἱ Ἐφορίες Καπνοῦ καὶ τὰ Τελωνεῖα. Στὸ Γενικὸ Λογιστήριο ὑπάγονται τὰ Δημόσια Ταμεῖα τοῦ Νομοῦ. Οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες ἔχουν ὡς ἔργο νὰ καθορίζουν τὸ ποσὸ τοῦ φόρου ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πληρῶνῃ κάθε Ἕλληνας πολίτης ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά του, οἱ Ἐφορίες καπνοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ φορολογία τοῦ καπνοῦ, τὰ Τελωνεῖα παρακολουθοῦν τὶς εἰσαγωγὰς καὶ τὶς ἐξαγωγὰς, καθορίζουν τοὺς δασμούς καὶ ἀγρυπνοῦν γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ λαθρεμπορίου, ἐνῶ τὰ Δημόσια Ταμεῖα διαχειρίζονται τὸ δημόσιο χρήμα, κάνουν δηλαδή τὶς πληρωμὰς καὶ εἰσπράττουν τὶς ὀφειλὲς πρὸς τὸ Δημόσιο. Γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ στὰ γραφεῖα τῆς Νομαρχίας ἡ Ὑπηρεσία Δημοσίου Λογιστικοῦ.

δ) **Υπηρεσίες δημοσίων έργων.**

Για την εκτέλεση των δημοσίων έργων σε κάθε Νομό έχει ιδρυθῆ ἓνα νομικὸ πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ποὺ λέγεται **«Νομαρχιακὸ Ταμεῖο»** καὶ ὑπάγεται στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Τὸ Νομαρχιακὸ Ταμεῖο διοικεῖται ἀπὸ Συμβούλιο, στὸ ὁποῖο προεδρεῖ ὁ Νομάρχης, καὶ ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῆ ἔργα παραγωγικά, ὁδοποιίας, δημοσίας ὑγείας, κοινωνικῆς προνοίας, παιδείας, ἀθλητισμοῦ καὶ τουρισμοῦ. Ἔτσι π.χ. κατασκευάζει δρόμους, γέφυρες, παιδικοὺς κήπους, σχολικὰ κτίρια, γῆπεδα, λουτρά κλπ. Ἀκόμη ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῆ δημόσια κτίρια γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ νὰ συντηρῆ τὰ χρησιμοποιούμενα ἀπὸ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κτίρια.

ε) **Υπηρεσίες ἀπασχολήσεως.**

Σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ **Ἐπιθεώρηση Ἐργασίας** ἢ Ἐποπτεία Ἐργασίας, ἡ ὁποία ἀνήκει στὸ Ὑπουργεῖο Ἀπασχολήσεως καὶ τῆς ὁποίας ἔργο εἶναι ἡ παρακολούθηση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τοῦ Νομοῦ. Μελετᾷ δηλαδὴ τὶς συνθήκες ἐργασίας τους, φροντίζει, μὲ τὸ Γραφεῖο Εὐρέσεως Ἐργασίας, νὰ τοὺς ἐξασφαλίζη ἐργασία, χορηγεῖ σ' αὐτοὺς ἐπιδόματα στὸν καιρὸ τῆς ἀνεργίας καὶ γενικὰ προσέχει τὶς ἐργαζόμενες τάξεις τοῦ Νομοῦ.

ς) **Ἄλλες διοικητικὲς ὑπηρεσίες.**

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ ἀναφέραμε, σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχουν καὶ οἱ ἑξῆς διοικητικὲς ὑπηρεσίες:

1) **Διοίκηση Χωροφυλακῆς** γιὰ τὶς ἀστυνομικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται οἱ Ὑποδιοικήσεις, τὰ Ἀστυνομικὰ Τμήματα καὶ οἱ Ἀστυνομικοὶ Σταθμοὶ τοῦ Νομοῦ.

2) **Διοίκηση Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας** γιὰ τὴν ἀγροτικὴ ἀσφάλεια τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται τὰ Ἀγρονομεῖα τοῦ Νομοῦ.

3) **Ὑπηρεσία Ἐμπορίου ἢ Ἐποπτεία Ἐμπορίου** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ Νομοῦ.

4) **Στρατολογικὸ Γραφεῖο** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως τῶν ἀνδρῶν τοῦ Νομοῦ.

5) **Κέντρο Κοινωνικῆς Προνοίας** γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς στὸ Νομό.

6) **Υγειονομικό Κέντρο** για την παρακολούθηση της δημοσίας υγιεινής στο Νομό κ.ά.

4. **Η νομική κατάσταση του Νομού, της Κοινότητας και του Δήμου.**

Τη μέθοδο της διοικήσεως ενός Κράτους τη λέμε **διοικητικό σύστημα**. "Αν η διοίκηση βρίσκεται στα χέρια των κεντρικῶν υπαλλήλων των Ὑπουργείων, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα τὸ λέμε **συγκεντρωτικὸ**". "Αν ὅμως ἓνα Κράτος εἶναι χωρισμένο σὲ περιφέρειες καὶ οἱ τοπικὲς ὑποθέσεις κάθε περιφέρειας βρίσκονται στὰ χέρια τοπικῶν διοικητικῶν ὀργάνων, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα τὸ λέμε **ἀποκεντρωτικὸ**". "Αν πάλι τὰ τοπικὰ διοικητικὰ ὄργανα εἶναι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, τὸ ἀποκεντρωτικὸ σύστημα δὲν εἶναι ἀποκεντρωτικὸ, ἀλλὰ **ἀποσυγκεντρωτικὸ**, διότι σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ Κυβέρνηση μὲ τὰ τοπικὰ ὄργανα ποὺ διορίζει, κάνει ἀπλῶς ἀποσυγκέντρωση τῶν ὑπηρεσιῶν της". "Αν ὅμως τὰ τοπικὰ διοικητικὰ ὄργανα τὰ ἐκλέγη ὁ λαός, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα εἶναι καθαρὰ ἀποκεντρωτικὸ καὶ λέγεται καὶ **τοπικὴ αὐτοδιοίκηση**".

Στὴ χώρα μας σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα, ἡ διοίκηση στηρίζεται στὴν ἀποκέντρωση καὶ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Πραγματοποίηση τῆς ἀποκεντρώσεως ἀποτελεῖ ὁ Νομὸς καὶ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἡ Κοινότητα καὶ ὁ Δήμος.

Ὁ Νομὸς στὴ χώρα μας εἶναι μιὰ τοπικὴ διοικητικὴ ἀρχή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ δεῦτερο βαθμὸ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, ἐνῶ ἡ Κοινότητα ἢ ὁ Δήμος ἀποτελοῦν τὸν πρῶτο βαθμὸ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση καὶ εἶναι νομικὰ πρόσωπα, ἔχουν δηλαδὴ ὡς ὀργανισμοὶ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις ποὺ τοὺς ἀναγνωρίζει ὁ νόμος. **Διότι νομικὸ πρόσωπο** δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ κάτι ποὺ δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα πρόσωπο, ἀλλὰ τοῦ δίνει ὁ νόμος δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις σὰν νὰ εἶναι πρόσωπο. Τὸ λέμε νομικὸ πρόσωπο, διότι δὲν εἶναι φυσικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ ἀναγνωρίζεται ὡς πρόσωπο ἀπὸ τὸ νόμο. **Πρόσωπα φυσικὰ** εἶναι μόνον οἱ ἄνθρωποι. Γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα νομικὸ πρόσωπο, χρειάζεται νὰ ἐνωθῇ μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων ἢ μιὰ ὁμάδα περιουσίας γιὰ τὴν ἐπιδίωξη κάποιου σκοποῦ. "Ἐτσι μετὰ τὴν ἐνωση τῶν ἀνθρώπων ἢ τῆς περιουσίας σὲ ὁμάδα τὰ δικαιώματα καὶ οἱ

ύποχρεώσεις δέν άνήκουν στους άνθρώπους ή στην περιουσία που αποτελούν την ομάδα, αλλά στην ομάδα. Μετά την ίδρυση π.χ. της Κοινότητας αυτή ή ίδια ή Κοινότητα έχει δικαιώματα και ύποχρεώσεις ή μετά την ίδρυση ενός άθλητικού σωματείου αυτό τó ίδιο τó σωματείο έχει δικαιώματα και ύποχρεώσεις.

Οί Κοινότητες και οί Δήμοι είναι νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Ύπάρχουν και νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου. Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) λέμε εκείνα που σκοπός τους είναι ή εξυπηρέτηση δημοσίων συμφερόντων, ενώ νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) λέμε εκείνα που επιδιώκουν ιδιωτικούς σκοπούς. Η Κοινότητα π.χ. σκοπό έχει να εξυπηρετήσει τά συμφέροντα τών δημοτών της και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Τό ίδιο και ό Δήμος. Μιά εταιρεία όμως γίνεται για να εξυπηρετήσει τά συμφέροντα εκείνων που την αποτελούν ιδιωτικά δηλαδή συμφέροντα, και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου.

Ό Νομός δέν είναι νομικό πρόσωπο, αλλά μία άπλή διοικητική περιφέρεια, ή όποία, όπως είπαμε, αποτελεί και τó δεύτερο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Ό Νομός σαν τοπική διοικητική άρχή έγινε για τή διευκόλυνση της διοικήσεως της χώρας μας. Σαν δεύτερος βαθμός στην τοπική αυτοδιοίκηση έγινε για τούς εξής λόγους: α) Διότι ύπάρχουν ύποθέσεις και συμφέροντα κοινά στις διάφορες περιοχές της χώρας μας. β) Διότι ύποστηρίζονται καλύτερα τά τοπικά συμφέροντα άπ' ό,τι θα ύποστηρίζονταν άπό τις Κοινότητες ή τούς Δήμους χωριστά. γ) Διότι όρισμένα έργα είναι κοινά σέ ευρύτερες περιοχές της χώρας μας.

Τά διοικητικά όργανα τών Κοινοτήτων και τών Δήμων διοικούν τις ύποθέσεις του τόπου τους και τó διοικητικό όργανο του Νομού, ό Νομάρχης, διοικεί τó Νομό και ελέγχει άν οί πράξεις τών όργάνων τών Κοινοτήτων και τών Δήμων είναι σύμφωνες με τó νόμο.

Οί Κοινότητες και οί Δήμοι σαν νομικά πρόσωπα μπορούν να ένωθούν μεταξύ τους για τήν ύποστήριξη τών συμφερόντων τους. Σε κάθε Νομό, ύπάρχει ή Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων, στην όποία άνήκουν ύποχρεωτικά όλες οί Κοινότητες και οί Δήμοι του Νομού. Όλες οί τοπικές ένώσεις αποτελούν τήν Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων της Έλλάδος.

Ἑρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὰ ὄρια τοῦ Νομοῦ σου καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα πὺ ἀνήκει.
2. Ποιὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν στὸ Νομὸ σου, γιὰ νὰ καλύτερεύσῃ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων;
3. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱστορικὰ τοπία τοῦ Νομοῦ σου;
4. Τί ὀνομάζουμε Νομὸ καὶ πόσοι εἶναι οἱ Νομοὶ τῆς χώρας μας;
5. Ποιὲς ἀρμοδιότητες ἔχει ὁ Νομάρχης;
6. Ποιὰ προσόντα πρέπει νὰ ἔχη ὁ Νομάρχης;
7. Πῶς διορίζεται ὁ Νομάρχης;
8. Μὲ ποιὰ θέματα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο;
9. Ποιὲς ἐκπαιδευτικὲς ὑπηρεσίες ὑπάρχουν στὸ Νομὸ σου;
10. Ποιὲς εἶναι οἱ οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες κάθε Νομοῦ;
11. Τί εἶναι Νομαρχιακὸ Ταμεῖο;
12. Ποιὸ διοικητικὸ σύστημα λέμε ἀποκεντρωτικὸ;
13. Ποῦ στηρίζεται ἡ διοίκηση τῆς χώρας μας;
14. Τί εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
15. Τί νομικὰ πρόσωπα εἶναι οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;
16. Ὁ Νομὸς εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
17. Πῶς εἶναι ἐνωμένες μεταξύ τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές και δημόσιες επιχειρήσεις.

Ἡ παραγωγή και ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν τῶν μέσων δηλαδή πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπό ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὀμάδες ἀτόμων), ὅποτε κάνουμε λόγο γιά ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἀπό τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἑνὸς τόπου πού ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά συνεταιριστικές ἐπιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπὸ τὸ Δημόσιο, ὅποτε κάνουμε λόγο γιά δημόσιες ἐπιχειρήσεις. Σκοπὸς σὲ κάθε ἰδιωτικὴ ἐπιχείρηση εἶναι τὸ κέρδος, σὲ κάθε συνεταιριστικὴ ἢ ἐξυπηρετήση τῶν συνεταιρῶν και σὲ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρετήση τοῦ συνόλου. Γιά κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδή χρήματα, τὰ ὁποῖα διαθέτουν στίς ἰδιωτικές οἱ ἰδιῶτες, στίς συνεταιριστικές οἱ συνεταιῖροι και στίς δημόσιες τὸ Δημόσιο.

α) Κυριότερες ἰδιωτικές ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) **Οἱ γεωργικές ἐπιχειρήσεις**, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς γῆς.

2) **Οἱ κτηνοτροφικές, πτηνοτροφικές, μελισσοκομικές και σηροτροφικές ἐπιχειρήσεις**, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκτροφή και ἐκμετάλλευση τῶν κτηνῶν, πτηνῶν, μελισσῶν και τοῦ μεταξοσκώληκα.

3) **Οἱ ἀλιευτικές ἐπιχειρήσεις**, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν προϊόντων τῆς θάλασσας.

4) **Οἱ ἐμπορικές ἐπιχειρήσεις**, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν διοχέτευση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν παραγωγή στὴν κατανάλωση.

5) **Οἱ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις**, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴ μεταποίηση τῶν πρῶτων ὑλῶν μὲ μηχανήματα σὲ χρήσιμα ἀγαθὰ γιά τὸν ἄνθρωπο.

6) **Οί τεχνικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τήν άνάληψη κατασκευής τεχνικών έργων.

7) **Οί τραπεζικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τό έμπόριο του χρήματος.

8) **Οί επιχειρήσεις μεταφορών**, οί όποίες έχουν σκοπό τή μεταφορά άνθρώπων (συγκοινωνία) και τή μεταφορά των αγαθών (μεταφορές).

9) **Οί ασφαλιστικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τήν ασφάλιση τής ζωής και τής περιουσίας του άνθρώπου με τήν πληρωμή των ασφαλίστρων.

10) **Οί τουριστικές επιχειρήσεις** κλπ.

"Όταν οί ιδιωτικές επιχειρήσεις γίνονται από πολλά άτομα μαζί, λέγονται **έταιρείες** και διακρίνονται σε **όμόρρυθμες, έτερόρρυθμες, άνώνυμες, περιορισμένης εϋθύνης και άφανεις**. Τό είδος τής εταιρείας δηλώνουν τά γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. και Ε.Π.Ε., που βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν έπωνυμία μιās επιχειρήσεως. Οί έταιρείες είναι και νομικά πρόσωπα 'Ιδιωτικού Δικαίου.

β) Κυριότερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι οί έξής:

1) **Οί Πιστωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν οικονομική βοήθεια των μελών τους με δάνεια μικρού έπιτοκίου. Τέτοιοι είναι κυρίως οί **γεωργικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί** στή χώρα μας.

2) **Οί παραγωγικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν καλύτερη όργάνωση τής παραγωγής. Τέτοιοι είναι οί έλαιουργικοί, οί σταφιδοπαραγωγικοί, οί γαλακτοκομικοί, οί τυροκομικοί, οί άλιευτικοί κλπ. συνεταιρισμοί.

3) **Οί προμηθευτικοί και καταναλωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στα μέλη τους των διαφόρων ειδών σε χαμηλές τιμές με τήν άποφυγή τής μεσολαβήσεως του έμπορίου. Οί συνεταιρισμοί του είδους αϋτου άναλαμβάνουν και τήν πώληση των προϊόντων των μελών τους χωρίς τή μεσολάβηση του έμπορίου, για νά έχουν μεγαλύτερο κέρδος.

4) Τέλος οί **οικοδομικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στέγης στα μέλη τους.

γ) Κυριότερες δημόσιες επιχειρήσεις είναι οί έξής:

1) Οί κοινοτικές και δημοτικές επιχειρήσεις, οί όποίες ιδρύονται

από τις Κοινότητες ή τους Δήμους και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους κατοίκους τους. Τέτοιες επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις φωτισμού με αέριο, συγκοινωνιών, ύδρευσεως κλπ.

2) Οί κυρίως δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες ιδρύονται από το Κράτος και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σ' όλους τους πολίτες. Τέτοιες επιχειρήσεις είναι ή Δημοσία Έπιχείρηση Ήλεκτρισμού (ΔΕΗ), ό Όργανισμός Σιδηροδρόμων Έλλάδος (ΟΣΕ) τὰ μονοπώλια κ.ά.

Στις δημόσιες επιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε και όρισμένους όργανισμούς, οι όποιοι έγιναν με τή φροντίδα του Κράτους και έχουν ως έργο τή συγκέντρωση και διάθεση στο έσωτερικό ή στις άγορές του έξωτερικού όρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι όργανισμοί είναι π.χ. ό Αυτόνομος Σταφιδικός Όργανισμός (ΑΣΟ) για τή σταφίδα, ή Κεντρική Ύπηρεσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) για τó σιτάρι και τó μπαμπάκι, ή Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Έλλάδος (ΣΕΚΕ) για τόν καπνό κλπ.

Άκόμη στις δημόσιες επιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε και τόν Έλληνικό Όργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ό όποιος έχει σκοπό τήν τουριστική άξιοποίηση τής χώρας μας, τόν Όργανισμό Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (ΟΤΕ), ό όποιος έχει σκοπό τήν εκμετάλλευση των τηλεπικοινωνιών, και τους λοιπούς όργανισμούς που ιδρύθηκαν από τó Κράτος ή επιβλέπονται από τó Κράτος.

2. Μέσα συγκοινωνίας και μεταφορών.

Η μετάβαση του άνθρώπου από τó ένα μέρος στο άλλο και ή μεταφορά των διαφόρων αγαθών με τις δικές του δυνάμεις άπαιτούν από τόν άνθρωπο δύναμη και χρόνο. Στις πλείστες όμως περιπτώσεις ό άνθρωπος δέν διαθέτει ούτε τή δύναμη ούτε και τó χρόνο για τή μετακίνησή του ή για τή μεταφορά των αγαθών. Στις περιπτώσεις αυτές τόν άνθρωπο έξυπηρετούν τὰ μηχανοκίνητα μέσα, με τὰ όποια κατορθώνει νά μετακινήται (συγκοινωνία) και νά μεταφέρει τὰ αγαθά του (μεταφορές).

Η συγκοινωνία στη χώρα μας γίνεται με τὰ μηχανοκίνητα μέσα τής ξηράς, τής θάλασσας και του άέρα και διακρίνεται α) στην **άστική συγκοινωνία**, ή όποία έξυπηρετεί τή μετακίνηση των κατοίκων εντός των μεγάλων πόλεων, και β) στην **ύπεραστική συγκοινωνία**, ή όποία

έξυπηρετεί τή μετακίνηση του πληθυσμού από τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο τῆς Πατρίδας μας.

Μέσα τῆς **ἀστικῆς συγκοινωνίας** εἶναι τὰ ἐξῆς:

1) **Τὰ ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως.** Αὐτά, ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τους καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο παίρνουν μέρος στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἀστικῆς συγκοινωνίας, διακρίνονται: α) Στὰ μικρὰ ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ταξί**). Τὰ ταξί ἀνήκουν σὲ ἰδιώτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς πόλεως γιὰ τὴν ὁποία ἔχουν τὴν ἄδεια μὲ πληρωμὴ κατὰ χιλιόμετρο. Ἡ χιλιομετρικὴ ἀποζημίωση στὰ ταξί εἶναι ὀρισμένη καὶ ἀναγράφεται σ' ἓνα μηχανήμα, ποὺ λέγεται μετρητῆς ἢ ταξίμετρο (κοντέρ). Γιὰ τὰ ταξί τῶν μεγάλων πόλεων τὸ ταξίμετρο εἶναι ἀπαραίτητο, ἐνῶ στὰ ταξί τῶν μικρῶν πόλεων δὲν εἶναι, διότι οἱ ἀποστάσεις εἶναι γνωστές. Στὰ ταξί ἀπαγορεύεται νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ εἰσιτήριο. β) Στὰ μεγάλα ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ἀστικά λεωφορεῖα**). Καὶ αὐτά ἀνήκουν σὲ ἰδιώτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς ἐπιτρέπει νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ καθορισμένες γραμμὲς καὶ μὲ ὀρισμένο γιὰ κάθε γραμμὴ εἰσιτήριο. Τὰ λεωφορεῖα εἶναι ὀργανωμένα σὲ κοινὰ ταμεῖα, ποὺ λέγονται Ἐνοποιημένα Κοινὰ Ταμεῖα Εἰσπράξεων Λεωφορείων (ΕΚΤΕΛ) καὶ ρυθμίζουν τὴν κίνησή τους. Τὰ ἀστικά λεωφορεῖα μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἡμικρατικά, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς ΑΣΠΑ (Ἀστικὴ Συγκοινωνία Πειραιῶς-Ἀθηνῶν) ἢ ν' ἀνήκουν σὲ ἑταιρεῖες, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς Ἑταιρείας Ἡλεκτρικῶν Συγκοινωνιῶν (ΕΗΣ) τῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Πειραιᾶ. γ) Τὰ **τουριστικὰ λεωφορεῖα** (πούλμαν), τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν βέβαια νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ εἰσιτήριο, μποροῦν ὅμως νὰ μεταφέρουν ἐντὸς τῆς πόλεως μαθητὲς ἰδιωτικῶν σχολείων, τουρίστες κλπ.

2) Τὰ ἠλεκτροκίνητα ὁχήματα (**τρόλλεϋ**) στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιά. Αὐτά κινοῦνται σὲ ὀρισμένες γραμμὲς καὶ μὲ ὀρισμένο εἰσιτήριο.

3) Ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος** γιὰ τὴν Ἀθήνα, Πειραιά καὶ Περίχωρα, ποὺ κινεῖται στὴ γραμμὴ Πειραιᾶ-Κηφισιάς.

4) Τὰ **ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως (ΙΧ)**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς κατόχους τους.

Μέσα τῆς **υπεραστικής συγκοινωνίας** εἶναι τὰ ἐξῆς:

1) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδῶ διακρίνονται: α) Στὰ μικρὰ ἐπιβατικά αὐτοκίνητα (**ταξί**), ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ ποὺ μποροῦν νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ πληρωμὴ κατὰ χιλιόμετρο καὶ ἐκτὸς τῶν πόλεων. Ἡ μεταφορὰ ἐπιβατῶν μὲ εἰσιτήριο ἀπαγορεύεται. β) Τὰ μεγάλα ἐπιβατικά αὐτοκίνητα (**υπεραστικά λεωφορεῖα**), τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σὲ ἰδιώτες, εἶναι ὀργανωμένα σὲ Κοινὰ Ταμεῖα Εἰσπράξεων Ὑπεραστικῶν Λεωφορειῶν (ΚΤΕΥΛ) κατὰ περιφέρειες (π.χ. 1ον ΚΤΕΥΛ Πελοποννήσου). γ) Τὰ λεωφορεῖα τοῦ ὀργανισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ), τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία ὀρισμένων πόλεων μὲ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, τὴν Ἀθήνα. δ) Τὰ **τουριστικά λεωφορεῖα** (πούλμαν), τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τοὺς ἐκδρομεῖς, τοὺς τουρίστες κλπ.

2) **Οἱ συρμοὶ τοῦ Ὑποῤῥαντισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ)**, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται σὲ μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 2.600 χιλιομέτρων περίπου σ' ὅλη τὴ χώρα.

3) Τὰ **πλοῖα**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ δικαίωμα νὰ ἐξυπηρετοῦν συγκοινωνιακὰ τὰ νησιὰ καὶ τὶς παράλιες πόλεις τῆς χώρας μας.

4) Τὰ **ἀεροπλάνα**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὶς πόλεις ποὺ ὑπάρχουν ἀεροδρόμια. Αὐτὰ ἀνήκουν στὴν Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία.

5) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως (ΙΧ)**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς κατόχους τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς μετακινήσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τόπο σὲ τόπο εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Αὐτὴ γίνεται μὲ τὰ μεταφορικά μέσα:

Μεταφορικά μέσα στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἐξῆς:

1) Τὰ **φορτηγὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σὲ ἰδιώτες καὶ ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινό. Αὐτὰ εἶναι ὀργανωμένα σὲ **κοινοπραξίες** καὶ **πρακτορεῖα μεταφορῶν**.

2) Τὰ **φορτηγὰ πλοῖα**, ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὰ νησιὰ καὶ τὰ λιμάνια τῶν παραλιακῶν πόλεων τῆς χώρας μας.

3) Οἱ **ἀμαξοστοιχίες** (τραῖνα) τοῦ Ὑποῤῥαντισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ).

4) Τὰ **φορτηγὰ αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὶς μεταφορὰς τῶν κατόχων τους.

3. Δημοσία υγιεινή και κοινωνικές ασφαλίσσεις.

Τὸ πολυτιμότερο και περιζήτητο ἀγαθὸ στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ υἰεία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται πολὺ και ἡ δύναμη, ὡς και ἡ πρόοδος τοῦ Κράτους. Γι' αὐτὸ ἡ φροντίδα για τὴν υἰεία τῶν ἀνθρώπων εἶναι μεγάλη τόσο ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες, ὅσο και ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἔτσι για τὴν προστασία τῆς υἰείας τῶν πολιτῶν ὑπάρχουν τὰ ἰδιωτικά ἱατρεῖα και οἱ ἰδιωτικὲς κλινικὲς, ὅπου μπορεῖ νὰ καταφεύγη ὁ ἀσθενὴς για τὴ θεραπεία του, παράλληλα δὲ μὲ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία και ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους. Τὴ φροντίδα τοῦ Κράτους τὴ λέμε δημοσία υἰεινὴ και τὶς ὑπηρεσίες του ὑπηρεσίες δημοσίας υἰεινῆς. Ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς δημοσίας υἰεινῆς εἶναι ἀπαραίτητη, διότι ἡ υἰεία εἶναι κάτι πὸ δὲν ἐνδιαφέρει μόνο τὸ ἄτομο, ἀλλὰ και τὸ σύνολο και διότι δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα νὰ προστατεύσουν τὴν υἰεία τους μὲ δικά τους ἔξοδα.

Ἀπαραίτητο ἐπίσης εἶναι νὰ λειτουργοῦν και οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσσεις. Λέγοντας **κοινωνικὲς ἀσφαλίσσεις** ἐννοοῦμε τὰ μέτρα πὸ λαμβάνονται για τὴν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ χρόνο πὸ δὲν θὰ μπορεῖ νὰ ἐργάζεται και νὰ ἐξασφαλίζει τὰ ἀπαραίτητα για τὴ ζωὴ του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειὰ κλπ.).

Στὴ χώρα μας ὑπάρχουν και συνεχῶς ἀναπτύσσονται και οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας υἰεινῆς και οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσσεις.

α) Οἱ ὑπηρεσίες **δημοσίας υἰεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἔξης:

1) Παρακολουθοῦν τὴν υἰειονομικὴ κατάσταση τῶν πολιτῶν μὲ τὰ κατὰ τόπους υἰειονομικὰ κέντρα και τοὺς υἰειονομικοὺς σταθμοὺς.

2) Παίρνουν προφυλακτικὰ μέτρα για τὴν υἰεία τῶν πολιτῶν μὲ τοὺς ἐμβολιασμοὺς, τοὺς ψεκασμοὺς (ραντίσματα) για τὴν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τὶς ἀπολυμάνσεις και τὴν ἐξέταση τῶν πωλομένων τροφίμων ἀπὸ τοὺς ἀστυάτρους.

3) Παρέχουν νοσοκομειακὴ, ἱατρικὴ και φαρμακευτικὴ περίθαλψη στοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς μὲ τὰ κατὰ τόπους δημόσια νοσοκομεῖα και ἱατρεῖα.

4) Παρέχουν τὶς πρῶτες βοήθειες μὲ τὸ Σταθμὸ Πρῶτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) και τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη στους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των άλλων δημοσίων ιδρυμάτων.

Υπηρεσίες δημοσίας υγιεινής στη χώρα μας είναι τα Ύγειονομικά Κέντρα, οί Ύγειονομικοί Σταθμοί, τὰ Κοινοτικά Ίατρεία, τὰ Γενικά Κρατικά Νοσοκομεία και τὰ Ειδικά Νοσοκομεία, που υπάρχουν σε όλες τις μεγάλες πόλεις και υπάρχουν στο Ύπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών.

β) Οί Κοινωνικές ασφάλισεις στη χώρα μας είναι διάφορες για τις διάφορες τάξεις των εργαζομένων. Για την ασφάλιση των δημοσίων πολιτικών και στρατιωτικών υπαλλήλων μεριμνά τὸ Κράτος, για την ασφάλιση των εργαζομένων τάξεων τὸ Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), για την ασφάλιση των αγροτῶν ὁ Ὁργανισμὸς Γεωργικῶν Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), για την ασφάλιση των επαγγελματιῶν και βιοτεχνῶν τὸ Ταμεῖο Ἐπαγγελματιῶν και Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος (ΤΕΒΕ), για την ασφάλιση των δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ά. τὸ Ταμεῖο Συντάξεως Νομικῶν, για την ασφάλιση των κληρικῶν και ιεροψαλτῶν τὸ Ταμεῖο Ασφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θὰ μπορούσαμε νὰ εἰπούμε ὅτι όλες οί τάξεις των εργαζομένων είναι ασφαλισμένες σε κάποιον ασφαλιστικὸ ὄργανισμό. Ἐτσι υπάρχουν ασφαλιστικοί ὄργανισμοί (Ταμεῖα) και για τοὺς υπαλλήλους των νομικῶν προσώπων (π.χ. κοινοτικούς και δημοτικούς υπαλλήλους), για τοὺς υπαλλήλους των διαφόρων ὀργανισμῶν (π.χ. υπαλλήλους ΟΤΕ), για τοὺς επιχειρηματίες (π.χ. ἐμπόρους, εργολάβους, αυτοκινητιστῆς κλπ.) και για τοὺς ἐλεύθερους επαγγελματίες (π.χ. ιατροὺς, δικηγόρους, ἡθοποιούς κλπ.).

Ἡ ασφάλιση των εργαζομένων στὸν ὄργανισμό που ασφαλίζει την τάξη τους δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ είναι ὑποχρεωτική. Για την ὑποχρεωτική ασφάλιση φροντίζει τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἐπεμβαίνει και ὑποχρεώνει τοὺς εργαζομένους νὰ ασφαλιστοὺν και τοὺς ἐργοδότες νὰ τοὺς ασφαλίουν. Ἐπίσης τὸ Κράτος ἐλέγχει τοὺς ασφαλιστικούς ὄργανισμούς για την καλὴ λειτουργία τους.

Ὁ σπουδαιότερος ασφαλιστικὸς ὄργανισμὸς στη χώρα μας είναι τὸ Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ), που ἰδρύθηκε τὸ 1937 και ἔχει τοὺς περισσότερους ασφαλισμένους. Ἐχει ἔδρα του την

Ἀθήνα καὶ ὑποκαταστήματα σ' ὅλες σχεδὸν τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ ΙΚΑ ἀσφαλίζει ὅλους τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους, οἱ ὅποιοι πληρώνουν ἀπὸ τὶς ἀποδοχές τους (μισθοὺς) γιὰ τὴν ἀσφάλισή τους. Παράλληλα μὲ τοὺς ἀσφαλισμένους πληρώνουν καὶ οἱ ἐργοδότες, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ εἰσφορὰ εἶναι διπλάσια περίπου τῆς εἰσφορᾶς τῶν ἀσφαλισμένων.

Μεγάλος ἀσφαλιστικὸς ὄργανισμὸς εἶναι καὶ ὁ Ὅργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), ὁ ὁποῖος ἀσφαλίζει τοὺς ἀγρότες καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1962. Ὁ ΟΓΑ παρέχει στοὺς ἀσφαλισμένους του σύνταξη μετὰ τὸ 65ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους καὶ μερικὴ ἰατροφαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψη καὶ ἀσφαλίζει τὰ προϊόντα ἀπὸ τὶς θεομηνίες.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ ἔχουν ὡς ἀποστολὴ νὰ προστατεύουν:

1) Τὴ ζωὴ τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀναπήρους, στὴ χήρα καὶ στὰ ὄρφανὰ ἐκείνων ποὺ πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ὕγεια** τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερικὴ ἰατρικὴ, νοσοκομειακὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στὶς ἀσφαλισμένες γυναῖκες παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καὶ ἄδεια ἐγκυμοσύνης καὶ τοκετοῦ.

4. Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

α) Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἡ λειτουργία τους.

Στατιστικὴ εἶναι ἡ μεθοδικὴ συγκέντρωση, κατάταξη καὶ σύγκριση τῶν διαφόρων φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν φαινομένων αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ στατιστικὴ λέγονται στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

Ἡ στατιστικὴ εἶναι πανάρχαιη μέθοδος. Στὴν πρώτη της ἐμφάνιση εἶχε ὡς ἔργο τὴν ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Σιγὰ σιγὰ ὁμως ἡ στατιστικὴ ἄρχισε ν' ἀσχολῆται καὶ μὲ τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἔτσι σήμερα ἡ στατιστικὴ παρουσιάζει μεγάλη ἀνάπτυξη σ' ὅλες τὶς πολιτισμένους χώρες.

Στή χώρα μας ή στατιστική λειτουργεί από τήν εποχή του Κυβερνήτη Ίωάννη Καποδίστρια, όποτε ιδρύθηκε τò πρώτο Γραφείο Στατιστικής. Αρχικά ή στατιστική στή χώρα μας άσχολήθηκε με τόν πληθυσμό, ένó άργότερα άρχισε ν' άσχολήται με τή στατιστική του έμπορίου, τής ναυτιλίας, τής γεωργίας, τής κτηνοτροφίας, τής βιομηχανίας, τής παιδείας κλπ. Τή μεγαλύτερή της ανάπτυξη έλαβε ή στατιστική στή χώρα μας με τήν ίδρυση τής Έθνικής Στατιστικής Ύπηρεσίας τής Ελλάδος (ΕΣΥΕ). Τήν ΕΣΥΕ τήν διακρίνουμε στις έξις Ύπηρεσίες:

1) Στήν κεντρική ύπηρεσία.

2) Στις στατιστικές ύπηρεσίες που υπάρχουν σ' όλα τά Ύπουργεία, έκτός των Ύπουργείων Συντονισμού, Έξωτερικών και Έθνικής Αμύνης.

3) Στά γραφεία στατιστικής των Νομών, που υπάρχουν σέ κάθε Νομαρχία.

Η κεντρική ύπηρεσία έχει ως έργο τή στατιστική των φαινομένων, τά όποια ένδιαφέρουν όλη τή χώρα, π.χ. του πληθυσμού, των κοινωνικών ασφαλίσεων, των τιμών και του τιμαριθμού, τής παραγωγής, του έμπορίου κλπ. και τήν παρακολούθηση των άλλων στατιστικών ύπηρεσιών στο έργο τους.

Η ύπηρεσία στατιστικής κάθε Ύπουργείου έχει ως έργο νά συγκεντρώνη τά στατιστικά στοιχεία του Ύπουργείου που άνήκει, νά τά έπεξεργάζεται και νά καταλήγη σέ συμπεράσματα για τά προγράμμά του.

Τά γραφεία στατιστικής των Νομών έχουν ως έργο νά κάνουν τις στατιστικές εργασίες που τους αναθέτουν ή ΕΣΥΕ και οι στατιστικές ύπηρεσίες των Ύπουργείων.

Στήν ύπηρεσία τής στατιστικής, για τις έρευνές της προσφέρουν στοιχεία οι έξις πηγές:

1) Οι άπογραφές, οι όποιες γίνονται κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα (5 ή 10 χρόνια συνήθως) και διακρίνονται σέ άπογραφές του πληθυσμού, των οικοδομών, τής γεωργίας, των έμπορικών και βιομηχανικών καταστημάτων κ.ά. Οι άπογραφές για νά είναι χρήσιμες, πρέπει νά είναι καθολικές, όρισμένου τόπου και ταυτόχρονες.

2) Οι δειγματοληπτικές έρευνες. Σ' αυτές παίρνουμε μόνο δείγματα κατά τήν έρευνά μας. Άν π.χ. θέλουμε με τή στατιστική νά

έξακριβώσουμε την οικονομική κατάσταση των οικογενειών μιᾶς πόλεως, παίρνουμε πληροφορίες (δείγματα) ἀπὸ μερικές μόνο οικογένειες καὶ χωρὶς διάκριση.

3) Οἱ **συνεχεῖς ἐγγραφές**, οἱ ὁποῖες γνώρισμά τους ἔχουν ὅτι τὰ διάφορα γεγονότα γράφονται ἀμέσως μόλις γίνονται. Τέτοιες ἐγγραφές π.χ. εἶναι οἱ ληξιαρχικὲς (γεννήσεων, γάμων καὶ θανάτων), τῶν ὑποθηκοφυλακείων, τῶν σχολείων κλπ.

β) Ἡ χρησιμότητα τῆς στατιστικῆς.

Ἡ στατιστικὴ μὲ τὴν ἀνάλυση τῶν στατιστικῶν στοιχείων καὶ τὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα καταλήγει γίνεται πάρα πολὺ χρήσιμη, διότι ἀποτελεῖ τὸ δρόμο πὸ ὁδηγεῖ στὴ γνώση τῶν διαφορῶν φυσικῶν, κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν φαινομένων καὶ εἶναι τὸ κυριότερο μέσο στὰ χέρια ἐκείνου πὸ θέλει νὰ μελετήσῃ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐξέλιξη ἑνὸς λαοῦ, καθὼς καὶ ἐκείνου πὸ θέλει νὰ ἐργαστῇ γιὰ τὴν ἀνάπτυξή του. Ἀκόμη ἡ στατιστικὴ μᾶς δίνει ὀλοκάθαρη τὴν εἰκόνα ὄλων τῶν φαινομένων καὶ μὲ τὰ συμπεράσματά της τίς σταθερὲς βάσεις κάθε προγράμματος.

Ἰδιαίτερα ἡ στατιστικὴ γίνεται χρήσιμη 1) στὴν Κυβέρνηση, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ στὴν πολιτικὴ της, 2) στὴ διοίκηση γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία της, 3) στὴν παραγωγή γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωσή της, 4) στὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς δραστηριότητάς τους καὶ 5) στὶς καθυστερημένες χώρες γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους.

5. Οἱ κυριότερες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις.

Τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος τὴν κερδίζει μὲ τὴν ἐργασία του, πὸ λέγεται καὶ ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα δημιουργοῦνται στὸν ἄνθρωπο ὀρισμένα προβλήματα, τὰ ὁποῖα πρέπει ν' ἀντιμετώπισῃ καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι κοινὰ σ' ὄλους ἐκείνους πὸ ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα. Εἶναι φυσικὸ ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων πὸ δημιουργοῦνται στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα νὰ εἶναι ἀποτελεσματικότερη, ὅταν ἀναλαμβάνεται ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων σὲ κάθε ἐπάγγελμα, παρὰ ὅταν ἐπιχειρῆται ἀπὸ τὸν καθένα χωριστά. Γιὰ ν' ἀναλάβῃ ὁμως ἕνα σύνολο μὲ τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων του, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐνωμένα τὰ μέλη του. Τὴν ἐνωσιὴ αὐτὴ τὴν ἐπιτρέπει τὸ

Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νὰ ἐνωθοῦν σὲ ὁμάδες γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἔνωση γίνεται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἔτσι ἔχουμε τὶς διαφορὲς ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις. Τὶς ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις στὴ χώρα μας τὶς διακρίνουμε σὲ **σωματεῖα, ἐπιμελητήρια καὶ συνεταιρισμούς.**

α) Σωματεῖα.

Σωματεῖο εἶναι ἡ ἔνωση πολλῶν προσώπων τῆς ἴδιας τάξεως γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Τὰ κυριότερα ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **ἐργατικὰ** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν διαφόρων ἐργατικῶν τάξεων. Τὰ τοπικὰ ἐργατικὰ σωματεῖα ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν τὰ ἐργατικὰ κέντρα, ὅπως π.χ. Ἐργατικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν, Πειραιῶς κλπ., ἢ ὅλα τὰ σωματεῖα τῆς ἴδιας ἐργατικῆς τάξεως ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν **ὁμοσπονδίες**, ὅπως π.χ. ἡ Καπνεργατικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος κλπ. Ὅλα τὰ ἐργατικὰ κέντρα καὶ οἱ ἐργατικὲς ὁμοσπονδίες εἶναι ἐνωμένα σὲ μιὰ συνομοσπονδία, πού λέγεται Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν Ἑλλάδος (ΓΣΕΕ).

2) Οἱ **δημοσιουπάλληλικές** ἐνώσεις, οἱ ὁποῖες γίνονται μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων ἐνὸς Ὑπουργείου ἢ μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων μιᾶς περιφέρειας, πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο Ὑπουργεῖο. Ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους ἐνώσεις ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν ὁμοσπονδίες, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ Διδασκαλικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος (ΔΟΕ), ἢ Ὅμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδύσεως (ΟΛΜΕ) κλπ. Οἱ περισσότερες ὁμοσπονδίες ἔχουν ἐνωθῆ μεταξύ τους καὶ ἔχουν ἀποτελέσει τὴν ΑΔΕΔΥ (Ἀνωτάτη Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ Δημοσίων Ὑπαλλήλων). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δημοσιουπάλληλικές ἐνώσεις, ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν, νομικῶν προσώπων καὶ Τραπεζῶν, ὅπως π.χ. τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΟΤΕ, τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΙΚΑ, τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ὑπαλλήλων κλπ.

3) Τὰ **ἐργοδοτικὰ** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν ἐργοδοτῶν. Τέτοια σωματεῖα εἶναι π.χ. ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος, ὁ Σύνδεσμος Ἐμπόρων καὶ Βιομηχάνων κλπ.

4) Οἱ **σύλλογοι τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν**, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ περιλαμβάνουν ὅλους τοὺς ἐλεύθερους

επαγγελματίες κάθε επαγγέλματος, π.χ. ιατρούς, δικηγόρους κλπ. Οί ελεύθεροι επαγγελματίες του ίδιου επαγγέλματος μιᾶς περιφέρειας (Νομοῦ) ἢ μιᾶς μεγάλης πόλεως (Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκης κλπ.) σχηματίζουν τοὺς τοπικοὺς συλλόγους (π.χ. Ἱατρικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν) καὶ ὅλοι οἱ τοπικοὶ σύλλογοι κάνουν τοὺς Πανελληνίους συλλόγους, ὅπως π.χ. οἱ τοπικοὶ ἱατρικοὶ σύλλογοι κάνουν τὸν Πανελλήνιο Ἱατρικὸν Σύλλογον (ΠΙΣ). Στους συλλόγους τῶν ἐλευθέρων επαγγελματιῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ἐγγραφή γιὰ τὴν ἄδεια ἀσκήσεως επαγγέλματος. Ἐνας δικηγόρος π.χ. δὲν μπορεῖ νὰ δικηγορήσῃ, ἂν δὲν εἶναι γραμμένος στὸ δικηγορικὸν σύλλογον τοῦ τόπου του.

Γιὰ νὰ γίνῃ ἕνα σωματεῖο, ἀπαιτοῦνται οἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) Νὰ τὸ ἀποφασίσουν τὸ λιγότερον 20 ἄτομα τῆς ἴδιας ἐπαγγελματικῆς τάξεως.

2) Νὰ γίνῃ καταστατικὸ τοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖο νὰ ὀρίζῃ τὸ ὄνομα, τὴν ἔδρα, τὸ σκοπὸ, τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐγγραφή καὶ διαγραφή τῶν μελῶν του, τὸν τρόπο τῆς διοικήσεως, τοὺς πόρους του καὶ τὴν τύχη τῆς περιουσίας του μετὰ τὴ διάλυσή του.

3) Νὰ ὑποβληθῇ αἴτηση στὸ Πρωτοδικεῖο τῆς περιφέρειας μὲ δυὸ ἀντίγραφα τοῦ καταστατικοῦ, ἀντίγραφο τῆς ἀποφάσεως ἰδρύσεως καὶ κατάλογο τῶν ἰδρυτῶν. Τὸ Πρωτοδικεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις αὐτές, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ σωματεῖο.

Ὁ σκοπὸς κάθε ἐπαγγελματικοῦ σωματείου δὲν εἶναι τὸ κέρδος, ἀλλὰ ἡ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του.

β) Τὰ ἐπιμελητήρια.

Τὰ Ἐπιμελητήρια τὰ ἔχει ἰδρύσει τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἔχει δώσει ἀνεξαρτησία στὴ διοίκησή τους, ἢ ὁποία γίνεται ἀπὸ τὰ μέλη κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ὀρίζει ὁ νόμος. Ἐπιμελητήρια στὴν Ἑλλάδα εἶναι:

1) Τὰ ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν ὑποχρεωτικὰ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι.

2) Τὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ βιοτεχνικὰ ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ἐπαγγελματίες καὶ βιοτέχνες.

3) Τὸ Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριον τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τοὺς πτυχιούχους τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν προαγωγή τῆς τεχνικῆς κινήσεως τῆς χώρας μας.

4) Το **Ναυτικό Έπιμελητήριο**, με έδρα τὸν Πειραιᾶ καὶ μέλη τοὺς πλοιοκτῆτες, ἐφοπλιστὲς καὶ ἀτμοπλοϊκὲς ἐταιρεῖες. Σκοπὸς τοῦ εἶναι ἡ προαγωγή τῶν ναυτιλιακῶν ζητημάτων.

5) Το **Καλλιτεχνικὸ Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριο** με ἔδρα τὴν Ἀθήνα καὶ μέλη τοὺς ζωγράφους, γλύπτες, χαράκτες, διακοσμητὲς κλπ.

6) Το **Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριο Τουριστικῶν Ξενοδοχείων** με μέλη τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν τουριστικῶν ξενοδοχείων καὶ ἔδρα τὴν Ἀθήνα.

γ) Οἱ συνεταιρισμοί.

Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι: 1) **γεωργικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι ἀγρότες, καὶ 2) **ἀστικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι κάτοικοι τῶν πόλεων. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἰδρύονται με καταστατικό, ποὺ ὑπογράφουν τὸ λιγότερο 7 μέλη καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ (π.χ. τὸ καταστατικό ἑνὸς γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Γεωργίας κλπ.).

Σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι οἱ γεωργικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σκοπὸ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν ἀγροτῶν. Οἱ ἀγρότες μιᾶς Κοινότητος ἢ Δήμου μποροῦν νὰ ἰδρῦσουν δικὸν τοὺς συνεταιρισμό. Οἱ τοπικοὶ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐνώνονται σὲ **περιφερειακὲς ἐνώσεις**, οἱ ὁποῖες περιλαμβάνουν τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς περιφέρειᾶς τοὺς. Οἱ περιφερειακὲς ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἐνώνονται σὲ **κοινοπραξίαι ἐνώσεων** γεωργικῶν συνεταιρισμῶν μιᾶς μεγαλύτερης περιφέρειᾶς, συνήθως ἑνὸς γεωγραφικοῦ διαμερίσματος τῆς χώρας. Τέλος ὅλες οἱ κοινοπραξίαι καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν τὴν Πανελλήνιον Συνομοσπονδία Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΠΑΣΕΓΕΣ).

Ἡ ὀργάνωση τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων σὲ σωματεῖα καὶ συνεταιρισμοὺς γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τοὺς λέγεται **συνδικαλισμὸς** καὶ οἱ ἀγῶνες τοὺς συνδικαλιστικοὶ ἀγῶνες. Ὁ συνδικαλισμὸς εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος στὶς πολιτισμένες χῶρες καὶ προστατεύει ἀποτελεσματικὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ὅταν μάλιστα δὲν δίνει πολιτικὸ χρῶμα στοὺς ἀγῶνες τοῦ. Σκοπὸς τοῦ συνδικαλισμοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀνάμειξη στὴν πολιτικὴ, ἀλλὰ ἡ

υποστήριξη τών συμφερόντων τών μελών του. Γι' αυτό πρέπει ν' απέχη από τήν πολιτική.

6. Ἡ παραγωγική ἀποταμίευση καί ἡ σημασία της.

Ἀποταμίευση λέμε τή δημιουργία ἀποθεμάτων ἀπό τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου γιά τήν ἀντιμετώπιση ἀπροβλέπτων μελλοντικῶν ἀναγκῶν καί τή βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεώς του. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζη τίς ἀνάγκες πού θά τοῦ παρουσιαστοῦν στό μέλλον καί ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν μπορεῖ, ἂν εἶναι προοδευτικός, νὰ μένη συνεχῶς στήν ἴδια οἰκονομική κατάσταση, πρέπει νὰ δημιουργῆ ἀποθέματα ἀπό τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του. Γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἔχη ἀποθέματα, πρέπει νὰ κάνη καλή χρήση τῶν χρημάτων του. Καλή χρήση τῶν χρημάτων ἀπό τόν ἄνθρωπο γίνεται ὅταν ξοδεύη ὅσα τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιά νὰ ζήσει καί ἀποφεύγη τίς ἄσκοπες δαπάνες ἢ ἀπλούστερα ὅταν εἶναι **οἰκονόμος**, διότι μόνο ὁ οἰκονόμος ξοδεύει ὅσα πρέπει καί ἀποφεύγει τίς σπατάλες.

Ἀποθέματα ἀπό τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του δημιουργεῖ καί ὁ **φιλάργυρος**. Τὰ ἀποθέματα ὁμοίως τοῦ φιλάργυρου δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μέ τήν ἀποταμίευση, διότι στό φιλάργυρο διαφέρει ὁ σκοπός τῆς δημιουργίας τῶν ἀποθεμάτων. Ὁ φιλάργυρος μαζεύει χρήματα, μέ στέρηση μάλιστα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπό ἀγάπη πρὸς τὰ χρήματα, ἐνῶ ὁ οἰκονόμος μαζεύει γιά τίς μελλοντικές του ἀνάγκες καί γιά τή βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως.

Τὰ ἀποθέματα πού δημιουργεῖ ὁ οἰκονόμος ἀπό τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι **πράγματα**, ἂν ἡ ἐργασία του τοῦ ἐξασφαλίζει ὑλικά ἀγαθά, ἢ **χρήματα**, ἂν τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι χρήματα. Γι' αὐτό καί ἡ ἀποταμίευση ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἀποθεμάτων μπορεῖ νὰ εἶναι α) **πραγματική**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι ὑλικά ἀγαθά, καί β) **χρηματική**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι χρήματα. Σήμερα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἔχουν χρηματικὴ ἀξία, πωλοῦνται καί γίνονται χρήματα. Ἔτσι ἡ ἀποταμίευση εἶναι μόνο **χρηματική**.

Ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού φυλάσσονται τὰ χρήματα ἀπ' αὐτόν πού ἀποταμιεύει διακρίνουμε τήν ἀποταμίευση σὲ α) **μὴ παραγωγική** καί β) **παραγωγική**. Μὴ παραγωγική εἶναι ἡ ἀποταμίευση, ὅταν τὰ χρήματα φυλάσσονται στό χρηματοκιβώτιο, καί παραγωγική, ὅταν

τοποθετούνται στα **ταμειυτήρια** (Ταχυδρομικά Ταμειυτήρια ή Ταμειυτήρια Τραπεζών) ή γίνονται μέσα παραγωγής (κεφάλαιο, έδαφος ή εργασία).

Η παραγωγική αποταμίευση έχει μεγάλη σημασία, διότι όφελει α) εκείνον που αποταμιεύει και β) το σύνολο των ανθρώπων.

Η παραγωγική αποταμίευση όφελει πρώτα εκείνον που αποταμιεύει, διότι στην περίπτωση που καταθέτει στα ταμειυτήρια τα χρήματά του παίρνει τόκους και μεγαλώνει το εισόδημά του και στην περίπτωση που μεταβάλλει τα χρήματά του σε μέσα παραγωγής καλυτερεύει την επιχείρησή του και κερδίζει περισσότερο. Έτσι κατορθώνει πρώτα να βελτιώνει την οικονομική του κατάσταση και έπειτα να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει κάθε ανάγκη που θα του παρουσιαστή στο μέλλον (σπουδές των παιδιών του, ασθένειες, άνεργία κλπ.).

Παράλληλα μ' αυτόν που αποταμιεύει ή παραγωγική αποταμίευση όφελει και το σύνολο, διότι στην περίπτωση που ή αποταμίευση γίνεται στα ταμειυτήρια συγκεντρώνονται μεγάλες ποσότητες χρημάτων και είναι δυνατή ή χρηματοδότηση μεγάλων έργων και στην περίπτωση που ή αποταμίευση μεταβάλλεται σε μέσα παραγωγής τα παραγόμενα αγαθά δεν προορίζονται μόνο γι' αυτόν που αποταμιεύει κατ' αυτόν τον τρόπο, αλλά και για το σύνολο, το όποιο τα βρίσκει στην αγορά άφθονότερα και ποιοτικά καλύτερα.

Πραγματικά, όταν τα χρήματα αποταμιεύονται στα ταμειυτήρια, δεν μένουν εκεί, αλλά δίνονται για την κατασκευή μεγάλων έργων, τα όποια δεν θα μπορούσαν ίσως να γίνουν κατ' άλλον τρόπο. Έτσι κάθε δραχμή που μπαίνει στα ταμεία των ταμειυτηρίων παίζει το ρόλο της στην κατασκευή ύδροηλεκτρικών, τουριστικών, οδοποιίας κλπ. έργων. Όταν πάλι τα χρήματα γίνονται μέσα παραγωγής, προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στο σύνολο, το όποιο απολαμβάνει τα παραγόμενα αγαθά. Έτσι π.χ. ή αγορά ενός τρακτέρ με τα αποθέματα των προϊόντων του γεωργού δίνει τη δυνατότητα να καλλιεργηθούν περισσότερες εκτάσεις και να παραχθούν άφθονότερα προϊόντα, τα όποια θα μπορέσει εύκολότερα να εξοικονομήσει το σύνολο.

Μετά απ' αυτά ή σημασία της παραγωγικής αποταμιεύσεως γίνεται όλοφάνερη, διότι κάνει το χρήμα να διατηρή την αξία του, έφόσον του δίνει τη δυνατότητα να κινηθεί. Καί είναι γεγονός ότι το χρήμα τότε μόνο έχει αξία, όταν κινείται.

Ἑρωτήσεις.

1. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις;
2. Τί εἶναι οἱ ἐναιρεῖες καὶ πῶς διακρίνονται;
3. Μὲ ποιὰ μέσα ἐξυπηρετοῦνται οἱ ἀστικὲς συγκοινωνίες;
4. Πῶς εἶναι ὀργανωμένα τὰ λεωφορεῖα δημοσίας χρήσεως;
5. Ποιὰ εἶναι τὰ μεταφορικὰ μέσα στὴ χώρα μας;
6. Τί προσφέρουν οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς στὴ χώρα μας;
7. Τί εἶναι τὸ ΙΚΑ καὶ ποιὸς ἀσφαλίζει;
8. Ποιὸς ἀσφαλίζει ὁ ΟΓΑ καὶ τί τοὺς παρέχει;
9. Ποιές εἶναι οἱ ὑπηρεσίες τῆς ΕΣΥΕ;
10. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις;
11. Πῶς ἀναγνωρίζεται ἓνα σωματεῖο;
12. Ποιὰ ἐπιμελητήρια ὑπάρχουν στὴ χώρα μας;
13. Τί λέμε συνδικαλισμό;
14. Τί εἶναι ἡ ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, ΟΛΜΕ καὶ ΠΑΣΕΓΕΣ;
15. Πότε ἡ ἀποταμίευση εἶναι παραγωγικὴ;
16. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία ἡ παραγωγικὴ ἀποταμίευση;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές τής ελευθερίας.

α) Γενικά.

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος να ζήσει με τους συνανθρώπους του. Το σύνολο των ανθρώπων που ζουν μαζί το λέμε **κοινωνία** και τη ζωή τους μέσα στην κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στην κοινωνία και την κοινωνική ζωή ο άνθρωπος μπαίνει με δυο βασικά δικαιώματα: το δικαίωμα να συντηρήσει το σώμα του και το δικαίωμα να αναπτύξει το πνεύμα του.

Τα δυο αυτά δικαιώματα ανήκουν σε όλους τους ανθρώπους και δημιουργούν στον καθένα μια απαίτηση και μια υποχρέωση: την απαίτηση να γίνουν σεβαστά τα δικά του δικαιώματα και την υποχρέωση να σεβαστούν τα ίδια δικαιώματα στους άλλους. Για να ικανοποιηθεί όμως η απαίτηση του ανθρώπου και να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά του, πρέπει να είναι **ελεύθερος**. Πρέπει δηλαδή να μπορεί να αναπτύσσει τη δραστηριότητά του χωρίς να εμποδίζεται από κανένα. Πρέπει να μπορεί να εργάζεται και να διαθέτει τον καρπό της εργασίας του ελεύθερα. Πρέπει να σκέπτεται ελεύθερα και να εκφράζει

τή σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια να είναι ελεύθερος σ' όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του.

Παράλληλα όμως ό άνθρωπος έχει την υποχρέωση να σεβαστή τὰ ἴδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Καί εκείνοι πάλι πρέπει να μην περιορίζονται στη δραστηριότητά τους για τὴ συντήρηση τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματός τους ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ να μποροῦν να ἐργάζονται καὶ να διαθέτουν τὸν καρπὸ τῆς ἐργασίας τους ελεύθερα· να σκέπτονται ελεύθερα καὶ να ἐκφράζουν τὴ γνώμη τους χωρίς περιορισμό· να εἶναι δηλαδή ελεύθεροι σ' όλες τους τις ἐκδηλώσεις.

Γιὰ να γίνουν κατορθωτὰ αὐτά, γιὰ να μπορῆ δηλαδή κάθε ἄνθρωπος μέσα στὴν κοινωνία να ζῆ καὶ να δρᾷ ελεύθερα γιὰ να συντηρήσῃ τὸ σῶμα του καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του, χωρίς όμως να ἐμποδίζῃ τὴν ἴδια δράση τῶν συνανθρώπων του, πρέπει να γνωρίζῃ ὅτι ἡ ἐλευθερία του φτάνει μέχρις ἐκεῖ πού τελειώνουν τὰ δικαιώματα ἐκείνων ἢ καλύτερα ὅτι ἡ δράση του δὲν πρέπει να βλάπτῃ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ ἐλευθερία σ' αὐτὴ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου, στὴ δράση δηλαδή πού δὲν βλάπτῃ τοὺς ἄλλους, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία. Αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι χωρίς ἀξία ἢ ζωὴ, ὅταν δὲν μπορῆ κανεὶς να τὴ ζῆσῃ ελεύθερα.

Τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζουν στὸν ἄνθρωπο δυὸ παράγοντες· ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ **δίκαιο** καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως κάθε ἀνθρώπου ἢ ἡ **ἠθική**. Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο καθορίζει τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας στὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν υποχρεώνει να μὴν τὰ ξεπερνᾷ, ἐνῶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική, ὅταν δὲν ἔχῃ διαφθαρή, κάνει τὸν ἄνθρωπο να σέβεται τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συνανθρώπους του χωρίς κανέναν ἐξαναγκασμό.

Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο, ὅπως καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθική δὲν ἐξασφάλισαν πάντοτε στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀνθρώπινος νόμος ἦταν δημιούργημα τοῦ μονάρχη ἢ τῶν ὀλίγων, πού εἶχαν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, ἐνδιαφερόταν να στηρίξῃ τὴν ἐξουσία ἐκείνων καὶ ὄχι να δώσῃ ἐλευθερία στὸ λαό. Ἀντίθετα, ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι περιορίζαν τὸ λαό, γιὰ να διατη-

ροῦν τὴν ἐξουσία τους. Μόνο ὅταν ὁ λαὸς πῆρε στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία καὶ ἔγραψε ὁ ἴδιος τοὺς νόμους γιὰ τὴ διοίκησή του ἐξασφαλίστηκε στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ νομοθεσία ἢ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Οἱ νόμοι ποὺ τοῦ ἐξασφάλισαν τὴν ἐλευθερία ὀνομάστηκαν **δημοκρατικοὶ θεσμοί**.

Ἐξάλλου στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος ἢ ἡ ἠθικὴ σκεπάστηκε ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμὸ δὲν μπόρεσε νὰ σεβαστῆ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' ἀναγνωρίσει τὴν ἐλευθερία του. Ἔτσι ἐγίνε στὴ μοναρχία καὶ στὴν ὀλιγαρχία συνεργὸς στὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴ δημοκρατία ἐμπόδιο στὴ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμὸς, μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νὰ σεβαστῆ τὸν ἑαυτό του πρῶτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Τότε τὰ ἦθη του ἐγίναν στὴν πραγματικότητα δημοκρατικὰ ἦθη.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ γίνεται ὀλοφάνερο ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη ἢ μόνο τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς δὲν μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Χρειάζεται ἢ συνύπαρξη καὶ τῶν δύο. Διαφορετικὰ οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καταντοῦν νεκρὸ γράμμα καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς παραμένουν μόνο καλὴ θέληση.

Εἶναι ὁμως ἀναμφισβήτητὴ ἀλήθεια τὸ γεγονός ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἐξευγενίζουν τὴν ψυχὴ καὶ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς. Γι' αὐτὸ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ὑπάρχουν καὶ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικὰ ἦθη καθιερώνονται καὶ δημοκρατικοὶ θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ μαζί μὲ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη θέτουν τὶς γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων στὸν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία, ὁ σεβασμὸς τῆς ιδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας περιουσίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στὴ μόρφωση, ποὺ καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ποὺ ἐξετάζονται παρακάτω, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη.

Πρώτη καὶ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων στὸν πολίτη. Στὴν ὀργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ἢ Κράτος), πού ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ἔχει σὰν μέλος τῆς ὀρισμένα δικαιώματα καὶ ὀρισμένες ὑποχρεώσεις. **Δικαιώματα** εἶναι ὅλα ὅσα τοῦ ἀνήκουν, σύμφωνα μὲ τὸ γραπτὸ καὶ τὸ ἄγραφο δίκαιο, καὶ **ὑποχρεώσεις** ὅσα πρέπει νὰ κάνη γιὰ τὴν κοινωνία πού ζῆ, σύμφωνα πάλι μὲ τὸ γραπτὸ καὶ ἄγραφο δίκαιο.

Τὰ δικαιώματα πού ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο μπορεῖ εὐκόλα νὰ τὰ ἀπολαύσῃ, διότι τὸ δίκαιο τοῦ δίνει τὴ δύναμη νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ. Τὰ δικαιώματα ὅμως πού τοῦ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸν ἄγραφο νόμο, γιὰ νὰ τ' ἀπολαύσῃ, πρέπει νὰ τὰ σεβαστοῦν οἱ συνάνθρωποί του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς ὑποχρεώσεις. "Ὅσες ὑποχρεώσεις τοῦ ἐπιβάλλει τὸ γραπτὸ δίκαιο τὶς ἐκτελεῖ εἴτε θέλει εἴτε δὲν θέλει, διότι ἐξαναγκάζεται ἀπὸ τὸ νόμο. "Ὅσες ὅμως τοῦ ἐπιβάλλει ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος τὶς ἐκτελεῖ χωρὶς ἐξωτερικὸ ἐξαναγκασμό, ἀλλὰ ὑπακούοντας ἐλεύθερα στὴ φωνὴ τῆς ἠθικῆς του συνειδήσεως.

Τὸ σύνολο τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο καὶ ἀπὸ τὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο, μπορούμε νὰ χωρίσουμε σὲ πέντε κατηγορίες, τὶς ἐξῆς:

1) Τὰ **ἀστικά δικαιώματα**. Ἀστικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει σὰν ἰδιώτης καὶ εἶναι: α) τὰ **ἐνοχικά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὶς συναλλαγές, β) τὰ **ἐμπράγματα**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία, γ) τὰ **οἰκογενειακά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ δ) τὰ **κληρονομικά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν τύχη τῆς περιουσίας μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δίκαιο πού προστατεύει τὰ ἀστικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέγεται **Ἀστικὸ Δίκαιο**.

2) Τὰ **πολιτικά δικαιώματα**. Πολιτικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέμε ἐκεῖνα πού τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ παίρνη μέρος στὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ εἶναι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ ἐλεύθερα μὲ τὴν ψήφο του τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται ὁ ἴδιος, τὸ δικαίωμα νὰ διορίζεται ὑπάλληλος στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ δικαίωμα νὰ γίνεται ἔνορκος καὶ νὰ παίρνη μέρος στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Τὰ πολιτικά δικαιώματα ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς ἄλλους νόμους τοῦ

Κράτους. Για την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων χρειάζονται όρισμένες προϋποθέσεις (ήλικία, γνώσεις κλπ.), επειδή ενδιαφέρουν το σύνολο των πολιτών. Για να μπορή π.χ. ένας να ψηφίσει στη χώρα μας, πρέπει να έχει συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας του κλπ.

3) Τα **άτομικά δικαιώματα**. Άτομικά δικαιώματα ή και **άτομικές ελευθερίες**, όπως άλλιως λέγονται, λέμε τα δικαιώματα που έχει ο άνθρωπος σαν ελεύθερη προσωπικότητα και είναι ακριβώς το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας, το δικαίωμα της πνευματικής ελευθερίας και το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να είναι ελεύθερος, να μην παραβιάζεται η κατοικία του, να σκέπτεται και να εκφράζει τη σκέψη του ελεύθερα, να ακολουθή όποια θρησκεία θέλει, να κάνει όποια εργασία θέλει και να διαθέτει το εισόδημά του όπου και όπως θέλει. Τα άτομικά δικαιώματα αναγνωρίζονται και προστατεύονται επίσης από το Σύνταγμα.

4) Τα **κοινωνικά δικαιώματα**. Κοινωνικά δικαιώματα λέμε εκείνα που έχει ο άνθρωπος σαν μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας και είναι όσα αναφέρονται στη ζωή, στην υγεία, στην εργασία και στην ασφάλειά του. Η εξασφάλιση των γηρατειών π.χ. με τη σύνταξη, ή προστασία της αναπηρίας, ή ικανοποιητική αμοιβή της εργασίας κλπ. είναι μερικά από τα κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Τα κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου αναγνωρίζονται και προστατεύονται σήμερα στα ελεύθερα Κράτη με νόμους του Κράτους.

5) Τα **ήθικά δικαιώματα**. Ηθικά δικαιώματα λέμε εκείνα που αναγνωρίζονται από τον άγραφο ήθικό νόμο και προστατεύονται από τη θέληση του ανθρώπου. Ο εργάτης π.χ. έχει δικαίωμα να μην εργαστεί την ημέρα του θανάτου του πατέρα του. Το δικαίωμα αυτό δεν το προστατεύει ο νόμος, αλλά η ήθική, ή όποια υποχρεώνει τον εργοδότη να δώσει άδεια στον εργάτη.

Παράλληλα με τα δικαιώματα του πολίτη βρίσκονται και οι **υποχρεώσεις** του. Διότι βέβαια δεν έχει μόνο δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις. Συγκεκριμένα έχει τόσες υποχρεώσεις, όσα είναι και τα δικαιώματά του. Άπέναντι σε κάθε δικαίωμά του βρίσκεται και μια υποχρέωση ή καλύτερα σε κάθε δικαίωμά του αντιστοιχεί και μια υποχρέωση. Ότι αποτελεί δικαίωμα του πολίτη είναι υποχρέωση του συνανθρώπου του και ό,τι αποτελεί δικαίωμα του συνανθρώπου του είναι υποχρέωση δική του, ενώ ταυτόχρονα όλοι οί πολίτες έχουν

υποχρεώσεις προς την Πολιτεία αντίστοιχες των πολιτικών τους δικαιωμάτων.

Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους μπορούν να διακριθούν και οι υποχρεώσεις του πολίτη σε άστικές, ατομικές, κοινωνικές και ήθικες. Η υποχρέωση π.χ. του αγοραστή να πληρώσει για το ψυγείο που αγόρασε είναι άστική υποχρέωση, ή υποχρέωση του πολίτη να ψηφίσει είναι πολιτική υποχρέωση, ή υποχρέωση του ανθρώπου να σεβαστή τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του συνανθρώπου του είναι ατομική υποχρέωση, ή υποχρέωση του πολίτη να μη διαταράξει την ήσυχία του συνανθρώπου του είναι κοινωνική υποχρέωση και ή υποχρέωση του εργοδότη να δώσει άδεια στον εργάτη κατά την ημέρα του θανάτου του πατέρα του είναι ήθικη υποχρέωση.

Ο στενός σύνδεσμος που υπάρχει μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη επιβάλλει σ' αυτόν να μην ενδιαφέρεται μόνο για την ικανοποίηση των δικαιωμάτων του, αλλά και για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του. "Αλλωστε τότε μόνο έχει δικαίωμα ν' απαιτήσει ό,τι του ανήκει, όταν ο ίδιος εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του στο άκέραιο και τότε μόνο μιά κοινωνία προοδεύει, όταν οι πολίτες της δεν γνωρίζουν μόνο τα δικαιώματά τους, αλλά και τις υποχρεώσεις τους.

γ) Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Αξιοπρέπεια λέμε το σεβασμό της προσωπικότητας του ανθρώπου και αξιοπρεπή ονομάζουμε εκείνον που σέβεται την προσωπικότητα τη δική του και την προσωπικότητα των άλλων.

Η αξιοπρέπεια δεν επιβάλλεται στον άνθρωπο από το γραπτό δίκαιο, αλλά είναι απαίτηση του άγραφου ήθικου νόμου, της ήθικης. Γι' αυτό ακριβώς, επειδή δηλαδή δεν επιβάλλεται ή αξιοπρέπεια από το γραπτό δίκαιο, *αλλά* από τον ήθικό νόμο, κανένας άλλος δεν εξαναγκάζει τον άνθρωπο να είναι αξιοπρεπής παρά μόνο ο έαυτός του. Έπομένως ή αξιοπρέπεια δεν είναι παράγγελμα του νόμου, αλλά είναι **ἀρετή**.

Η ἀρετή αυτή έχει μεγάλη σημασία για την αρμονική ζωή των μελών μιās κοινωνίας, διότι εξασφαλίζει την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων, εφόσον ο αξιοπρεπής άνθρωπος δεν θέλει να υψώσει τον έαυτό του πάνω από τους άλλους, εις βάρος τους, και δεν άνέχεται να

τόν ύποτιμοῦν καί νά τόν θεωροῦν κατώτερο οἱ ἄλλοι. Ἄκόμη ἡ ἀρετή αὐτή ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἄρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπής ξέρει καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλον ποιᾶ δικαιώματα καί ποιῆς ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθὼς καί ποιᾶ εἶναι τὰ δικαιώματα καί οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καί δὲν περιορίζεται μόνο στοῦ νά ξέρη τὰ δικαιώματα καί τῆς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καί τῶν ἄλλων, ἀλλά φροντίζει καί γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καί τήν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεων του καί ἀπαιτεῖ τήν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καί τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἀξιοπρέπεια γιά τήν ἄρμονική ζωή τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπής δὲν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα πού μειώνουν τὸν ἄνθρωπο καί τὸν κατεβάζουν στοῦ ἐπίπεδο τοῦ ζῶου.

Παρακολουθώντας τὸν ἀξιοπρεπῆ στις διάφορες ἐκδηλώσεις του τὸν βλέπουμε πράγματι νά **σεβεται τὸν ἑαυτό του** καί τοὺς συνανθρώπους του καί ν' ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιά τήν ἄρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τὸν ἑαυτό του δὲν εἶναι ποτὲ δουλοπρεπής. Γιά καθετὶ πού ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει, δὲν χρησιμοποιεῖ τήν κολακεία καί τὰ πλάγια μέσα, ἀλλὰ στηρίζεται στὴν ἐργασία του καί στὴν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στὴν ψυχὴ καί δὲν ἐπιτρέπει στοῦν ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλὰ ὅτι ὅποιος γίνεται σκουλήκι καί σέρνεται γιά νά κερδίσει κάτι, δὲν ἔχει δικαίωμα νά παραπονεῖται, ὅταν τὸν καταπατοῦν. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἄκόμη σεβόμενος τὸν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπής λατρεύει τὴν ἀλήθεια καί ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ κατώτερο καί ἐξευτελιστικὸ γιά τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ δὲν ὑποκρίνεται ποτὲ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορά του. Ἔτσι κάνει τοὺς ἄλλους νά τὸν ὑπολογίζουν καί νά ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τέλος τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τὸν ἀξιοπρεπῆ νά προστατεύῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα καί τὰ πάθη πού ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτὸ δὲν θά τὸν βροῦμε ποτὲ μεθυσμένο, δὲν θά τὸν συναντήσουμε ποτὲ ὀργισμένο, δὲν θά τὸν ἰδοῦμε ποτὲ ἐκδικητικὸ καί γενικά δὲν θά τὸν ἰδοῦμε ποτὲ νά ἔχη χάσει τὸν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ του καί νά σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καί τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος** τοὺς ἄλλους ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν κολακεύουν καὶ νὰ γίνωνται δουλοπρεπεῖς. Δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ προσβάλλῃ τὰ δικαιώματά του καὶ δὲν ξεχνᾷ τὶς ὑποχρεώσεις του. Δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδυναμία του καὶ δὲν τὴν ἐκμεταλλεύεται. Λυπᾶται γιὰ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του καὶ ἀγωνίζεται νὰ τοὺς διορθώσῃ.

Γενικὰ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἄλλων κάνουν τὸν ἀξιοπρεπῆ νὰ διώχνῃ ἀπὸ κοντά του καθετὶ πού ἐξευτελίζει τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετὶ πού φονεῦει τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασία καὶ καθετὶ πού σβήνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ καθήκοντος στὸν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τὸν ἀξιοπρεπῆ νὰ θέλῃ νὰ ζῆ μὲ τὶς δικές του δυνάμεις καὶ νὰ στηρίζεται πάντα στὴν ἀξία του. Κάνει τέλος τὸν ἀξιοπρεπῆ νὰ ζῆ ἐλεύθερος μέσα στὴν κοινωνία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ πιὸ βασικὲς ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι ὅμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη πού σημαίνει τὴν ἀναγκαστικὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο ἢ καλύτερα στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη ἐκείνη πού σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο καὶ στὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος πού συμμορφώνεται μόνο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρία, δὲν συμμορφώνεται διότι μόνος του νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ σ' αὐτούς, ἀλλὰ διότι φοβᾶται τὴν τιμωρία. Αὐτὸς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστῆ δίκαιος, ἀλλὰ μόνο **νομοταγῆς**. Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος πού νοιώθει ἀβίαστα τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ τόσο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους καὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος καὶ ὅ,τι κάνει τὸ κάνει χάρι τοῦ δικαίου.

Γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύνης δηλαδὴ πού σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση στοὺς γραπτὸς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ ἐκτελῇ μὲ ἀκρίβεια τὰ καθήκοντά του, ν' ἀπαιτῇ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καὶ νὰ προστατεύῃ τὸ δίκαιο

κατά του αδίκου. Μόνο η εκτέλεση των καθηκόντων του ανθρώπου ή μόνο η απαίτηση των δικαιωμάτων του ή αυτά τα δυο χωρίς το ένδιαφέρον για την επικράτηση του δικαίου κατά του αδίκου δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τη δικαιοσύνη.

Στον αγώνα του για την επικράτηση της δικαιοσύνης ο άνθρωπος δεν πρέπει να είναι ούτε πολύ αυστηρός ούτε και πολύ επιεικής. Η αυστηρή δικαιοσύνη γίνεται πολλές φορές μεγάλη αδικία και η επιεικεια στην εφαρμογή του δικαίου γίνεται συχνά ευκαιρία για καταχρήσεις. Η απαίτηση π.χ. του δανειστή προς τον όφειλέτη να του επιστρέψει το δάνειο τη στιγμή που ο όφειλέτης χρειάζεται τα χρήματα για τη θεραπεία του δεν είναι δικαιοσύνη, αλλά αδικία, εφόσον αδιαφορεί για τη ζωή του όφειλέτη του ο δανειστής και ενδιαφέρεται μόνο για την είσπραξη των χρημάτων του. Επίσης η επανειλημμένη επιεικεια στο συκοφάντη δεν αποτελεί δικαιοσύνη, αλλά ευκαιρία στο συκοφάντη να συνεχίσει τις συκοφαντίες του. Η δικαιοσύνη επομένως για την επικράτησή της δεν θέλει ούτε αδιάκριτη αυστηρότητα, ούτε αδιάκριτη επιεικεια. Θέλει ακριβώς κατά την εφαρμογή της να εξετάζονται οι ειδικές συνθήκες κάτω από τις οποίες ζει ο άνθρωπος, να είναι διακριτική δικαιοσύνη.

Η επικράτηση της δικαιοσύνης στην κοινωνική ζωή αποτελεί εκδήλωση της αληθινής ελευθερίας του ανθρώπου, διότι μόνο ο ελεύθερος άνθρωπος πειθαρχεί στις επιταγές του δικαίου και συμβάλλει στην επικράτηση της δικαιοσύνης. Γι' αυτό ακριβώς η δικαιοσύνη είναι αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου, που τον κάνει να χαιρείται τα δικαιώματά του και να εκτελή τις υποχρεώσεις του χωρίς φόβο.

ε) Η άλληλεγγύη.

Για τη συντήρηση και την πρόοδο της κοινωνίας των ανθρώπων είναι απαραίτητο να σταθι ή ένας κοντά στον άλλο ή καλύτερα είναι απαραίτητη η αρμονική συνεργασία των μελών της. Η αρμονική συνεργασία των μελών της κοινωνίας αποτελεί υποχρέωση για κάθε μέλος της. Την υποχρέωση αυτή τη λέμε **άλληλεγγύη**.

Η άλληλεγγύη σαν υποχρέωση του καθενός για μιá αρμονική συνεργασία με τους άλλους ανθρώπους με σκοπό τη συντήρηση και την πρόοδο της κοινωνίας είναι βιοτική και **ηθική ανάγκη**. Τη βιοτική ανάγκη τη δημιουργεί ή συμβίωση των ανθρώπων μιáς κοινωνίας

και την ηθικη ἀνάγκη ή συμπάθεια του ἀνθρώπου πρὸς τὸ συνάνθρωπό του.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὴν κοινωνία ὅπου ζῆ δὲν μπορεῖ μόνος του νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅσα του χρειάζονται γιὰ νὰ συντηρήσῃ τὸ σῶμα του καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συναθρώπων του, ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στὸν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ συντηρηθῆ ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ καὶ θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νὰ ἐξασφαλίζῃ μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζῆσῃ. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι καὶ ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιὰ τὴ συντήρησή του.

Δὲν εἶναι ὁμοῦ μόνο ἡ βιοτικὴ ἀνάγκη ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾶ καὶ μιὰ ἠθικὴ ἀνάγκη ἢ πιὸ συγκεκριμένα τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾶ τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στὶς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατὰ μέρος τὸν ἐγωισμό τους καὶ βλέπουν τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό τους. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σὰν ἐχθρό, ποὺ πρέπει νὰ ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ σὰν ἓνα δεῦτερο ἑαυτό του, ποὺ χαίρεται νὰ τὸν ἐξυπηρετῆ. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ὁ καθένας προσφέρει μὲ εὐχαρίστηση ὃ, τι θέλει νὰ τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι μὲ τὴ συμπάθεια ἢ ἀλληλεγγύη, ποὺ βασικὰ εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾶ τὸ τέλειο νόημά της καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους. Καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀπολαύσῃ τὰ ὑλικά καὶ τὰ πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες του καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἀρμονικὴ συμβίωση μὲ τοὺς συνανθρώπους του.

ς) Ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας.

Τὴν ἐποχὴ πού ὑπῆρχε ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐλεύθερους καὶ σὲ δούλους, ὑπῆρχε καὶ ἡ διάκριση στὴν ἐργασία. "Ἄλλη ἦταν ἡ ἐργασία πού ἔπρεπε νὰ κάνουν οἱ δούλοι καὶ ἄλλη ἡ ἐργασία πού ταίριαζε στοὺς ἐλεύθερους. Ἀκόμη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἐργασία τῶν δούλων ἦταν ἀνάξια σεβασμοῦ, ἐνῶ ἡ ἐργασία τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἦταν σεβαστὴ. Ἡ ἐποχὴ ὁμως ἐκείνη πέρασε καὶ σήμερα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι μεταξύ τους καὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν ὅποια ἐργασία θέλουν ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὰ προσόντα πού διαθέτουν. Ἄλλοι ἐργάζονται πνευματικὰ καὶ ἄλλοι χειρωνακτικὰ. Ἄλλοι κάνουν ἐπιχειρήσεις δικές τους καὶ ἄλλοι ἐργάζονται στίς ἐπιχειρήσεις τῶν ἄλλων.

Ὅποιαδήποτε ὁμως ἐργασία καὶ ἂν ἐκλέξει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι σήμερα σεβαστὴ, διότι δὲν κρίνεται τὸ εἶδος τῆς, ἀλλὰ ἡ σημασία τῆς γιὰ τὸν ἴδιο πρῶτα καὶ γιὰ τὸ κοινωνικὸ σύνολο ἔπειτα. Ἀφοῦ σκοπὸς κάθε ἐργασίας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς στὸν ἐργαζόμενο πρῶτα καὶ ἔπειτα στὸ κοινωνικὸ σύνολο, σωστὸ εἶναι, ὅταν πραγματοποιηθῆται ὁ σκοπὸς αὐτός, κάθε ἐργασία νὰ εἶναι σεβαστὴ καὶ νὰ μὴ γίνεται διάκριση. Ὅπως π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ μηχανικοῦ ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν ἴδιο καὶ τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ἔτσι καὶ ἡ ἐργασία τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἐμπόρου κλπ. ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καὶ προσφέρει τίς ὑπηρεσίες τῆς στὸ σύνολο.

Πόσο σεβαστὴ εἶναι ἡ ἐργασία σ' ὅλες τῆς τίς μορφές γίνεται φανερὸ μὲ μιὰ ἀπλὴ ματιὰ στὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ καταμερισμὸς πού ὑπάρχει στὴν ἐργασία κάνει τὸν ἕνα ἀπαραίτητο στὸν ἄλλο. Καθένας ἔχει μιὰ ὀρισμένη ἐργασία πού τὰ προϊόντα τῆς εἶναι ἀπαραίτητα στοὺς ἄλλους. Ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι π.χ. ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητῆ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τοῦ ἀγρότη, τοῦ ἐργάτη, τοῦ ἐμπόρου κλπ., ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὸν καθηγητὴ εἶναι ἡ ἐργασία ἐκείνων, διότι τοῦ ἐξασφαλίζει τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ του ἀγαθὰ. Ὅσο ἀπαραίτητη πάλι εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ δικηγόρου γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ὑποθέσεων τῶν ἄλλων, ἄλλο τόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἄλλων γιὰ τὸ δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργεῖται λοιπὸν μιὰ ἀλυσίδα μὲ τίς διάφορες μορφές τῆς ἐργασίας, στὴν ὁποία ἀλυσίδα κάθε κρίκος ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ μορφή

έργασίας. "Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή, δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε εργασία έχει ξεχωριστή, δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Έπομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε εργασία κι' αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, διότι και αυτός προσφέρει με τη δύναμή του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την εργασία του ό,τι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει το είδος της εργασίας, αλλά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται και τη σημασία που έχει ή εργασία για τον εργαζόμενο και για το σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρει ότι ή εργασία σε οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή αποφυγή της εργασίας, διότι έτσι στερεί τον έαυτό του ο άνθρωπος από τα αγαθά της ζωής και γίνεται παράσιτο της κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για την εργασία, ή αντίληψη δηλαδή ότι σ' όλες της τις μορφές είναι σεβαστή και ότι ή αξιοπρέπεια του ανθρώπου δεν εξαρτάται από το είδος της εργασίας του, αλλά από τον τρόπο με τον οποίο την εκτελεί, είναι μιá ακόμη αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου και εξασφαλίζει το σεβασμό της προσωπικότητάς του και την ισότητά του προς τους άλλους.

ζ) Τα καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογένεια και την κοινωνική ζωή.

Η πρώτη μορφή της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου ήταν ή οικογένεια. Έπειτα πολλές οικογένειες μαζί έγκαταστάθηκαν στο ίδιο μέρος και έσχημάτισαν τη μικρή κοινωνία του χωριού ή της πόλεως, ενώ αργότερα οί μικρές αυτές κοινωνίες των χωριών και των πόλεων ενώθηκαν κάτω από τους ίδιους νόμους και έσχημάτισαν τις μεγαλύτερες κοινωνίες των Κρατών. Σήμερα ο άνθρωπος με τη γέννησή του γίνεται ταυτόχρονα μέλος τόσο της μικρής κοινωνίας που λέγεται οικογένεια, όσο και της μεγαλύτερης κοινωνίας του χωριού ή της πόλεως και της κοινωνίας του Κράτους.

Οί δεσμοί του ανθρώπου με την οικογένεια και την κοινωνία, στην οποία ζή, είναι μεγάλοι. Με την οικογένεια τον συνδέει κυρίως το ίδιο αίμα, ενώ με την κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τα ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί της ίδιας καταγωγής, των ίδιων ήθων και έθιμων, των ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τα μέλη της κοινωνίας δεν είναι ασύνδετα μεταξύ

τους, αλλά συνδέονται κάτω από την ανάγκη της συμβιώσεως και κάτω από τους ίδιους νόμους.

Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου μέσα στήν οἰκογένεια καί μέσα στήν κοινω-
νία δημιουργεῖ σ' αὐτὸν ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, πού δὲν ἐπιβάλλον-
ται ἀπὸ τὸ γραπτὸ νόμο, ἀλλὰ τὶς ὑπαγορεύει ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος.
Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῆς ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ **καθήκοντα**.

α) Καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια.

Διακρίνουμε τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὰ καθή-
κοντα πρὸς τὴν κοινωνία, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν
οἰκογένειά του εἶναι περισσότερα καὶ ἱερώτερα. Τὸ ἴδιο αἷμα πού
τρέχει στὶς φλέβες ὄλων τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας δημιουργεῖ σ'
αὐτὰ περισσότερες ὑποχρεώσεις καὶ κάνει ἱερώτερα τὰ μεταξύ τους
καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια χωρίζονται σὲ **γενικά**
καὶ **εἰδικά**.

Γενικά καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια λέμε ἐκεῖνα πού ἔχουν ὅλα
τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.** Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν
οἰκογενειακὴ ζωὴ ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν προστασία τῆς ζωῆς
τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους καὶ
ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν οἱ δικές του ἐνέρ-
γειες ἢ οἱ παραλείψεις του. Ἔχει καθήκον νὰ φθάνη πάντα μέχρι τὴν
αὐτοθυσία γιὰ τὴν προστασία τῆς.

2) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οἰκογένεια ἔχει τὴ
δική της τιμὴ ἢ καλύτερα τὸ δικό της καλὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο εἶναι
ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρησή της στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδό της. Τὴν
τιμὴ ἢ τὸ καλὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του ἔχει καθήκον κάθε μέλος
τῆς νὰ τὸ προστατεύη. Ἡ προστασία τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς κατορ-
θώνεται μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν μελῶν τῆς ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ
πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.), πού τὴ στιγματίζουν, καὶ μὲ τὴν ἀντιμετώ-
πιση ἐκείνων πού θέλουν μὲ τὶς συκοφαντίες καὶ τὶς ὕβρεις τους νὰ τὴν
προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καὶ ἱερὸ εἶναι τὸ καθήκον τοῦ σεβασμοῦ
τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς τὸ δείχνει καὶ ἡ ἐκφραστικώτατη λαϊκὴ πα-
ροιμία, πού λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νὰ σοῦ βγῆ τὸ μάτι παρὰ τ'
ὄνομα».

3) **Ἄσβεστος τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οἰκογενειακὴ

περιουσία αποτελεί τή βάση τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Γι' αὐτό κάθε μέλος τῆς ἔχει καθῆκον νά τή σέβεται καί ν' ἀποφεύγῃ τή σπατάλη. Ἀντίθετα, ἔχει καθῆκον νά φροντίζῃ γιά τήν αὐξησή τῆς μέ τήν ἐργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον κάθε μέλους τῆς οἰκογενείας εἶναι καί ἡ ἐργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα μέ τίς ἱκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νά ἐργάζεται καί νά μὴ ζῆ παρασιτικά μέσα στήν οἰκογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τήν οἰκογενειακὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας ἀνάλογα μέ τὴ θέση του σ' αὐτή. Ἄλλα δηλαδή εἶναι τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά τους καί ἄλλα τὰ καθήκοντα πού ἔχουν τὰ παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ **γονεῖς** ἔχουν καθῆκον νά ἐξασφαλίζουν τὴν τροφὴν στὰ παιδιά τους, νά φροντίζουν γιά τὴν ὑγεία τους καί νά ἐνδιαφέρονται γιά τὴ μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν ὑγιεῖς καί χρήσιμους πολίτες στήν κοινωνία.

Τὰ **παιδιά** ἔχουν καθῆκον νά σέβονται καί νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καί νά φροντίζουν γι' αὐτούς, ὅταν στὰ γηρατειά τους δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἐργασθοῦν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἡ οἰκογένεια γίνεται σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τὰ παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καί νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοὴ στοὺς νόμους καί ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Παράλληλα μέ τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν οἰκογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καί πρὸς τὴν κοινωνία, τὰ ὁποῖα μπορούμε καί πάλι νά διακρίνουμε σὲ **γενικά** καί **εἰδικά**.

Γενικά καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα μέ τὴ θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμὸς καί ἡ προστασία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργῇ ἔτσι, ὥστε νά θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τῶν

συνανθρώπων του ή ν' άποτελή έμπόδιο στην όμαλή εξέλιξή της. Ούτε άκόμη έχει δικαίωμα να μένη άδιάφορος μπροστά στους κινδύνους της κοινωνικής ζωής. Αντίθετα, έχει ύποχρέωση και καθήκον να σέβεται τη ζωή των άλλων και να τήν προστατεύη. Γι' αυτό άκριβώς πρέπει πάντοτε να ένεργή έτσι, ώστε να μη στεροϋν οί ένεργείές του τό δικαίωμα της ζωής από τους άλλους και να προστατεύη τους άλλους από κάθε κίνδυνο.

2) **Ό σεβασμός της κοινωνικής τιμής.** Κάθε κοινωνία έχει τό δικό της καλό όνομα ή τη δική της τιμή, τήν όποία δημιουργεί ή καλή συμπεριφορά των μελών της. Τό καλό αυτό όνομα ή τήν τιμή της κοινωνίας πρέπει καθέννας να σέβεται και να προστατεύη, διότι δέν έχει δικαίωμα να τήν προσβάλλη ή να μένη άδιάφορος, όταν κινδυνεύη. Η κοινωνική τιμή είναι και προσωπική τιμή των μελών της και γι' αυτό πρέπει τά μέλη της να τη σέβονται και να τήν προστατεύουν με τό ίδιο ένδιαφέρον και τήν ίδια δύναμη πού ένδιαφέρονται και προστατεύουν τη δική τους τιμή. Καθήκον έπομένως κάθε άνθρώπου άπέναντι της κοινωνίας είναι να μην αφήνη τόν έαυτό του να κυριεύεται από τά έλαττώματα και τά πάθη πού είναι στίγμα και πληγή της κοινωνίας (μέθη, άσωτία κλπ.) και να μην έπιτρέπη τά ίδια έλαττώματα και τά ίδια πάθη στους άλλους.

3) **Η έργασία.** Η ζωή κάθε άνθρώπου δέν εξαρτάται μόνο από τήν έργασία τη δική του, αλλά και από τήν έργασία των άλλων, όπως και ή ζωή των άλλων εξαρτάται από τήν έργασία τη δική του. Διότι ποιά άξία θά μπορούσαν να έχουν τά χρήματα πού εξοικονομεί με τήν έργασία του ό άνθρωπος, άν δέν ύπήρχαν τά άγαθά πού δίνει ή έργασία των άλλων και πού μπορεί να τ' άγοράζη για να ζή; Ασφαλώς δέν θά είχαν καμμιά άξία. Άξία έχουν έφόσον ύπάρχουν τά άγαθά, στην παραγωγή των όποίων ό καθέννας παίζει τό ρόλο του άνάλογα με τά προσόντα του. Για να παιξη όμως ό καθέννας τό ρόλο του στην παραγωγή των άγαθών, πρέπει να έργάζεται και να θεωρη τήν έργασία του ιερό καθήκον. Διότι κανείς δέν έχει τό δικαίωμα να στερήση τήν κοινωνία από τίς ύπηρεσίες του ούτε έπιτρέπεται να ζή παρασιτικά σ' αυτή.

Εϊδικά καθήκοντα πρός τήν κοινωνική ζωή λέμε εκείνα πού έχει ό καθέννας άνάλογα με τη θέση πού κατέχει στην κοινωνία. Η θέση του

καθενός στην κοινωνία του δημιουργεί παράλληλα με τα γενικά και ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα με τη θέση τους ειδικά καθήκοντα οί άρχοντες, οί επιστήμονες, οί υπάλληλοι, οί έργοδότες, οί έργάτες κλπ.

Η εκτέλεση τών καθηκόντων του ανθρώπου προς την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή άποτελεί προϋπόθεση της ζωής και της προόδου του ανθρώπου, διότι ό άνθρωπος ζή και προοδεύει μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία. Η οικογένεια είναι τό κύτταρο της κοινωνίας και ή κοινωνία ό στίβος μέσα στον όποιο άγωνίζεται ό άνθρωπος για νά ζήση. Όταν ή οικογένεια είναι υγιής, και ή κοινωνία είναι υγιής. Όταν ή οικογένεια πάσχει, και ή κοινωνία πάσχει. Άλλ' όταν ή οικογένεια και ή κοινωνία πάσχουν, δέν μπορεί νά ζήση και νά προοδεύση ό άνθρωπος, διότι δέν είναι ελεύθερος. Έλεύθερος είναι μόνο, όταν ή οικογένεια και ή κοινωνία είναι υγιείς. Υγιείς όμως ή οικογένεια και ή κοινωνία είναι τότε μόνο όταν ό καθένας εκτελή με θρησκευτική ευλάβεια τά καθήκοντά του προς αυτές. Γι' αυτό άκριβώς και τά καθήκοντα αυτά είναι μιá από τις γενικές άρχές της άληθινής έλευθερίας.

η) Ό σεβασμός της ιδιωτικής και της δημοσίας περιουσίας.

Περιουσία ή ιδιοκτησία λέμε καθετί που άποκτά κανείς νόμιμα και που μπορεί νά τό διαθέση όπως θέλει. Όταν ή περιουσία ανήκη στους ιδιώτες, λέγεται **ιδιωτική περιουσία**, ένω, όταν ανήκη στο σύνολο, λέγεται **δημοσία περιουσία**.

Η άπόκτηση περιουσίας από τους ιδιώτες και τό δημόσιο είναι άναφαίρετο δικαίωμα, διότι ή περιουσία συνδέεται στενά με την έλευθερία του ανθρώπου τόσο σαν άτομου όσο και σαν οργανωμένης κοινωνίας. Άκόμη ή άπόκτηση περιουσίας από τους ιδιώτες και τό δημόσιο είναι άναφαίρετο δικαίωμα, διότι άποτελεί την άπαραίτητη προϋπόθεση για τή συντήρηση της ζωής και την πνευματική πρόοδο του ανθρώπου σαν άτομου, αλλά και σαν οργανωμένης κοινωνίας. Τέλος άποτελεί άναφαίρετο δικαίωμα ή περιουσία στους ιδιώτες και στο δημόσιο, διότι ό άνθρωπος σαν άτομο και σαν σύνολο έννοιωσε άνέκαθεν στενό δεσμό με τά προϊόντα της έργασίας του. Πραγματικά, ό άνθρωπος ήταν δεμένος πάντοτε με τή γή του, με την κατοικία του,

μέ τὰ κτήματά του, μέ τὰ πνευματικά του δημιουργήματα καί μέ καθετί πού ἐδημιούργησε μέ τόν ἰδρώτα του ἢ πού ἐδημιούργησε ὁ ἰδρώτας τῶν προγόνων του.

Σέ κάθε δικαίωμα ὁμως τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ καί μιᾶ ὑποχρέωσή του. Ἔτσι καί στό δικαίωμα τῆς περιουσίας τοῦ ἀτόμου καί τοῦ ὀργανωμένου συνόλου ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑποχρέωση τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, τοῦ σεβασμοῦ δηλαδή τῆς ἰδιωτικῆς καί τῆς δημοσίας περιουσίας. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσῃ περιουσία, νά τή διατηρήσῃ καί νά τή διαθέσῃ ὅπως θέλει, ἔτσι ἔχει καί ὑποχρέωση νά σεβαστῇ τὸ ἴδιο δικαίωμα στοὺς ἄλλους καί στό Δημόσιο.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ καί δημοσίᾳ περιουσίᾳ ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας πού περιορίζει τὸν ἰδιοκτήτη καί δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νά διαθέσῃ τὴν περιουσίᾳ του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἀκόμη ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ καί τὴ δημοσίᾳ περιουσίᾳ ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας πού ἀπειλεῖ τὴν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τὴν ἀπόκτησή της.

Ἰδιαίτερη προσοχὴ χρειάζεται γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας. Αὐτό, ὄχι διότι ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλὰ διότι, ἐνῶ ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία προστατεύεται ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες, οἱ ὅποιοι βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημοσίᾳ περιουσία ἔχει ἰδιοκτήτη της τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι φυσικὸ πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), γιὰ νά βρίσκεται κοντά στὴν περιουσίᾳ του καί νά ἐμπνέη μέ τὴν παρουσία του τὸ σεβασμὸ της.

Τὸ Κράτος ἔχει στὴν ἰδιοκτησίᾳ του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στὰ ὁποῖα ἡ παρουσία του δὲν εἶναι πάντοτε αἰσθητῆ. Ἡ ἔλλειψη τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στὴν περιουσία του δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικὸς ὁ σεβασμὸς της. Γι' αὐτὸ πολλὰς φορὰς ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσεβεία πρὸς αὐτή. Ἄν ὁμως ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δὲν εἶναι αἰσθητῆ στὴν περιουσία του, εἶναι αἰσθητῆ σ' αὐτὴ ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τὸ Κράτος· εἶναι δηλαδή αἰσθητῆ ἡ παρουσία ἐκείνου πού ἐκδηλώνει τὴν ἀσεβείᾳ του. Διότι ἡ δημοσίᾳ περιουσία ἀνήκει στό σύνολο τῶν πολιτῶν καί καθένας πού ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στὴ δική του περιουσία πρῶτα καί ἔπειτα στὴν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀσεβεία τοῦ πολίτη πρὸς τὴ δημοσίᾳ

περιουσία είναι άφιλοπατρία, είναι άσυνειδησία, είναι παραγνώριση τών δικών του συμφερόντων.

Το σεβασμό που πρέπει να έκδηλώνη ο άνθρωπος προς την κρατική περιουσία, τόν ίδιο να έκδηλώνη και προς την περιουσία της Κοινότητας, του Δήμου και τών άλλων οργανισμών που έξυπηρετούν δημοσίους σκοπούς, διότι και αυτών ή περιουσία είναι δημοσία περιουσία.

Η ιδιωτική και ή δημοσία περιουσία άποτελεϊ προϋπόθεση της έλευθερίας του ανθρώπου, διότι συντηρεϊ τη ζωή και προάγει τόν πολιτισμό. Γι' αυτό ο σεβασμός της είναι μιá άκόμη άρχή της άληθινής έλευθερίας του ανθρώπου.

θ) Τα καθήκοντα προς την Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τó Κράτος στο όποιο γεννιέται και κατοικεί ή στο όποιο κατοικεί μόνιμα χωρίς να έχη και γεννηθί εκεί ο άνθρωπος. Σάν πολίτης της Πατρίδας του ο άνθρωπος άπολαμβάνει όλα τά δικαιώματα που του δίνουν οί νόμοι της. Παράλληλα όμως με τά δικαιώματα έχει προς την Πατρίδα του και όρισμένες ύποχρεώσεις, οί όποίες δέν άποτελοϋν άπαιτηση μόνο τών γραπτών νόμων, αλλά και του άγράφου νόμου της συνειδήσεως. Γι' αυτό και τις ύποχρεώσεις αυτές του ανθρώπου προς την Πατρίδα τις λέμε καλύτερα καθήκοντα προς αυτή.

Τά κυριότερα καθήκοντα του πολίτη προς την Πατρίδα του είναι τά έξής:

1) **Η φιλοπατρία.** Φιλοπατρία είναι ή άγάπη προς την Πατρίδα, την όποια άγάπη όφείλει κάθε άνθρωπος στη δική του Πατρίδα. Η άγάπη προς την Πατρίδα είναι τó πρώτο και βασικό καθήκον κάθε πολίτη της, διότι άποτελεϊ άσπίδα στους κινδύνους της και τó φυλακτό στην άρμονική ζωή τών πολιτών της. Πραγματικά, ή φιλοπατρία κάνει τόν πολίτη κάθε Κράτους να θυσιάξη και τη ζωή του άκόμη γιά να τó σώση από τούς έχθρούς του, ενώ ταυτόχρονα διώχνει τη διχόνοια, τó άτομικό συμφέρον και τόν έγωϊσμό από τούς πολίτες και έξασφαλίζει την άρμονική τους ζωή. Αντίθετα, όταν λειψη ή άγάπη προς την Πατρίδα, τότε κινδυνεύει να χάση την άκεραιότητά της και να διαλυθί. Έμεις οί Έλληνες έχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Με τὴν φιλοπατρία συνδέεται στενά ἡ **ἐθνικὴ φιλοτιμία**. Λέγοντας ἐθνικὴ φιλοτιμία, ἐννοοῦμε τὴν περηφάνεια ποὺ πρέπει νὰ νοιώθῃ κανεὶς γιὰ τὴν καταγωγὴ του. Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία σὰν καθῆκον πρὸς τὴν Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στὰ Κράτη ἐκεῖνα ποὺ οἱ πολῖτες τοὺς ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγὴ, τὴν ἴδια γλῶσσα, τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα, τὶς ἴδιες παραδόσεις καὶ τὴν ἴδια θρησκεία. Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη οἱ πολῖτες νοιώθουν ὅτι ὁ μεταξὺ τοὺς σύνδεσμος στηρίζεται σὲ αἰώνια καὶ ἀμετακίνητα θεμέλια καὶ ὄχι μόνο στὴν κρατικὴ ἐξουσία, γι' αὐτὸ καὶ νοιώθουν μεγάλη ἐθνικὴ περηφάνεια.

Ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία εἶναι ἀπαραίτητο καθῆκον, διότι κρατᾶ ἐνωμένους τοὺς πολῖτες καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τοῦ Κράτους καὶ τὴ διατήρησιν τῆς φυλῆς. Ἀντίθετα, ἡ ἔλλειψή της δημιουργεῖ μεγάλο κίνδυνο γιὰ τὸ Κράτος καὶ γιὰ τὴ φυλὴ γενικότερα. Ὅταν λείπῃ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, παίρνει τὴ θέση της ἡ ἕξνομανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προσβολὴ τῆς Πατρίδας. Διότι τὸ νὰ διδάσκεται βέβαια κανεὶς ἀπὸ τὸν ξένο πολιτισμὸ εἶναι ἀρετὴ, ἐνῶ τὸ νὰ μιμῆται τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη τῶν ξένων, αὐτὸ εἶναι **πιθηκισμὸς** ἢ καὶ προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολὴ γιὰ τὴν Πατρίδα εἶναι ὁ πιθηκισμὸς αὐτὸς τὸ διαπιστώνει κανεὶς ἂν παρακολουθήσῃ ἐκεῖνους ποὺ φτάνουν ἐξαιτίας τῆς ἕξνομανίας στὸ σημεῖο νὰ περιφρονοῦν τὴ γλῶσσα τῆς Πατρίδας τοὺς καὶ νὰ κρύβουν τὴν καταγωγὴ τους καὶ τὸν ἐθνισμὸ τους.

Ὅσο ὁ ἀτομικὸς ἐγωισμὸς εἶναι ἐλάττωμα, τόσο τὸ ἐθνικὸ φιλότιμο εἶναι ἀρετὴ. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀνήκουμε στὴν πιὸ δοξασμένη φυλὴ καὶ πρέπει νὰ ἔχουμε ἔντονο τὸ ἐθνικὸ μας φιλότιμο.

2) Ἡ **προσῆλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας**. Καθῆκον κάθε πολίτη εἶναι καὶ ἡ προσῆλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας του. Προσῆλωση στὴ γῆ τῆς Πατρίδας δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ βγαίνῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ τόπου ποὺ γεννήθηκε, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι ὅπουδῆποτε καὶ νὰ βρίσκεται δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾷ τὴ γῆ τῆς Πατρίδας του. Ἡ σκέψη του πρέπει νὰ βρίσκεται πάντα κοντὰ στὴν Πατρίδα του, γιὰ νὰ μὴν ἀποξενώνεται ἀπ' αὐτή. Τὸ καθῆκον αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔχουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, διότι τὸ χῶμα τῆς Πατρίδας μας εἶναι ποτισμένο μὲ τὸ αἷμα τῆς φυλῆς μας.

3) **Ὁ σεβασμὸς τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως.** Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ οἱ ἱστορικὲς παραδόσεις συνδέουν τὸ παρελθὸν μὲ τὸ παρὸν καὶ δίνουν τὴ δύναμη καὶ τὸ θάρρος γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐπιτυχία κάθε λαοῦ. Ὁ σεβασμὸς τους εἶναι καθήκον κάθε ἀνθρώπου, διότι ἀποτελεῖ ἐκδήλωση εὐγνωμοσύνης στοὺς προγόνους του ποὺ τὰ δημιούργησαν. Σὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἔχουμε Πατρίδα μὲ μεγάλη καλλιτεχνικὴ καὶ ἱστορικὴ παράδοση, τὸ καθήκον αὐτὸ εἶναι ἱερό, διότι ἔτσι ἐκδηλώνεται ἡ εὐγνωμοσύνη μας στοὺς προγόνους μας γιὰ τὴ συμβολὴ τους στὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἀκόμη τὸ καθήκον αὐτὸ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἶναι σὲ μᾶς ἀπαραίτητο, διότι μόνο ἔτσι προστατεύονται τὰ μνημεῖα ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν τὴν τουριστικὴ κίνηση στὸν τόπο μας καὶ καλυτερεύουν τὴν οἰκονομία μας.

4) **Ἡ ὑποταγὴ στοὺς νόμους.** Ὁργανωμένη κοινωνία ἀνθρώπων χωρὶς νόμους ποὺ ρυθμίζουν τὴ ζωὴ της δὲν ὑπάρχει. Οἱ νόμοι εἶναι τὸ πιὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Κράτους. Δὲν φτάνει ὅμως μόνο ἡ γραπτὴ διατύπωση τῶν νόμων σ' ἓνα Κράτος, ἀλλὰ εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τους. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων δὲν πρέπει νὰ στηρίζεται στὴ βία καὶ στὸ φόβο τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ μόνο στὴ θέλησή τους. Δὲν προοδεύει τὸ Κράτος ποὺ οἱ πολῖτες φοβοῦνται τοὺς νόμους, ἀλλὰ τὸ Κράτος ποὺ οἱ πολῖτες σέβονται τοὺς νόμους καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τους. Γιὰ νὰ ἐνδιαφέρονται ὅμως οἱ πολῖτες γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, πρέπει νὰ νοιώθουν σὰν καθήκον τὴν ὑποταγὴ τους σ' αὐτούς.

5) **Ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωση.** Σὲ κάθε ἐλεύθερο Κράτος, ποὺ ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιοκτησία, ἡ γῆ εἶναι μοιρασμένη στοὺς πολῖτες καὶ οἱ πολῖτες ἐργάζονται γιὰ τὴ δική τους ὠφέλεια, ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν εἶναι ὁ μόνος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ Κράτος συγκεντρώνει τὰ χρήματα ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ λειτουργία του. Τὸ Κράτος ἔχει πολλὰ ἐξόδα, διότι συντηρεῖ σχολεῖα, πληρώνει ὑπαλλήλους, διατηρεῖ στρατό, κάνει ἔργα κλπ. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων αὐτῶν μοναδικὸ ἔσοδο εἶναι οἱ φόροι ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες του. Γι' αὐτὸ ἡ πληρωμὴ τῶν φόρων εἶναι μεγάλο καθήκον.

Τοὺς φόρους ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες τοὺς διακρίνουμε σὲ ἄμε-

σους καὶ ἔμμεσους φόρους. "Αμεσοὶ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πληρώνουν γιὰ τὸ εἰσόδημά τους, γιὰ τὴν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καὶ εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὸ εἰσόδημα τοῦ καθενός. "Εμμεσοὶ φόροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πληρώνουν οἱ πολῖτες γιὰ τὴ χρησιμοποίηση τῶν διαφορῶν ἀγαθῶν. Οἱ φόροι ποὺ ἐπιβάλλονται π.χ. στὸν καπνὸ, στὰ θεάματα, στὸ χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοὶ φόροι. Ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογικὴ ἰσότητα καὶ ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν περιουσία του, στοὺς ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσότητα στὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση δὲν εἶναι δυνατὴ. Καθένας πληρώνει ἀνάλογα μὲ τὴν χρησιμοποίηση ποὺ κάνει τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν.

6) **Ἡ ὑποχρέωση μορφώσεως.** Ἡ ὑποχρέωση αὐτὴ στηρίζεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων (ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος, προσφορά στὴν κοινωνία κλπ.) καὶ στὸ γεγονός ὅτι στὰ ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια τῶν πολιτῶν. Γιὰ νὰ μποροῦν οἱ πολῖτες νὰ ἀσκοῦν μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐξουσία, πρέπει νὰ εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ μόρφωση εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα.

7) **Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση.** Ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ στρατοῦ. Γιὰ τὴν ὑπαρξὴ στρατοῦ κάθε ἄνδρας ποὺ μπορεῖ νὰ φέρῃ ὄπλο εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετῇ σ' αὐτόν. Ἡ στρατεύση εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὄχι μόνον σὲ καιρὸ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σὲ καιρὸ εἰρήνης. Ἄν σὲ καιρὸ πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καὶ ὑπερασπίζουσι τὴν Πατρίδα τοὺς ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, σὲ καιρὸ εἰρήνης γυμνάζονται γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Στὴ χώρα μας μέχρι τὸ 1915 ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση δὲν ἦταν γενικὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἄνδρες. Στὸ στρατὸ πηγαινε ὀρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καὶ ἡ ἐκλογή γινόταν μὲ κλήρο καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ πήγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση εἶναι γενικὴ καὶ δὲν γίνεται καμμιά διάκριση γιὰ κανένα ὑγιᾶ ἄνδρα.

8) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον σὲ κάθε πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς χρήσιμος στὴν Πατρίδα του πρέπει νὰ ἐργάζεται, διότι μόνο μὲ τὴν ἐργασία ἐξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζῆ, προσφέρει στὸ σύνολο τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ πληρώνη φόρους γιὰ τὴ λειτουργία τῆς ὡς Κράτος.

Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώνεται μέσα στὴν Πατρίδα, τὸ ὀργανωμένο δηλαδὴ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ χωρὶς τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τῶν πολιτῶν του πρὸς αὐτό.

ι) Τὸ δικαίωμα μορφώσεως.

Σὲ προηγούμενη παράγραφο εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐρχεται στὸν κόσμο μὲ δυὸ βασικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἀπαίτηση νὰ διατηρήσῃ στὴ ζωὴ τὸ σῶμα του καὶ τὴν ἀπαίτηση ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Ἡ δευτέρη ἀπαίτηση, ἡ ἀνάπτυξη δηλαδὴ τοῦ πνεύματος, ἱκανοποιεῖται μὲ τὴ μόρφωση, ἡ ὁποία εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἡ μόρφωση, διότι μὲ τὴ μόρφωση α) προάγεται ὁ πολιτισμὸς καὶ καλυτερεύει ἡ ζωὴ του, β) γίνεται ἱκανὸς ν' ἀναλάβῃ τὴ διοίκηση τοῦ Κράτους του καὶ γ) ἀποκτᾶ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του καὶ γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται γιὰ ὅλους ἡ δημοκρατία.

Τὴ μόρφωση προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο ἡ οἰκογένεια, τὸ Κράτος, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία στὴν ὁποία ζῆ. Καὶ οἱ τέσσερες αὐτοὶ παράγοντες ἔχουν ὑποχρέωση νὰ σεβαστοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μορφωθῆ καὶ νὰ τοῦ τὸ ἱκανοποιήσουν. Ἐχουν ὑποχρέωση νὰ τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλὰ καὶ καθετὶ καλὸ πού ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ ὀλοκληρωθῆ ἡ προσωπικότητά του, διότι ἡ μόρφωση δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνο ποσοτικὴ, ἀλλὰ καὶ ποιοτικὴ.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει ὑποχρέωση νὰ δώσῃ στὰ παιδιὰ τῆς ὀρθὲς κατευθύνσεις καὶ νὰ τὰ διαπαιδαγωγήσῃ ἔτσι, ὥστε νὰ τοὺς δημιουργήσῃ καλὸ χαρακτήρα καὶ νὰ δώσῃ στὴν κοινωνία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τῆς μὲ τὴ φοίτησή τους στὸ σχολεῖο. Τὸ

γεγονός ότι σ' όλα τὰ δημοκρατικά Κράτη ἡ ἐκπαίδευση μέχρις ἐνός σημείου εἶναι ὑποχρεωτική καὶ οἱ γονεῖς πού τὴ στεροῦν ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους τιμωροῦνται, δὲν ἀποτελεῖ περιορισμὸ τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά τους, διότι ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν ἐνδιαφέρει τὸ σύνολο καὶ ὄχι μόνο τοὺς γονεῖς. Ἔτσι τὸ δικαίωμα τῶν παιδιῶν νὰ μορφωθοῦν γίνεται ἀνώτερο ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐξουσίας τῶν γονέων στὰ παιδιά τους καὶ ἐπομένως σεβαστὸ ἀπ' αὐτοὺς. Τέλος ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τῆς. Τὴν ἠθικὴ μόρφωση τὴν ἐξασφαλίζει ἡ θρησκευτικὴ ζωή, στὴν ὁποία πρέπει νὰ συνηθίζουσι οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους.

Ἄλλὰ καὶ τὸ **Κράτος** ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μόρφωση τῶν αὐριανῶν πολιτῶν του. Ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους ἐκδηλώνεται μὲ τὴ διατήρηση σχολείων καὶ τὸ διορισμὸ ἐκπαιδευτικῶν, μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ τῶν γονέων ἀπὸ τὰ ἐξοδα στὸ στάδιο τῆς ὑποχρεωτικῆς κυρίως ἐκπαίδευσως καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων. Στὴ χώρα μας ἡ ἐκπαίδευση εἶναι δωρεὰν σ' ὅλες τῆς τῆς βαθμίδες. Ἀκόμη ἐνισχύονται καὶ οἱ ἄριστοι μὲ τὴ χορήγηση ὑποτροφιῶν κυρίως στὴν τελευταία βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσως, τὴν ἀνωτάτη.

Καὶ ἡ **Ἐκκλησία** ἐξἄλλου ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ φροντίδα ὁμοίως τῆς Ἐκκλησίας πρέπει ν' ἀποβλέπῃ κυρίως στὴν ἠθικὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητη, διότι ἡ ἐπιστήμη πού χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν καταντᾷ πανουργία καὶ ὄχι ἀληθινὴ μόρφωση. Τὴν ἀρετὴν ἐξασφαλίζει στὸν ἄνθρωπο ἡ ἠθικὴ μόρφωση πού παρέχει ἡ Ἐκκλησία.

Τέλος γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποχρέωση καὶ ἡ **κοινωνία**. Ὁ ἄνθρωπος δὲν μορφώνεται μόνο μέσα στοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας, τοῦ σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Μορφώνεται καὶ μέσα στὴν κοινωνία μὲ τὸν τύπο (ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ βιβλία), μὲ τὸ ραδιόφωνο, μὲ τὰ θεάματα καὶ γενικὰ μὲ τὴ συμπεριφορὰ τῶν μελῶν τῆς. Στὴν ὑποχρέωσή τῆς γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου ἡ κοινωνία πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικὴ, ὥστε νὰ προσφέρῃ μόνο τὰ καλὰ τῆς στοιχεῖα, διότι μόνο ἔτσι θὰ δημιουργήσῃ χρήσιμα μέλη.

Οἱ συντονισμένες ἐνέργειες ὄλων αὐτῶν τῶν παραγόντων ἵκανοποιοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μορφωθῇ, πού εἶναι μία βασικὴ

ἀρχή της ἐλευθερίας του. Μόνο ὅπου ὑπάρχει μὀρφωση ὑπάρχει και ἀληθινή ἐλευθερία, ἐνῶ ἀντίθετα, ὅπου ὑπάρχει ἀγραμματοσύνη, ἡ ἐλευθερία εἶναι σχεδὸν ἄγνωστη.

2. Οἱ μεγάλοι σταθμοὶ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλὲς ἑκατοντάδες χρόνια γιὰ νὰ μπορέση ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποκτήση τὴν ἐλευθερία του, πὸ εἶναι φυσικὸ δικαίωμά του. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔκανε σκληροὺς ἀγῶνες στὰ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς. Μὲ τοὺς ἀγῶνες του κατόρθωσε νὰ κερδίση σιγὰ σιγὰ ἔδαφος και νὰ φτάση στὴ σημερινὴ κατάσταση πὸ σ' ὄλα τὰ δημοκρατικὰ Κράτη ἔχει πλήρη ἐλευθερία. Οἱ ἀγῶνες του ἐκεῖνοι γιὰ τὴν ἐλευθερία ἀποτελοῦν και τοὺς σταθμοὺς στὴν ἐξέλιξή της. Οἱ κυριότεροι αὐτοὶ σταθμοὶ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσικὴ ἀρχαιότητα, σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐννοοῦμε τὴν ἐποχὴ κυρίως τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας, διότι τότε γιὰ πρώτη φορὰ δόθηκαν στοὺς Ἀθηναίους πολῖτες δικαιώματα πὸ ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους. Δὲ θὰ πρέπη ὁμως νὰ νομιστῆ ὅτι στὴν Ἀθῆνα ὑπῆρχε ἐλευθερία μὲ τὴ σημερινὴ της ἔννοια, διότι ἐκεῖ ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νὰ ἰσχύη ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐλεύθερους και δούλους και διότι ἐλευθερία και δικαιώματα εἶχαν μόνο οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες και ὄχι και οἱ δούλοι. Ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε ἐλευθερία μὲ τὴ σημερινὴ της ἔννοια στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, διότι ἐκεῖ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν δὲν ἀποτελέσαν ποτὲ τὸ κείμενο ἐπίσημης διακηρύξεως και δὲν κατοχυρώθηκαν ποτὲ ἔτσι, ὥστε νὰ περιορίζεται ἡ δράση τῆς Πολιτείας και νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία τῶν πολιτῶν. Ἐπικρατοῦσε ἀπλῶς μιὰ κατάσταση τέτοια, πὸ ἔδινε ἐλευθερία στοὺς πολῖτες, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ Πολιτεία ἦταν παντοδύναμη και ὁ πολῖτης βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία της.

Ἡ κατάσταση ὅμως πού ἐπικρατοῦσε ἐξασφάλιζε τήν ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, διότι ἀναγνώριζε σ' αὐτούς βασικά δικαιώματα. Τά κυριότερα δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἰσονομία.** Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολίτες τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶχαν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσονομίας. Ὅλοι ἦσαν ἴσοι μπροστά στο νόμο. Ἐτσι δὲν ὑπῆρχαν διακρίσεις μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Τίς διακρίσεις τίς δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀνισότητα τοῦ νόμου, ἐνῶ ἡ ἰσονομία δίνει τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ τίς ἴδιες ὑποχρεώσεις στοὺς πολίτες.

2) **Ἡ ἰσοτιμία.** Ἡ ἰσοτιμία εἶχε τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητας στὴν πολιτικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία ἐξασφαλιζόταν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' ὅλους τοὺς ἐλεύθερους πολίτες τοῦ δικαιώματος νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας τους καὶ νὰ ἐκλέγωνται οἱ ἴδιοι ἄρχοντές της, τοῦ δικαιώματος νὰ παίρνουν θέση στὴ διοίκηση καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ γίνονται δικαστὲς καὶ ν' ἀπονέμουν δικαιοσύνη. Ἐτσι ὑπῆρχε πλήρης πολιτικὴ ἐλευθερία στοὺς Ἀθηναίους πολίτες.

3) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἐκδήλωση τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ πολίτες στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἦταν καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Σ' ὅλους ἐπιτρεπόταν νὰ ὀμιλοῦν καὶ ὄλων ἡ γνώμη ἦταν σεβαστὴ. Ἐτσι δὲν εἶχαν μόνο ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἰσοτιμία τοῦ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατὰ τὴ δικαστικὴ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία οἱ πολίτες εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ ὑποστηρίζουν τὰ συμφέροντά τους στὸ δικαστήριο. Ὅλοι οἱ πολίτες μπορούσαν νὰ καταφεύγουν στὸ δικαστήριο καὶ νὰ ὑποστηρίζουν μὲ τὴν ἴδια δυνατότητα τὰ συμφέροντά τους.

5) **Τὸ συνεταιριστικὸ δικαίωμα.** Μὲ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στοὺς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολίτες νὰ συνεταιρίζονται γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς σπουδαιότερες ἀποδείξεις τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολίτες.

Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία καὶ πού ἔδινε στοὺς πολίτες ὀρισμένες ἐλευθερίες κάνει τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κατά-

σταση άκόμη εκείνη έχάραξε τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὕστερα ἀπὸ ἄρκετους αἰῶνες νὰ ζητήσουν ἐπίμονα οἱ λαοὶ τῆς γῆς τὴν ἐλευθερία τους. Μὲ τὴν κατάλυση τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας οἱ ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ μεσαίωνα ἐξαφανίστηκαν σχεδὸν τελείως καὶ ἡ ἐξαφάνισή τους ἐδημιούργησε ἀργότερα τὴν ἀνάγκη τῆς πανηγυρικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ὁ νόμος τοῦ Καρόλου Β' τῆς Ἀγγλίας γιὰ τὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια τῶν πολιτῶν (Habeas Corpus act, 1679).

Στὴν Ἀγγλία ἔγιναν οἱ πρῶτες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ τὴ γραπτὴ κατοχύρωσή τους. Ὁ Μεγάλος Χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν (Magna Charta), ποὺ παρεχώρησε στὸν ἀγγλικὸ λαὸ τὸ 1215 ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων, εἶναι τὸ πρῶτο ἐπίσημο κείμενο, τὸ ὁποῖο ἀναγνώρισε ὀρισμένα δικαιώματα στοὺς Ἀγγλοὺς ὑπηκόους, διότι ἐρρῦθμισε τὶς σχέσεις μεταξὺ βασιλιᾶ καὶ τῶν βαρῶνων, τοῦ κλήρου καὶ τῶν Ἀγγλῶν ὑπηκόων.

Ἀργότερα οἱ ἀγῶνες τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν περισσότερα δικαιώματα. Ἐτσι ἐγράφηκαν πολλὰ κείμενα γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ὅλων εἶναι ὁ νόμος περὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας (Habeas Corpus act), τὸν ὁποῖο ὑπέγραψε τὸ 1679 ὁ βασιλιάς Κάρολος ὁ Β'. Ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖ πραγματικὰ σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἀναγνωρίζει καὶ κατοχυρώνει τὴν προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν Ἀγγλῶν ὑπηκόων. Οἱ σπουδαιότερες διατάξεις του γιὰ τὴν προσωπικὴ ἀσφάλεια τῶν Ἀγγλῶν ὑπηκόων ἦταν οἱ ἑξῆς:

1) Τοὺς ἐπροστάτευε ἀπὸ τὴν παράνομη κράτηση, διότι ὑποχρέωνε τὶς ἀρχὲς νὰ ὀδηγοῦν ἄμέσως τὸν κρατούμενο στὸν ἀνακριτὴ καὶ νὰ τὸν ἀπολύουν σὲ περίπτωσι ποὺ ἦταν δυνατὴ ἡ ἀπόλυσή του μὲ τὴν καταβολὴ ἐγγυήσεως.

2) Τοὺς ἐπροστάτευε ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τῆς συλλήψεως μέχρι τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης, διότι ὑποχρέωνε τὶς ἀρχὲς νὰ ὀρίζουν τὴ δίκη μέσα σὲ ὀρισμένη προθεσμία ἢ νὰ ἀπολύουν τὸν κατηγορούμενο μὲ τὴν καταβολὴ ἐγγυήσεως.

3) Τους έπροστάτευε από τις αυθαιρεσίες των αρχών, διότι απαγόρευε να συλλαμβάνεται κανείς ξανά για το ίδιο αδίκημα ή να μεταφέρεται από τη φυλακή του τόπου του σε άλλη φυλακή και έτιμωρούσε με απόλυση ή πρόστιμο τους υπαλλήλους που δέν έτηροϋσαν τις διατάξεις του.

Μολονότι σκοπός του νόμου αυτού δέν ήταν να διακηρυχτή έπίσημα ή προσωπική έλευθερία των "Αγγλων υπηκόων, αλλά να περιοριστή κάπως ή βασιλική έξουσία, έν τούτοις ή πληρότητά του σχετικα με την παροχή προσωπικής ασφαλείας στους "Αγγλους υπηκόους τόν κάνει έναν από τους σημαντικούς σταθμούς στην εξέλιξη της έλευθερίας.

γ) 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του άνθρώπου (1776).

Στις άποικίες της Βορείου 'Αμερικής άνήκει ή τιμή ότι πρώτες διεκήρυξαν έπίσημα πώς ό άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα, που πρέπει να σέβωνται και να μñν περιορίζουν οί άρχοντες της Πολιτείας. 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του άνθρώπου ήταν συνέπεια της διακηρύξεως της πολιτικής και κυρίως της οικονομικής άνεξαρτησίας τους από την 'Αγγλία, ή όποία τους είχε δώσει αυτοδιοίκηση υπό την κυριαρχία της, αλλά τις υποχρέωνε να στέλνουν σ' αυτήν τις πρώτες ύλες και να παίρνουν μόνο απ' αυτή τα βιομηχανικά προϊόντα. 'Η οικονομική λοιπόν πίεση της 'Αγγλίας άνάγκασε τις άποικίες να διακηρύξουν την άνεξαρτησία τους τό 1776 και ταυτόχρονα να διακηρύξουν και τα δικαιώματα του άνθρώπου, για να κατοχυρώσουν την άνεξαρτησία τους, την όποία έθεωροϋσαν συνέπεια των δικαιωμάτων του άνθρώπου.

Ξεκίνημα για τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του άνθρώπου από τις άποικίες της Βορείου 'Αμερικής ήταν οί έλευθερίες που είχαν σαν "Αγγλοι υπήκοοι και που διετήρησαν εκεί οί άποικοι, καθως και ή ιδέα της διακηρύξεως της θρησκευτικής τους έλευθερίας μετά την άπαλλαγή τους από τις θρησκευτικές διώξεις που είχαν στην Εύρώπη πρìν μεταναστεύσουν. Διότι οί έλευθερίες που είχαν σαν "Αγγλοι υπήκοοι είχαν γίνει κτήμα τους, ένω ταυτόχρονα ή ιδέα της διακηρύξεως της θρησκευτικής έλευθερίας τους έδημιούργησε την ιδέα της διακηρύξεως της έλευθερίας στη σκέψη, στην έκφραση, στον τύπο κλπ.

Ἄκομη ξεκίνημα γιὰ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συγκεντρώσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς μεταναστεύσεως καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος ἦσαν οἱ πιέσεις καὶ οἱ διακρίσεις πού ἔκανε ἡ Ἀγγλία στοὺς ἀποίκους τῆς. Ξεκίνημα τέλος, καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερο, ἦταν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων φιλοσόφων περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία διδασκαλία εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς ἀποίκους. Ἔτσι, στὴ διακήρυξή τους περιέλαβαν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλες τὶς ἐλευθερίες πού κατὰ τὴν πεποιθήσή τους ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἱ ἀποικίες δὲν περιορίστηκαν μόνο σὲ μιὰ πανηγυρικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ κατοχύρωσαν τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν ὑπηκόων τους, ἀφοῦ ἡ διακήρυξή τους πῆρε τὴν πρώτη θέση στὸ Σύνταγμα κάθε ἀποικίας. Πρῶτη ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας, τῆς ὁποίας ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον ἔγινε ἡ βάση τῶν διακηρύξεων ὄλων τῶν ἄλλων ἀποικιῶν, ἔδωσε στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρώτη θέση στὸ Σύνταγμά της. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀποκρυσταλλώνει τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας (Κράτους) καὶ ἐχρησίμευσε σὰν ὑπόδειγμα γιὰ τὴ σύνταξη τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια.

Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Βιργινίας (1776) δέχεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ἔχουν ὀρισμένα δικαιώματα γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποία κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου κατὰ τὴ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι ἡ ἰσότητα, ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία (ἀπόκτηση καὶ κατοχὴ ἰδιοκτησίας), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναγνωρίζονται μὲ τὶς διακηρύξεις τῶν ἄλλων ἀποικιῶν στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ δικαιώματα ν' ἀναφέρεται γιὰ κάθε παράπονο στὶς ἀρχές, νὰ κἀνη συγκεντρώσεις ἀνενόηλα καὶ νὰ μεταναστεύη ἐλεύθερα.

Οἱ ἀρχὲς πάνω στὶς ὁποῖες ἐφρόντισε νὰ κατοχυρώσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἡ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

- 1) Τὸ φυσικὸ δίκαιο. Κατ' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι πρὶν ἀκόμη δημιουρ-

γήσουν τὸ Κράτος ἦσαν προικισμένοι ἀπὸ τὴ φύση μὲ ὀρισμένα δικαιώματα. Μὲ τὴν ἴδρυση τοῦ Κράτους καὶ γιὰ τὴν ὁμαλή τους κοινωνικὴ συμβίωση ὑποχώρησαν σὲ μερικὰ δικαιώματά τους. Κράτησαν ὁμως ἄλλα δικαιώματα ποὺ εἶναι προαιώνια καὶ ἀναφαίρετα καὶ ποὺ τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζη μὲ τὴ δράση του, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ τὰ σέβεται. Τέτοια δικαιώματα εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ ἐλευθερία σ' ὅλες τῆς τῆς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ ἰδιοκτησία καὶ λέγονται ἀτομικὰ δικαιώματα.

2) Ἡ δημοκρατικὴ ὀργάνωση τοῦ Κράτους.

Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου γίνονται σεβαστὰ μόνο ἀπὸ τὸ δημοκρατικὸ Κράτος.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ διακήρυξη ἐκείνη δέχτηκε α) τὴν κυριαρχία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ὅποιο πηγάζουν καὶ στὸν ὅποιο ἀνήκουν ὅλες οἱ ἐξουσίες, ἐνῶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ἐντολοδόχοι του, β) τὸν ἀντιπροσωπευτικὸ χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματος γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἀσφάλεια τοῦ λαοῦ καὶ γ) τὴ διάκριση τῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς) γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνονται στὰ ἴδια πρόσωπα οἱ ἀρμοδιότητες τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων, τῆς ἐκτελέσεώς τους καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία γιὰ καταχρήσεις εἰς βῆρος τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἡ ἀμερικανικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίστηκε μόνο στὴ διακήρυξή τους ἀλλ' ἐπροχώρησε καὶ στὴν κατογύρωσή τους. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικό σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789).

Ἡ κυριότερη διακήρυξη τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη καὶ ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ διακήρυξη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ποὺ ἔγινε στὶς 26 Αὐγούστου τὸ 1789. Στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ὁδήγησε ἡ ἀπολυταρχία τοῦ μονάρχη καὶ ἡ ὑπαρξη προνομιούχων τάξεων, (κλῆρος, εὐγενεῖς) ποὺ εἶχαν δημιουργήσει τὴν ἀντίδραση κατὰ τοῦ καθεστώτος καὶ εἶχαν ἀναπτύξει τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχαν στὸ γαλλικὸ λαὸ καλλιέργησαν πολὺ οἱ διδασκα-

λίες κυρίως του **Μοντεσκιέ**, ό όποίος έλεγε ότι δέν μπορεί νά διατηρηθί και νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική και οίκονομική έλευθερία τών πολιτών, του **Ρουσσώ**, ό όποίος ένδιαφερόταν γιά τήν ισότητα και τή θρησκευτική έλευθερία τών ανθρώπων, και του **Βολταίρου**, ό όποίος ήταν υπέρμαχος τής προσωπικής, πνευματικής, θρησκευτικής και οίκονομικής έλευθερίας του ανθρώπου. "Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, ή όποία πήρε τήν πρώτη θέση στο Σύνταγμα τής Γαλλίας.

Η γαλλική διακήρυξη, αφού στον πρόλογο της λέει ότι έγινε γιά νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, αναφαίρετα και ιερά δικαιώματα του ανθρώπου, ώστε νά τά γνωρίζουν οί άνθρωποι και νά τά σέβονται οί άρχοντες του Κράτους, αναγνωρίζει σαν δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη τά εξής:

1) **Τήν έλευθερία και τήν ισότητα** σαν φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα κάθε ανθρώπου, αφού οί άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν έλεύθεροι και ίσοι.

2) **Τήν ισότητα τών πολιτών**, αφού όλοι οί πολίτες είναι ίσοι μπροστά στο νόμο και γίνονται εξίσου δεκτοί στις δημόσιες υπηρεσίες.

3) **Τό άπαραβίαστο τής ιδιοκτησίας**, αφού άπαγορεύεται ή άπαλλοτριώσή της από τό Κράτος, χωρίς νά ύπάρχει ανάγκη και χωρίς ν' άποζημιωθεί προηγουμένως στην άξία της.

4) **Τήν πνευματική έλευθερία**, αφού είναι έλεύθερος ό άνθρωπος νά σκέπτεται και νά εκφράζει τή σκέψη του προφορικά και γραπτά (έλευθερία του τύπου).

5) **Τήν έλευθερία τής θρησκευτικής συνειδήσεως**, αφού καθένas μπορεί νά πιστεύη ό που θέλει και άπαγορεύονται οί θρησκευτικές διώξεις.

6) **Τήν προσωπική ασφάλεια τών πολιτών**, αφού άπαγορεύονται χωρίς νόμο οί διώξεις και οί φυλακίσεις, όπως και οί ποινές που δέν προβλέπονται από τό νόμο και ή χρήση σκληρών μέτρων κατά τή σύλληψη και τήν κράτηση τών ενόχων.

7) **Τέλος τήν αντίσταση κατά τής τυραννίας**, αφού σκοπός του Κράτους δέν είναι ή τυραννία τών πολιτών, αλλά ή διατήρηση τών φυσικών και αναφαιρέτων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μὲ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο διατήρησε βέβαια τὴν κληρονομικὴ βασιλεία, ἀλλὰ περιορίσε τὸ βασιλιά μόνον στὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τὶς δύο ἄλλες ἐξουσίες τὶς ἔδωσε στὸ λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ τὰ νομοθετικὰ καὶ τὰ δικαστικὰ ὄργανα, ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ γαλλικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη δὲν ἔμεινε κλεισμένη στὴ Γαλλία, ἀλλὰ ξεπέρασε τὰ σύνορά της καὶ ἔγινε κτῆμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στὰ Συντάγματά τους σὰν βασικὲς διατάξεις τοὺς τὶς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως.

Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου δὲν ἐμείωσε τὴν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ νέο γαλλικὸ Σύνταγμα στὸν πρόλογό του λέει ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη ποὺ εἶχε διακηρύξει ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτὰ ὅλα ἡ γαλλικὴ διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Τελευταῖο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία συνέταξε στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 στὸ Παρίσι ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ διακήρυξη, διότι δὲν περιορίστηκε μόνον στὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ περιέλαβε καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἀποτελεῖ ἓνα κώδικα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στὰ 30 ἄρθρα της καθορίζει:

1) Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῆς ἐλευθερίας

της θρησκευτικής συνειδήσεως, του συνεταιρισμού, της τιμής, της μεταναστεύσεως κλπ.

2) **Τὰ πολιτικά δικαιώματα** του ανθρώπου, όπως π.χ. το δικαίωμα της εκλογής των αρχόντων του Κράτους, το δικαίωμα της συμμετοχής στην Κυβέρνηση, το δικαίωμα του διορισμού στις δημόσιες υπηρεσίες κλπ.

3) **Τὰ κοινωνικά δικαιώματα** του ανθρώπου, όπως π.χ. το δικαίωμα της εργασίας, το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισης, το δικαίωμα της προστασίας κατά τον καιρό της ανεργίας, το δικαίωμα της προστασίας της μητρότητας κλπ.

Τὰ κοινωνικά δικαιώματα για πρώτη φορά μπήκαν σε κείμενο διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά τη σύνταξη της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και γι' αυτό η διακήρυξη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία στην εξέλιξη της ελευθερίας. Ίδιαίτερη σημασία για την εξέλιξη της ελευθερίας δίνει στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και το γεγονός ότι αυτή δεν είναι αποτέλεσμα επαναστάσεως, όπως η αμερικανική και η γαλλική διακήρυξη, αλλά προϊόν ειρηνικής συμβιώσεως των λαών. Ό,τι τότε αποτελούσε επιδίωξη επαναστατών, αποτελεί σήμερα απαίτηση του ελεύθερου κόσμου για την ειρήνη και την πρόοδο του ανθρώπου.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου μπορεί να γίνει και διακήρυξη κάθε Κράτους που είναι μέλος του ΟΗΕ. Άρκει να την κάνει νόμο δικό του, έσωτερικό δηλαδή δικαίο.

3. Άσκηση της ελευθερίας.

Τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου ακολούθησε ή αναγνώρισή τους από τὰ Συντάγματα των ελευθέρων Κρατών. Με την αναγνώριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη από τὰ Συντάγματα των ελευθέρων Κρατών υπάρχει ταυτόχρονα και άσκηση της ελευθερίας σ' αυτά τὰ Κράτη, διότι στην πραγματικότητα ελευθερία υπάρχει εκεί όπου οί πολίτες απολαμβάνουν όλα τους τὰ δικαιώματα.

Για να αναγνωριστούν βέβαια όλα τὰ δικαιώματα στους πολίτες, χρειάστηκε να πάρουν οί ίδιοι στα χέρια τους την εξουσία και σάν

άνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους νά κάνουν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο τοὺς δίνει πλήρη πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία. Ὅταν ἄνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης ἢ οἱ λίγοι, δὲν ἦταν δυνατό νά τοὺς δοθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐλευθερίες, διότι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μονάρχου ἢ τῶν ὀλίγων στηριζόταν ἀποκλειστικὰ στὴ στέρηση ὀρισμένων ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πλήρης ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο στὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Μόνο ἡ δημοκρατία δίνει στοὺς πολίτες πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία, διότι ἡ παραχώρησή της γίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς πολίτες.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ἐκεῖ πού ὑπάρχει δημοκρατία καὶ περιλαμβάνει τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία, τὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία, τὴν κοινωνικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσότητα.

α) Πολιτικὴ ἐλευθερία.

Πολιτικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση στοὺς πολίτες ὅλων τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ δικαίωμα νά ἐκλέγουν καὶ νά ἐκλέγονται ἄρχοντες τοῦ Κράτους τους, τὸ δικαίωμα νά διορίζονται στίς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Ἔτσι, ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἐλευθερία ἐκλογῆς τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους. Οἱ πολίτες πρέπει νά εἶναι ἐλεύθεροι νά ἐκλέξουν ὡς ὄργανα τοῦ Κράτους τους ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι εἶναι κατάλληλοι. Ἀκόμη πρέπει νά μποροῦν νά ἐκλεγοῦν οἱ ἴδιοι τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους τους. Οἱ ἐλευθερίες αὐτὲς ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά θέτουν ὑποψηφιότητα καὶ μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά κρίνουν τὸ ἔργο τῶν ἐκλεγομένων ὀργάνων τοῦ Κράτους μὲ τὴν ἐπανάληψη τῶν ἐκλογῶν κατὰ σταθερὰ χρονικὰ διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους. Ἡ ἐλευθερία αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ὅταν γιὰ τὸ διορισμὸ στίς δημόσιες ὑπηρεσίες δὲν ὑπάρχει ἄλλος περιορισμὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἄλλων προσόντων πού χρειάζονται γιὰ τὴν ἀνάληψη μιᾶς ὑπηρεσίας.

3) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ

έλευθερία αυτή εξασφαλίζεται συνήθως με τὸ δικαίωμα κάθε πολίτη νὰ γίνεται ἔνορκος καὶ νὰ ἀπονέμη δικαιოსύνη.

Ἡ πολιτικὴ ἔλευθερία, ἐπειδὴ δίνει στοὺς πολίτες δικαιώματα ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν τύχη τοῦ συνόλου ἢ καλύτερα ποὺ ρυθμίζουν τὴν τύχη τοῦ συνόλου, σωστὸ εἶναι νὰ ἔχη ὀρισμένους περιορισμοὺς (σχετικὰ με τὴν ἡλικία, τὴ μόρφωση κλπ.), με τοὺς ὁποίους νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπαραίτητη ὀριμότητα στοὺς πολίτες, ὥστε νὰ συναισθάνωνται τὴν εὐθύνη τους κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικὲς ἐλευθερίες.

Ἀτομικὲς ἐλευθερίες εἶναι ἡ ἀναγνώριση ὅλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καὶ οἰκονομικῶν δικαιωμάτων στοὺς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ἔλευθερία στὴν πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κίνηση καὶ ἡ προσωπικὴ τους ἔλευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἔλευθερίας στὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες.

1) Ἡ ἔλευθερία τοῦ τύπου. Τύπο λέμε τὰ προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικὰ, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καὶ τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.) ποὺ μποροῦν νὰ δώσουν πολλὰ ἀντίτυπα. Με τὸν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ἔλευθερία εξασφαλίζεται με τὴν ἔλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ ἔλευθερία τοῦ τύπου ὑπάρχει, ὅταν δὲν ὑπάρχη περιορισμὸς κατὰ τὴν ἔκδοση, τὴν ἐκτύπωση καὶ τὴν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων.

Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι δυνατὸ ὁ τύπος νὰ κάνη κατάχρηση τῆς ἔλευθερίας του καὶ νὰ προσβάλη τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς τοῦ λαοῦ ἢ νὰ στρέφεται κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος ἢ τέλος νὰ φανερώνη κινήσεις τοῦ στρατοῦ, νὰ ἔχη ἐπαναστατικὸ περιεχόμενο καὶ νὰ θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους, ἐπιτρέπεται στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ κατάσχεση τῶν ἐντύπων καὶ ἡ τιμωρία τοῦ ἐκδότη, χωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι περιορίζεται ὁ τύπος, διότι στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν πρόκειται γιὰ ἔλευθερία τοῦ τύπου, ἀλλὰ γιὰ κατάχρηση τῆς ἔλευθερίας του. Καὶ πάλι ὁμως δὲν πρέπει ἡ κρίση γιὰ τὶς καταχρήσεις αὐτὲς νὰ ἀνήκῃ στὴν Κυβέρνηση, ἀλλὰ στὴ δικαιοσύνη. Γι' αὐτὸ πρέπει οἱ παραβάσεις αὐτὲς νὰ δικάζωνται τὸ συν-

τομώτερο. Στη χώρα μας η έλευθερία του τύπου προστατεύεται με διατάξεις του Συντάγματος, ενώ τα έγκλήματα του τύπου είναι αυτόφωρα και δικάζονται άμεσα.

2) **Η συνδικαλιστική έλευθερία.** Η ένωση των ανθρώπων σε επαγγελματικά σωματεία, τα λεγόμενα συνδικάτα, για την ύποστηριξη των συμφερόντων τους αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες εκδηλώσεις της έλευθερίας τους. Η έλευθερία αυτή, που λέγεται συνδικαλιστική έλευθερία, εξασφαλίζεται με τη δυνατότητα της ίδρύσεως των σωματείων χωρίς την άδεια του Κράτους και με την ύποχρέωση έκδόσεως δικαστικής απόφασεως για τη διάλυσή τους. Έτσι το Κράτος με τα εκτελεστικά του όργανα δεν μπορεί να περιορίσει τη συνδικαλιστική έλευθερία, αφού η ίδρυση των σωματείων είναι ελεύθερη και για τη διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική απόφαση.

Η συνδικαλιστική έλευθερία είναι απαραίτητη, διότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν οι εργαζόμενες τάξεις να διεκδικήσουν με αποτελεσματικό τρόπο τα συμφέροντά τους. Στη χώρα μας η συνδικαλιστική έλευθερία είναι κατοχυρωμένη με διατάξεις του Συντάγματος.

3) **Το άπορρητο της άλληλογραφίας.** Έκδηλωση της πνευματικής έλευθερίας του ανθρώπου αποτελεί και το άπορρητο της άλληλογραφίας, ή απαγόρευση δηλαδή της άναγνώσεως ξένης επιστολής από τη στιγμή που σφραγίζεται και παραδίδεται στο ταχυδρομείο μέχρι τη στιγμή που διαβάζεται από τον παραλήπτη. Μόνο σε καιρό πολέμου είναι δυνατό να περιοριστή το άπορρητο της άλληλογραφίας. Το άπορρητο της άλληλογραφίας κατοχυρώνεται επίσης από το Σύνταγμα.

4) **Η θρησκευτική έλευθερία.** Άλλη έκδηλωση της πνευματικής έλευθερίας του ανθρώπου είναι η θρησκευτική έλευθερία, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει το δικαίωμα ν' άνήκει κανείς σε όποια θρησκεία θέλει ή να μην άνηκει σε καμία και το δικαίωμα να τελή άνεόχλητος τη λατρεία του. Το δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τη θρησκευτική έλευθερία.

5) **Η έλευθερία της συναθροίσεως.** Η έλευθερία της συναθροίσεως είναι μία άκόμη έκδηλωση της πνευματικής έλευθερίας του ανθρώπου, διότι του δίνει τη δυνατότητα να συζητή και να ανταλλάσσει σκέψεις με τους συνανθρώπους του. Η συνάθροιση δεν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο τη δημοσία τάξη ή να έμποδίσει την κυκλοφορία. Η άπα-

γόρευση της στις περιπτώσεις αυτές δεν αποτελεί στέρηση της ελευθερίας της συναθροίσεως. Το Σύνταγμά μας προστατεύει την ελευθερία της συναθροίσεως, όταν γίνεται ήσυχα και χωρίς όπλα.

6) **Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως.** Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ δικαίωμα δηλαδὴ νὰ μορφωθῆ κανεὶς ὅπως θέλει. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ζῆ μέσα στὴν ὀργανωμένη κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ ὀρισμένες ἀρχές, εἶναι δυνατὴ ἡ καθιέρωση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρις ὀρισμένης βαθμίδος καὶ ἡ κατευθυντήρια γραμμὴ στο περιεχόμενο τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως χωρὶς ν' ἀποτελῆ τοῦτο περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγνωρίζει καὶ τὸ Σύνταγμα.

Ἐξάλλου ἐκδηλώσεις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες:

1) **Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία.** Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου προστατεύεται: α) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς συλλήψεως ἢ τῆς φυλακίσεως τοῦ χωρὶς αἰτιολογημένο δικαστικὸ ἔνταλμα, β) μετὴν ὑποχρέωση νὰ γίνετα ἡ δίκη τοῦ μέσα σὲ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα ἢ ἀλλιῶς νὰ ἀπολύεται, γ) μετὴν ἀποζημίωση ἐκείνων ποῦ προφυλακίζονται ἢ καταδικάζονται ἄδικοι, δ) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς στέρησης τοῦ νόμιμου δικαστῆ καὶ στ') μετὴν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα καὶ

2) **Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται καὶ μετὴν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἄσυλου γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ μπαίνει μέσα χωρὶς τὴ θέλησή του. Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατὸ νὰ παραβιαστῆ, χωρὶς ν' ἀποτελῆ τοῦτο στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, στὴν περίπτωσι ποῦ πρόκειται νὰ συλληφθῆ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο καταδιώκεται νόμιμα, στὴν περίπτωσι ποῦ γίνεται πλημμέλημα ἢ κακούργημα καὶ στὴν περίπτωσι ποῦ παίζονται τυχερὰ παιχνίδια ἢ γίνονται ἀκολασίες.

Τέλος ἐκδηλώσεις τῆς οικονομικῆς ἐλευθερίας ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου:

1) **Ἡ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς κινήσεως,** ἡ ὁποία περιλαμβάνει

τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη κανεὶς ἐλεύθερα τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ὅπως θέλει τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του.

2) **Τὸ ἀπαρβίαστο τῆς ἰδιοκτησίας**, ἢ ἀπαγόρευση δηλαδὴ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἀπαλλοτριώση τῆς ἰδιοκτησίας γιὰ λόγους δημοσίας ἀνάγκης δὲν ἀποτελεῖ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀποζημιώνεται.

γ) Κοινωνικὴ ἐλευθερία.

Κοινωνικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἱκανοποίηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σὰν μέλους τῆς κοινωνίας. Ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατὰ τὴν περίοδο τῶν γηρατειῶν ἢ στὴν περίπτωση ἀναπηρίας ἢ ἀνεργίας, ἡ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς υγείας καὶ ἡ προστασία τῆς μητρότητος ἀποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡ ἰσότητα.

Ἰσότητα εἶναι ἡ ἴση μεταχείριση τῶν πολιτῶν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' αὐτοὺς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνατό νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία χωρὶς ἰσότητα. Ἡ ἰσότητα σὰν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει τὸ νομοθέτη νὰ μὴν κἀνῃ διακρίσεις, ὅταν νομοθετῇ, καὶ τὸν δικαστὴ νὰ μὴν κἀνῃ διακρίσεις, ὅταν δικάζῃ. Συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ νομικὴ ἰσότητα καὶ ὄχι ἡ οἰκονομικὴ ἰσότητα, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀδύνατη καὶ στρέφεται κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

4. Στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ὀλοκληρωτικὸ Κράτος.

Στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο δικαιώματα παρά μόνο ὑποχρεώσεις ἢ καλῦτερα στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολίτη πολιτικά, ἀστικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα. Διότι δὲν μπο-

ρεῖ νὰ εἶναι ἄλλο τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἢ ἀδυναμία τοῦ πολίτη νὰ ἐκλέξῃ μὲ τὴν ψήφο του ἐλεύθερα τὴν Κυβέρνηση τῆς χώρας του ἢ νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἴδιος, ἢ ἀδυναμία νὰ λάβῃ μέρος στὴ διοίκηση καὶ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἀδυναμία νὰ προστατεύσῃ τὴν σωματικὴ του ἀκεραιότητα, ἢ ἀδυναμία τῆς πνευματικῆς του κινήσεως καὶ ἢ ἀδυναμία τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι πραγματικότητα στὰ Κράτη ἐκεῖνα ποῦ ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια ἐνὸς προσώπου ἢ ὀλίγων προσώπων ἢ ἐνὸς κόμματος, ὅπου γιὰ νὰ στηριχθῇ ἡ ἐξουσία καταργοῦνται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς τους ἐλευθερίες. Στὰ Κράτη αὐτὰ ἔχουμε τὸ λεγόμενο ὀλοκληρωτισμό.

Ἐπισημαστικὸ γενικὰ εἶναι τὸ Κράτος ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἐλεγχος σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι ἀνύπαρκα τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα σ' αὐτοῦς. Τέτοια ὀλοκληρωτικὰ Κράτη ἦσαν ἡ Ἰταλία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸ φασισμὸ τοῦ Μουσολίνι καὶ ἡ Γερμανία ἀπὸ τὸ 1933 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ τοῦ Χίτλερ, τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὸ Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Σήμερα ὀλοκληρωτικὰ Κράτη εἶναι τὰ κομμουνιστικὰ (Ρωσία, Κίνα καὶ οἱ δορυφόροι τους). Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη ἔχουν καταργηθῆ τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολονότι ἔχουν Συντάγματα, ποῦ θέλουν νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι δημοκρατικὰ καὶ ἀναγνωρίζουν δικαιώματα πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ στοὺς πολίτες. Τὰ δικαιώματα εἶναι ἀνύπαρκα καὶ ἐπομένως ἀνύπαρκτη εἶναι καὶ ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἐλευθερία.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀνύπαρκα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ γι' αὐτὸ τὸ πολίτευμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημοκρατία. Εἶναι στὴν οὐσία ἀνύπαρκα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, διότι, ἐνῶ οἱ πολίτες ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίσουν, δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν καὶ νὰ ἐκλεγοῦν. Ὑπάρχει πάντα μόνο ἓνα κόμμα καὶ τοὺς ὑποψηφίους τοὺς ὀρίζει τὸ ἴδιο τὸ κόμμα. Ἔτσι οἱ πολίτες, ὅταν καλοῦνται σὲ ἐκλογές, δὲν καλοῦνται νὰ ἐκλέξουν, ἀλλὰ νὰ ψηφίσουν. Στὰ δημοκρατικὰ ὅμως Κράτη ἐκλογὴ σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξὺ περισσοτέρων προσώπων καὶ ὄχι ἀπλὴ ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα στὰ κομμουνιστικὰ Κράτη, διότι ἡ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στὴ διοίκηση δὲν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται

από το κόμμα. Είναι τέλος άνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, όχι μόνο δέν μετέχουν οί πολίτες στην άπονομή τής δικαιοσύνης, αλλά ελέγχονται από το κόμμα και οί ίδιοι οί δικαστές στην άσκηση του έργου τους.

Έπειτα στα όλοκληρωτικά Κράτη είναι άνύπαρκτα και τὰ άτομικά δικαιώματα ή οί πολιτικές ελευθερίες. Διότι μπορεί βέβαια τὰ Συντάγματα τούς νά ισχυρίζονται ότι άναγνωρίζουν άτομικά δικαιώματα στους πολίτες, άλλ' όμως δέν υπάρχει προσωπική ελευθερία και ελευθερία στην πνευματική και οικονομική κίνηση τών πολιτών. ΈΗ προσωπική ελευθερία περιορίζεται, διότι, ένώ τὰ Συντάγματα απαιτούν για τή σύλληψη τών πολιτών δικαστική άπόφαση ή ένταλμα του Είσαγγελέα, οί δικαστές και οί εισαγγελείς είναι όργανα του κόμματος. ΈΗ ελευθερία στην πνευματική κίνηση εξάλλου περιορίζεται, διότι, ένώ κατά τὰ Συντάγματά τους χορηγούνται στους πολίτες τυπογραφεία και χαρτί για τήν έκδοση εφημερίδων και δημόσια κτίρια και δρόμοι για τίς συγκεντρώσεις και τίς παρελάσεις, δέν υπάρχει στην πραγματικότητα ελευθερία τής γνώμης. Ό άντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος άπαγορεύεται και εκείνος που υπάρχει κατευθύνεται ή εκδίδεται από το κόμμα. ΈΗ ελεύθερη συζήτηση άπαγορεύεται και ό καθένας είναι ύποχρεωμένος νά άκούη, νά συμφωνή και νά χειροκροτή όσα λέει το κόμμα. Ό συνεταιρισμός επιτρέπεται, άλλ' εφόσον άκολουθεί τή γραμμή του κόμματος κλπ. Τέλος είναι άνύπαρκτη και ή ελευθερία τής οικονομικής κινήσεως, διότι οί πολίτες δέν έχουν άπόλυτο δικαίωμα νά διαλέξουν το επάγγελμά τους και δέν μπορούν ν' άποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετά άπ' αυτά γίνεται φανερό ότι στα κομμουνιστικά ή όλοκληρωτικά Κράτη, που δέν άναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα και άτομικές ελευθερίες στους πολίτες, ή στέρηση τής ελευθερίας τών πολιτών είναι το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα.

Έκτός από τὰ κομμουνιστικά, όλοκληρωτικά Κράτη είναι σήμερα και εκείνα στα όποια έχει επιβληθή δικτατορία (Ίσπανία, Φιλιππίνες, Χιλή, Κράτη τής Άφρικής κλπ.). Στα Κράτη αυτά οί μέν πολιτικές ελευθερίες δέν υπάρχουν ούτε τυπικά, τὰ δε άτομικά δικαιώματα δέν έχουν καμιά κατοχύρωση.

Ἐρωτήσεις.

1. Μὲ ποιὰ βασικά δικαιώματα μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωή;
2. Ποιοὶ παράγοντες ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Τί εἶναι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τί δημοκρατικὰ ἦθη;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
5. Ποιὰ εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη;
6. Ποιὸς εἶναι νομοταγὴς καὶ ποιὸς δίκαιος;
7. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια;
8. Γιατί ἡ ἐργασία εἶναι καθήκον πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωή;
9. Γιατί χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸ σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιὰ εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα;
11. Τί εἶναι ἐθνικὴ φιλοτιμία;
12. Γιατί ἡ φορολογία εἶναι ἀπαραίτητη καὶ πῶς γίνεται;
13. Ποιὰ δικαιώματα εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους;
14. Ποιὲς εἶναι οἱ σπουδαιότερες διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
15. Τί ξέρεις γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιὲς εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιὰ Κράτη εἶναι ὀλοκληρωτικά;
20. Γιατί στὰ κομμουνιστικά Κράτη δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στὰ κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἀναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στὰ Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία και πολίτευμα.

α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας.

Σ' όλους είναι γνωστές οί λέξεις Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, διότι αποτελούν τὰ δνόματα τῆς πιδ συνηθισμένης μορφῆς τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Τί ὁμως εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὀργανωμένη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, πού παίρνει τὰ δνόματα Πολιτεία, Κράτος καὶ Έπικράτεια, δὲν εἶναι εὐκολο στὸν καθένα ν' ἀπαντήση. Γιὰ νὰ δοθῆ μιὰ σωστὴ ἀπάντηση καὶ ἕνας ἱκανοποιητικὸς ὀρισμὸς τῆς Πολιτείας κλπ., πρέπει νὰ διαπιστωθοῦν πρῶτα τὰ γνωρίσματά τῆς.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι γνωστὸ πὼς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ἕνα σύνολο ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τὸ λαὸ τῆς. "Επειτα ὁ λαὸς κάθε Πολιτείας κατοικεῖ σὲ ὀρισμένη ἔκταση γῆς, πού ἀποτελεῖ τὴ χώρα τῆς. Τέλος κάθε Πολιτεία ἔχει τὴ δύναμη καὶ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή τῆς στὸ λαὸ πού κατοικεῖ στὴ χώρα τῆς. Ἡ δύναμη αὐτὴ εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας. "Αν γίνη συνδυασμὸς τῶν τριῶν αὐτῶν γνωρισμάτων τῆς Πολιτείας, τότε μπορεῖ νὰ δοθῆ ἡ ἐξῆς περίπου ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τί εἶναι Πολιτεία:

Πολιτεία εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη χώρα καὶ ὑποτάσσονται στὴ δύναμή τῆς, ἡ ὀποία δύναμη δὲν πρὸέρχεται ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Πολιτεία.

Τὰ τρία γνωρίσματα τῆς Πολιτείας, ὁ λαὸς δηλαδὴ, ἡ χώρα καὶ ἡ ἐξουσία, εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα γιὰ νὰ δοθῆ ὁ ὀρισμὸς τῆς. Καὶ εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα, διότι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξῃ Πολιτεία χωρὶς καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα. Λαὸς χωρὶς χώρα καὶ ἐξουσία ἢ χώρα χωρὶς λαὸ καὶ ἐξουσία ἢ ἐξουσία χωρὶς λαὸ καὶ χώρα ἢ ἀκόμη καὶ δυὸ ὀποιαδήποτε γνωρίσματα χωρὶς τὸ τρίτο δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ

λαός, ή χώρα και ή έξουσία είναι τὰ τρία άπαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ό λαός.** Λαός είναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἴδια ἰθαγένεια καί ἀνήκουν στήν Πολιτεία. Τὸ λαὸ κάθε Πολιτείας τὸν συνδέει μὲ τήν Πολιτεία ή ἰθαγένεια, ή ὅποια δέν είναι τίποτε ἄλλο παρά ή ἰκανότητα πού ἔχει ἓνα ἄτομο νά είναι μέλος μιᾶς Πολιτείας. Τήν ἰθαγένεια μιᾶς Πολιτείας παίρνει κανεῖς μὲ τοὺς ἐξῆς τρόπους: α) Μὲ τή γέννησή του ἀπὸ γονεῖς πού ἔχουν τήν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας, (π.χ. τὸ παιδί μιᾶς ἑλληνικῆς οἰκογενείας παίρνει μὲ τή γέννησή του τήν ἑλληνική ἰθαγένεια). β) Μὲ τή μόνιμη ἐγκατάστασή του στήν Πολιτεία καί τήν ἀπόδοδο ὀρισμένου χρόνου, ἂν βέβαια τὸ ζήτηση ὁ ἴδιος μὲ αἴτησή του (π.χ. στή χώρα μας γιά ν' ἀποκτήση κάποιος ξένος τήν ἑλληνική ἰθαγένεια, πρέπει νά τὸ ζήτηση μὲ αἴτηση καί νά ἔχη περάσει ὀρισμένος χρόνος). Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μὲ τὸ γάμο τους μόνο οἱ γυναῖκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ἰθαγενείας (π.χ. ἂν μιᾶ Ἰταλίδα πάρη Ἑλληνα, παίρνει δικαιοματικά τήν ἑλληνική ἰθαγένεια). δ) Μὲ τήν προσάρτηση στήν Πολιτεία μιᾶς περιοχῆς, ὅποτε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς παίρνουν τήν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας στήν ὅποια ἔγινε ή προσάρτηση.

Ὁ λαὸς σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τὸ λαὸ πού ἀποτελεῖ τὸ ὄργανο στὸ ὅποιο ἀνήκει ή ἀνάτατη έξουσία, στίς δημοκρατικῆς Πολιτεῖες, διότι στή δεύτερη περίπτωση τὸ λαὸ δέν τὸν ἀποτελοῦν ὅλοι ὅσοι ἔχουν τήν ἴδια ἰθαγένεια, ἀλλὰ μόνο ὅλοι ὅσοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ψηφίζουν. Ἐξᾶλλου ὁ λαὸς σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει καί ἀπὸ τὸ ἔθνος. Ἐθνος είναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἴδια καταγωγή, τὰ ἴδια ἦθη καί ἔθιμα, τήν ἴδια γλώσσα, τήν ἴδια θρησκεία, τίς ἴδιες παραδόσεις κλπ., χωρὶς νά είναι ἀπαραίτητη καί ή ἴδια ἰθαγένεια. Ἀντίθετα γιά τὸ λαὸ σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας, ἀπαραίτητη προϋπόθεση είναι ή ἰθαγένεια.

2) **Ἡ χώρα.** Ἡ χώρα σάν στοιχεῖο μιᾶς Πολιτείας είναι ή ἑδαφική περιφέρεια στήν ὅποια ἔχει ἐγκατασταθῆ ὁ λαὸς καί στήν ὅποια ἐκτείνεται ή έξουσία τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα στή χώρα κάθε Πολιτείας ἀνήκουν τὰ ἐξῆς: α) Ἐνα ὀρισμένο μέρος ξηρᾶς μὲ τοὺς ποταμούς καί τίς λίμνες πού βρίσκονται σ' αὐτή. β) Ἐνα τμήμα τῆς θάλασσας γιά τίς Πολιτεῖες πού βρέχονται ἀπὸ τή θάλασσα, τὸ ὅποιο λέγε-

ται «παράκτιος θάλασσα» ή «αίγιαλίτιδα ζώνη» ή «χωρικά ύδατα».
γ) Το υπέδαφος, τα στρώματα δηλαδή που βρίσκονται κάτω από την ξηρά και τη θάλασσά της. δ) Ο εναέριος χώρος, ο οποίος είναι πάνω από την ξηρά και τη θάλασσα της Πολιτείας. Τα σύνορα κάθε Πολιτείας κανονίζονται με διεθνείς συμφωνίες.

3) **Ἡ ἐξουσία.** Ἐξουσία σὰν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ δύναμη πού ἔχει ἡ Πολιτεία νά ἐπιβάλλῃ στοὺς ὑπηκόους τῆς τὴ θέλησή της μὲ πειθῶ ἢ καὶ μὲ ἐξαναγκασμὸ καὶ ἀποτελεῖ τὸ συνδετικὸ στοιχεῖο πού ἐνώνει τὸ λαὸ μὲ τὴ χώρα. Τὴν ἐξουσία δὲν τὴ δίνει κανένας ἄλλος, ἀλλὰ τὴν ἔχει ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία σὰν Πολιτεία.

Ἡ ἐξουσία κάθε Πολιτείας ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ ὄργανά της, τὰ ὁποῖα στὶς δημοκρατικὲς Πολιτεῖες, πού ὑπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σὲ ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. **Ἄμεσα ὄργανα** εἶναι ὅσα ἀναγνωρίζονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ ἐκλογικὸ σῶμα, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ἡ Βουλὴ κλπ., **ἔμμεσα δὲ ὄργανα** τῆς Πολιτείας εἶναι ὅσα διορίζονται ἀπὸ τὰ ἄμεσα ὄργανά της, ὅπως οἱ Ὑπουργοὶ καὶ ὄλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Τὰ ἄμεσα καὶ τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διακρίνονται ἀκόμη σὲ ἀτομικὰ καὶ συλλογικὰ καὶ σὲ αὐτοτελῆ καὶ μὴ αὐτοτελῆ. **Ἄτομικὰ** εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο καὶ **συλλογικὰ** ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ, ἐνῶ **αὐτοτελῆ** ὅσα δὲν χρειάζονται τὴ σύμπραξη ἄλλου ὄργανου στὶς ἐνέργειές τους καὶ **μὴ αὐτοτελῆ** ὅσα χρειάζονται ὅπως ὅποτε τὴ σύμπραξη καὶ ἄλλου ὄργανου γιὰ νὰ ἔχουν κύρος οἱ ἐνέργειές τους. Στὴ χώρα μας π.χ. ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἄμεσο καὶ ἀτομικὸ ὄργανο, ὁ Ὑπουργὸς στὸ Ὑπουργεῖο του ἔμμεσο καὶ ἀτομικὸ, ἡ Βουλὴ ἄμεσο καὶ συλλογικὸ, τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἔμμεσο καὶ συλλογικὸ, τὸ ἐκλογικὸ σῶμα ἄμεσο, συλλογικὸ καὶ αὐτοτελές κ.ο.κ.

Σ' ὅλες τὶς Πολιτεῖες ὑπάρχει ἓνα ἄμεσο καὶ αὐτοτελές ὄργανο, στὸ ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία καὶ γι' αὐτὸ τὸ λέμε **ἀνώτατο ὄργανο** τῆς Πολιτείας. Στὶς δημοκρατικὲς Πολιτεῖες ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός, δηλαδή τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν πού ἔχουν δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Στὴ χώρα μας, σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα, ἀνώτατο ὄργανο εἶναι τὸ ἔθνος (δηλαδή τὸ ἐκλογικὸ σῶμα), ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται ὅλες οἱ ἐξουσίες.

β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεί ένα όρισμένο σύστημα στην οργάνωση και την άσκηση της εξουσίας της, το οποίο καθορίζουν οι διατάξεις του Συντάγματός της. Το σύστημα αυτό το λέμε πολίτευμα. Έπομένως πολίτευμα λέμε τον τρόπο με τον οποίο γίνεται ή οργάνωση και ή διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας.

Έπειδή οι τρόποι στην οργάνωση και τη διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας είναι πολλοί, πολλά είναι και τὰ είδη τῶν πολιτευμάτων πού υπάρχουν. Συνήθως τὰ πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους ἀπό τὸν ἀριθμὸ τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τὸ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας. Πρῶτος ἔκανε τὴ διάκριση τῶν πολιτευμάτων με βάση τὸν ἀριθμὸ τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τὸ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι τὰ πολιτεύματα διακρίνονται σὲ μοναρχίες, ἀριστοκρατίες καὶ δημοκρατίες. Καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ ἡ ἴδια διάκριση τῶν πολιτευμάτων καὶ γι' αὐτὸ τὰ εἶδη τους εἶναι τρία· ἡ μοναρχία, ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ἓνα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Ἡ μοναρχία εἶναι τὸ ἀρχαιότερο πολίτευμα καὶ διακρίνεται σέ:

1) **Κληρονομικὴ καὶ αἰρετὴ** ἀνάλογα μετὸν τρόπο πού παίρνει ὁ μονάρχης τὴν ἀνώτατη ἐξουσία. **Κληρονομικὴ** μοναρχία εἶναι ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης παίρνει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία μετὸ κληρονομικὸ διακαίωμα, ἐνῶ **αἰρετὴ** ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης ἐκλέγεται ἀπὸ ὀρισμένα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἔχουν ἄλλη ἀρμοδιότητα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκλογή τῶν μονάρχων. Πιὸ συνηθισμένη εἶναι ἡ κληρονομικὴ μοναρχία.

2) **Ἀπόλυτη καὶ περιορισμένη** μοναρχία, ἀνάλογα μετὸν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ μονάρχου. **Ἀπόλυτη** μοναρχία ὑπάρχει, ὅταν ὁ μονάρχης ἔχῃ ἀπεριόριστη ἐξουσία καὶ **περιορισμένη**, ὅταν περιορίζεται ἡ ἐξουσία του. Ἡ περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σὲ **συνταγματική** καὶ σὲ **κοινοβουλευτική** μοναρχία. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἡ ἐξουσία τοῦ μονάρχου περιορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ μοναδική τους διαφορὰ εἶναι τὸ ὅτι στὴ συνταγματικὴ μοναρχία οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχου, ἐνῶ στὴν κοινοβουλευτικὴ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποῖα ἐκλέ-

γεται από τὸ λαό. Οἱ σημερινές μοναρχίες εἶναι κατὰ κανόνα κοινοβουλευτικές.

β) **Ὀλιγαρχία.** Ὀλιγαρχία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο ποῦ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι μιὰ ομάδα προσώπων, τὰ ὁποῖα προέρχονται συνήθως ἀπὸ μιὰ προνομιακὴ τάξη. Ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ ομάδα ποῦ ἔχει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία, ἡ ὀλιγαρχία ὀνομάζεται ἀριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ὀλιγαρχίες. Ὀλιγαρχία σήμερα ὑπάρχει στὰ κομμουνιστικὰ κράτη, ὅπου τὴν ἀνώτατη ἐξουσία τὴν ἔχει τὸ κόμμα, στὸ ὁποῖο δὲν ἀνήκουν ὅλοι οἱ πολῖτες. Ἔτσι τὸ πολίτευμά τους εἶναι ὀλιγαρχικὸ, παρ' ὅλο ποῦ τὰ Σύντάγματά τους λένε ὅτι εἶναι δημοκρατικὸ.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο, ποῦ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ὁ λαός, τὸ σύνολο δηλαδή τῶν πολιτῶν ποῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἀναγνωρίζεται σὲ ὅλους ὅσους ἔχουν ὄριμη ἡλικία καὶ δὲν ἔχουν καταδικαστῆ. Ἡ δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς μας καὶ διακρίνεται σὲ :

1) **Ἀπόλυτη καὶ περιορισμένη,** ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ. **Ἀπόλυτη** δημοκρατία εἶναι ἐκεῖνη ποῦ ὁ λαός δὲν περιορίζεται καθόλου καὶ **περιορισμένη** ἐκεῖνη ποῦ περιορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο εἶναι δημιούργημα δικό του. Ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία εἶναι ἀκατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρὶς νόμους ποῦ νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ καὶ νὰ προοδεύσῃ. Στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἐφαρμόστηκε γιὰ λίγο ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία καὶ οἱ ἀποφάσεις τοῦ Δήμου ἦταν ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς νόμους. Ἀπὸ τότε ὁμως ἄρχισε καὶ ἡ κατάρρευση τῆς δημοκρατίας στὴν Ἀθήνα. Σήμερα ἡ δημοκρατία εἶναι σ' ὅλες τὶς Πολιτείες περιορισμένη καὶ ἐκεῖ ποῦ ὑπάρχει καὶ κληρονομικὸς ἀνώτατος ἄρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (π.χ. στὴν Ἀγγλία).

2) **Ἄμεση, ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ μικτὴ,** ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποῦ ἄσκει ὁ λαός τὴν ἀνώτατη ἐξουσία.

Ἄμεση εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκεῖνη ποῦ ὁ λαός ἄσκει ἀπευθείας τὴν

έξουσία (π.χ. ψηφίζει τους νόμους κλπ.). Ἡ ἄμεση δημοκρατία ἀπαιτεῖ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ στοῦ ἴδιου μέρους γιὰ ν' ἀσκήση τὴν ἐξουσία καὶ εἶναι ἀκατόρθωτη στὶς Πολιτείες μὲ τὴ σημερινή τους ἔκταση. Κατορθωτὴ ἦταν μόνο τὴν ἐποχὴ ποὺ κάθε πόλη ἀποτελοῦσε καὶ ἓνα ξεχωριστὸ Κράτος, ὁπότε ἦταν δυνατὴ ἡ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ (Ἐκκλησία τοῦ Δήμου).

Ἀντιπροσωπευτικὴ εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκεῖνη ποὺ τὴν ἐξουσία καὶ ἰδιαίτερα τὴ νομοθετικὴ (τὴν ψηφίση δηλαδὴ τῶν νόμων) τὴν ἔχουν ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει ὁ ἴδιος ὁ λαός. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διακρίνεται ἀκόμη σὲ προεδρική καὶ σὲ κοινοβουλευτικὴ. **Προεδρική** εἶναι ἐκεῖνη ποὺ ἔχει Πρόεδρο, τὸν ὁποῖο ἐκλέγει ὁ λαός καὶ ὁ ὁποῖος διορίζει τοὺς Ὑπουργούς του χωρὶς κανένα περιορισμὸ (π.χ. στὶς ΗΠΑ), καὶ **κοινοβουλευτικὴ** ἐκεῖνη ποὺ ἔχει βέβαια Πρόεδρο ποὺ ἐκλέγει ὁ λαός ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ (Βουλὴ), ἀλλὰ ὁ Πρόεδρος τῆς δὲν εἶναι ἐλεύθερος στοῦ διορισμοῦ τῶν Ὑπουργῶν, ἐπειδὴ πρέπει οἱ Ὑπουργοὶ νὰ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (π.χ. στὴν Ἰταλία).

Μικτὴ εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκεῖνη ποὺ εἶναι ἓνας συνδυασμὸς τῆς ἀπόλυτης καὶ τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς. Στὴ μικτὴ δημοκρατία ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἔχει ἀνατεθῆ ἀπὸ τὸ λαὸ σὲ ἀντιπρόσωπους του, ἀλλὰ μπορεῖ ταυτόχρονα ὁ λαός νὰ ἀποφασίζη γιὰ ὀρισμένα θέματα μὲ ψηφοφορία, ἡ ὁποία παίρνει τὸ ὄνομα δημοψήφισμα (π.χ. στὴν Ἑλβετία).

δ) Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία εἶδη πολιτευμάτων ποὺ ἀναφέραμε, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποὺ ἐπικρατοῦν συνήθως μετὰ ἀπὸ ἐπανάσταση καὶ κατόπιν παραμένουν. Τὸ γνωστότερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ **δικτατορία**, στὴν ὁποία ὅλες οἱ ἐξουσίες βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ δικτάτορα καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε κοινοβούλιο οὔτε πολιτικά καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα στοῦ λαοῦ (π.χ. στὴν Κούβα).

γ) **Τὸ Σύνταγμα.**

α) **Ὅρισμὸς καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος.**

Σύνταγμα λέμε τὸν ὑπέρτατο καὶ θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς διατάξεις του καθορίζει ποιά εἶναι ἡ μορφή τοῦ πολι-

τεύματος, ποιὰ εἶναι καὶ πῶς ἀναδεικνύονται τὰ ὄργανα ποὺ ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ ποιὰ ἔκταση μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ δράση τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας, γιὰ νὰ μὴν περιορίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ αὐτὸ τὸ Σύνταγμα ἀποβλέπει στὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Λόγος ὁμως γιὰ ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ μάλιστα γιὰ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μπορεῖ νὰ γίνεταί μόνο στὶς Πολιτείες ἐκεῖνες ποὺ ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός. Ἀντίθετα στὶς Πολιτείες ποὺ τὸ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι δὲν ὑπάρχει θέμα οὔτε ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας, ἀφοῦ ὀργανά της εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι, οὔτε ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ θέση τοῦ μονάρχου ἢ τῶν ὀλίγων στηρίζεται στὸν περιορισμὸ της. Θέμα ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας καὶ θέμα ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει δημοκρατία. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ περιγράψαμε στὸν ὀρισμὸ του, εἶναι Σύνταγμα δημοκρατικῶν Πολιτειῶν. Πόσο μεγάλη σχέση ἔχει τὸ Σύνταγμα μὲ τὴ δημοκρατία φαίνεται ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μπῆκε τὸ 1791 στὸ γαλλικὸ Σύνταγμα, ἢ ὅποια ἔλεγε ὅτι στὴν οὐσία δὲν ἔχει Σύνταγμα ἢ Πολιτεία ἐκεῖνη στὴν ὅποια δὲν κατοχυρώνεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μ' αὐτό.

Τὸ Σύνταγμα σάν νόμος τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους νόμους της στὰ ἑξῆς:

1) Ἔχει **μεγαλύτερη δύναμη**. Ἡ μεγαλύτερη δύναμη τοῦ Συντάγματος συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους, τοὺς κοινούς νόμους τῆς Πολιτείας, φαίνεται πρῶτα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα ποὺ μποροῦν νὰ θέτουν νόμους καὶ τὰ ὑποχρεώνει νὰ θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αὐτὸ καὶ ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ νὰ γίνῃ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη καὶ αὐστηρότερη διαδικασία ἀπὸ ἐκεῖνη ποὺ χρειάζονται οἱ κοινοὶ νόμοι.

2) Ἔχει **διαφορετικὸ περιεχόμενο**. Ἄλλο εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ Συντάγματος καὶ ἄλλο τὸ περιεχόμενο τῶν κοινῶν νόμων. Ἐνῶ τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας καὶ τὴν ἀρμοδιότητά τους, οἱ κοινοὶ νόμοι εἶναι ἐκδήλωση τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὀργάνων ποὺ ὀρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ ἐνῶ οἱ κοινοὶ νόμοι ρυθμίζουν εἰδικὲς περιπτώσεις, τὸ Σύνταγμα θέτει τίς ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται ἡ Πολιτεία.

β) Ἀρχές τοῦ Συντάγματος.

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα τὸ Σύνταγμα, σὰν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει ὀρισμένες ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται ὅλη ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ δράση της. Οἱ κυριότερες ἀρχές πού θέτει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα εἶναι οἱ ἐξῆς:

1) Ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Πρώτη καὶ σπουδαιότερη ἀρχὴ κάθε δημοκρατικοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη πού ἀναγνωρίζει ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους τὸ λαό, τὸ σύνολο δηλαδὴ τῶν πολιτῶν πού ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ἡ δημοκρατία, διότι ὅλες οἱ ἐξουσίες ἀνήκουν στὸ λαὸ καὶ γίνονται μὲ τὸν τρόπο πού ὀρίζει τὸ Σύνταγμα. Τὰ ὄργανα πού ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία δὲν ἔχουν δική τους δύναμη, ἀλλὰ τὴ δύναμη τοὺς τὴ δίνει ὁ λαός. Ἐνεργοῦν ἐπομένως σὰν ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ.

2) Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Στὴ δημοκρατία ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν, ὁ χωρισμὸς δηλαδὴ μεταξὺ τοὺς τῶν ὀργάνων πού ψηφίζουν τοὺς νόμους, τῶν ὀργάνων πού ἔχουν τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων καὶ τῶν ὀργάνων πού ἀπονέμουν δικαιοσύνη ἢ ἄλλιως ὁ χωρισμὸς τῆς νομοθετικῆς, τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ χωρισμὸς, γιὰ νὰ μὴ συγκεντρῶνται ὅλες οἱ ἐξουσίες στὰ ἴδια πρόσωπα καὶ τοὺς παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάνουν αὐθαιρέσιες. Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχὴ ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Συνταγμάτων.

3) Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα φυσικὰ καὶ ἀναφαίρετα δικαιώματα, ὅπως τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ βλάπτη ἡ Πολιτεία. Ἀντίθετα, ἔχει τὴν ὑποχρέωση ἡ Πολιτεία νὰ περιορίζῃ τὴ δράση της, ὥστε νὰ μὴ θίγονται τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν περιορισμὸ στὴ δράση τῆς Πολιτείας ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ὁποῖα ἔχει σπουδαία θέση σὲ ὅλα τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα.

4) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας. Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐξουσίες πού ἔχει σὰν κυρίαρχο ὄργανο κάθε δημοκρατικῆς Πολιτείας ὁ λαός δὲν γίνονται ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ ἀπὸ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζει μὲ τὸ Σύνταγμα ὁ λαός. Ἐτσι τὰ ὄργανα

πού αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και πού είναι αρμόδια για την άσκηση της κρατικής εξουσίας, είναι αντιπρόσωποι του λαού.

5) **Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐθύνῃς τῆς Κυβερνήσεως.** Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ περιορίζεται ἡ Κυβέρνηση κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὴν ἀσκῆ, πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἔτσι καὶ ἡ Κυβέρνηση γίνεται ὄργανο τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ Βουλὴ ἢ ὁποία τῆς παρέχει ἐμπιστοσύνη ἢ ὄχι ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό.

6) **Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου.** Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ πού βρίσκουμε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀποβλέπει στὴν ἀκύρωση ὄλων τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Γιὰ τὸν ἐλεγχὸ τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καθιερώνονται ἀρμόδια δικαστήρια, τὰ ὁποῖα τὶς ἀκυρώνουν ἂν διαπιστώσουν ὅτι εἶναι παράνομες καὶ δὲν συμφωνοῦν μὲ τὸ νόμο ἢ μὲ τὸ Σύνταγμα.

γ) Ρόλος τοῦ Συντάγματος.

Οἱ ἀρχές πού καθιερώνει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους νόμους φανερῶνουν τὸ μεγάλο ρόλο πού παίζει σὲ κάθε Πολιτεία. Παίζει πραγματικὰ μεγάλο ρόλο τὸ Σύνταγμα, διότι ὄχι μόνο θεμελιώνει τὴ δημοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μπορεῖ νὰ διατρέξῃ καὶ κατοχυρώνει ἔτσι τὴν ἐλευθερία στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τῶν πολιτῶν κάθε Πολιτείας.

Μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας αναγνωρίζεται ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ λαός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ἀσκοῦνται ὅλες οἱ ἐξουσίες καὶ ἔτσι τοποθετεῖται τὸ θεμέλιο τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπείας ἀντιμετωπίζεται ἡ δυσκολία γιὰ τὴν ἀπευθείας ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ λαό καὶ διευκολύνεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δημοκρατίας. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ λαός παραμένει ὁ κυρίαρχος τῆς Πολιτείας, ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπὸ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἀναδεικνύει καὶ στὰ ὁποῖα παραχωρεῖ τὴν ἐξουσία ὁ ἴδιος. Ἐξάλλου μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἰδρύνονται ἄλλα ὄργανα γιὰ νὰ νομοθετοῦν, ἄλλα γιὰ νὰ διοικοῦν καὶ ἄλλα γιὰ νὰ δικάζουν καὶ ἔτσι ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος πού δημιουργεῖ ἡ ἄσκηση ὄλων τῶν ἐξουσιῶν ἀπὸ τὰ ἴδια πρόσωπα. Μὲ τὶς ἀρχές ἐπειτα τῆς εὐθύνῃς τῆς Κυβερνήσεως καὶ

του δικαστικού ἐλέγχου τοποθετοῦνται φραγμοὶ στὶς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ προστατεύονται οἱ πολῖτες ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες τους. Τέλος μὲ τὴν ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καθορίζονται τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ἐνεργοῦν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας γιὰ νὰ μὴν περιορίζουν τὰ φυσικὰ καὶ ἀναφαίρετα δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Θὰ ἦταν ὀπωσδήποτε αὐταπάτη γιὰ τὸ λαὸ καὶ δὲν θὰ ἔπαιζε κανένα ρόλο στὴν Πολιτεία τὸ Σύνταγμα, ἂν δὲν τὸ κατοχύρωνε ὁ ἴδιος ὁ λαὸς σὰν νόμο ἔτσι, ὥστε νὰ ἔχη τὴν πρώτη θέση μεταξὺ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας καὶ ν' ἀποτελῆ τὸν ὁδηγὸ πού κατευθύνει ὅλες τὶς ἐνέργειες τῶν ὀργάνων της. Γι' αὐτὸ σ' ὅλες τὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες ὁ λαὸς ἔχει δώσει στὸ Σύνταγμά του τὴ μεγαλύτερη δύναμη. Ἔτσι, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ξεπεράσει καὶ νὰ τὸ μεταβάλῃ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες του. Ἡ μεταβολὴ του γίνεται μόνο ὅπως ὀρίζει τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα.

Γιὰ ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους τὸ Σύνταγμα παίζει τὸν πρῶτο καὶ τὸ μεγαλύτερο ρόλο στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ δράση τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖ ἐγγύηση τῆς δημοκρατίας καὶ εἶναι τὸ ὀχυρὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔλλειψη Συντάγματος ἀποτελεῖ ἀρνηση τῆς δημοκρατίας, στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ καὶ εὐκαιρία γιὰ κάθε παράνομη ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματικὴ ἱστορία τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες τῆς Ἐπαναστάσεως ἄρχισαν καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῶν περιοχῶν ἐκείνων τῆς Πατρίδας μας πού ἀποκοτοῦσαν τὴν ἐλευθερία τους. Στὶς 25 Μαρτίου 1821 ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ἐκάλεσε στὴν Καλαμάτα συνέλευση, ἢ ὁποῖα ἐψήφισε τὴ σύσταση τῆς Μεσσηνιακῆς Γερουσίας, ἐνῶ δυὸ μῆνες ἀργότερα, στὶς 26 Μαΐου 1821, ἡ συνέλευση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πελοποννήσου στὴ Μονὴ τῶν Καλτετζῶν ἴδρυσε τὴν Πελοποννησιακὴ Γερουσία καὶ ὀργάνωσε πολιτικὰ ὅλη τὴν Πελοπόννησο. Παρόμοια ὀργάνωση ἐγίνε κατόπιν καὶ στὴ Δυτικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στὶς 4 Νοεμβρίου 1821 οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐψήφισαν στὸ Μεσολόγγι μὲ πρόεδρο τὸν

Ἄλξ. Μαυροκορδάτο τὸν «Ὁργανισμό τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὸν ὁποῖο ἔδωσαν ὅλες τὶς ἐξουσίες στὴ Γερουσία, πού ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ δίνει λόγο γιὰ τὶς πράξεις τῆς στὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ ἴδρυσαν τὸ Μεγάλο Κριτήριο ἀπὸ 5 μέλη τῆς Γερουσίας, γιὰ νὰ δικάζει τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς Πατρίδας. Ἐξᾴλλου στὶς 15 Νοεμβρίου 1821 ἡ συνέλευση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ πρόεδρο τὸ Θεοδ. Νέγρη ἐψήφισε στὴν Ἀμφισσα τὴ «Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὴν ὁποία ἴδρυσε τὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ τὸν Ἄρειο Πάγο γιὰ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ τοπικὴ ὁμως πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς Ἑλλάδος, πού εἶχε ἀποτινάξει τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δώσῃ σ' αὐτὴ τὴν ὄψη Κράτους. Ἐπρεπε νὰ καταργηθοῦν τὰ τοπικὰ πολιτεύματα καὶ νὰ ὀργανωθῇ πολιτικὰ ὅλη ἡ Ἑλλάδα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ὄψη ἀδιαίρετου Κράτους. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν οἱ προσπάθειες πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, πρὶν ἀκόμη κλείσῃ ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἐπαναστάσεως, μὲ τὴ σύγκληση τῆς Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως στὸ χωριὸ Πιάδα τῆς Ἐπιδάουρου στὶς 20 Δεκεμβρίου 1821. Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση ἐψήφισε τὸ πρῶτο πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς συνταγματικῆς ἱστορίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

α) Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος (1822).

Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιά Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρὰ καὶ Κάσο μὲ πρόεδρο τὸν Ἄλξ. Μαυροκορδάτο, ἐψήφισε στὴν Ἐπίδαυρο τὴν 1ῃ Ἰανουαρίου 1822 τὸ «Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μὲ τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀδιαίρετο καὶ ὀργανωμένο Κράτος.

Τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἰδρύθηκαν τρία σώματα πού ἐξέλεγε ἀπευθείας ἢ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους του ὁ λαὸς καὶ διότι στίς διατάξεις του κατοχύρωσε τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ σώματα πού ἰδρύθηκαν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦσαν: 1) τὸ **Βουλευτικὸ**, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαὸς γιὰ ἓνα χρόνο, 2) τὸ **Ἐκτελεστικὸ** ἀπὸ 5 μέλη, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε γιὰ ἓνα χρόνο καὶ ἀπὸ πρόσωπα πού δὲν ἀνήκαν στὸ Βουλευτικὸ,

ειδική συνέλευση, και 3) τὸ Δικαστικὸ ἀπὸ 11 μέλη τὰ ὁποῖα ἐξέλεγαν τὸ Βουλευτικὸ καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸ μαζί.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πὺ ἀναγνώρισε στοὺς Ἕλληνας τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγονται, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διορίζονται στὶς δημοσίαι θέσεις, ἐνῶ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες πὺ ἐπροστάτευε ἦσαν ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τιμῆς, τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας κλπ. Παράλληλα τὸ Πολίτευμα ἐκεῖνο ἀναγνώρισε σὺν ἐπίσημη Ἐρησκεία τοῦ Κράτους τὴ Ἐρησκεία τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ ὀνόμασε Ἕλληνας πολίτες ὅλους ὄσους κατοικοῦσαν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπίστευαν στὸ Χριστό.

Ὁ δημοκρατικὸς χαρακτήρας τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἡ αἰτία πὺ ἀνάγκασε τὴ Συνέλευση νὰ τὸ ὀνομάσει προσωρινό, χωρὶς νὰ εἶναι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μὴ προκαλέσει τὴν ἐχθρότητα τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας, ἡ ὁποία εἶχε ἀντιδημοκρατικὲς τάσεις.

β) Ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου (1823).

Στὶς 29 Μαρτίου 1823 ἔγινε στὸ Ἄστρος τῆς Κυνουρίας ἡ Β' Ἐθνικὴ Συνέλευση, ἡ ὁποία ἔκανε τὴν ἀναθεώρηση μερικῶν διατάξεων τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀναθεωρημένο Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ὑπογράφηκε στὶς 13 Ἀπριλίου 1823 ἀπὸ τὴ Β' Ἐθνικὴ Συνέλευση καὶ πῆρε τὸ ὄνομα «Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου». Δὲν εἶναι ἐπομένως ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου νέο Σύνταγμα, ἀλλ' εἶναι τὸ ἴδιο τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἀναθεωρημένο.

γ) Τὸ Πολιτικὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος (1827).

Ἡ Β' Ἐθνικὴ Συνέλευση τοῦ Ἄστρους εἶχε ἀποφασίσει νὰ συγκληθῆ νέα Ἐθνικὴ Συνέλευση σὲ δυὸ χρόνια καὶ νὰ κἀν τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου. Οἱ περιστάσεις ὁμως δὲν ἐπέτρεψαν τὴ σύγκληση τῆς Γ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τότε πὺ εἶχε ἀποφασίσει ἡ Β', ἀλλὰ μόλις μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια. Ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευση κατὰ τὴ συνεδρίαση πὺ εἶχε στὶς 27 Μαρτίου 1827 στὴν Τροιζήνα, ἀφάσισε νὰ δοθῆ τὸ Ἐκτελεστικὸ σὲ ἓνα μόνο πρόσωπο καὶ δέχτηκε νὰ εἶναι τὸ πρόσωπο αὐτὸ ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Με βάση την απόφασή της αυτή η Γ' Εθνική Συνέλευση έκανε την άναθεώρηση του Νόμου της Έπιδάουρου και περιόρισε σ' ένα πρόσωπο το Έκτελεστικό. Το νέο Σύνταγμα με τη μεταβολή αυτή στά μέλη του Έκτελεστικού και την καθιέρωση της άρχης της λαϊκής κυριαρχίας, σύμφωνα με την όποια άνωτατο όργανο του Κράτους ήταν ό λαός, έψηφίστηκε την 1η Μαΐου του 1827 και πήρε τό όνομα Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος. Το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος ήταν τό πιό δημοκρατικό, αλλά δέν ίσχυσε για πολύ.

Τόν Ιανουάριο του 1828 ήρθε στην Ελλάδα ό Ιωάννης Καποδίστριας, ό όποιος έπίστευε ότι με τις συνθήκες πού επικρατούσαν δέν ήταν δυνατόν νά εφαρμοσθή τό Πολιτικό Σύνταγμα. Γι' αυτό και κατόρθωσε νά πείση τη Βουλή νά μήν εφαρμοσθή τό Σύνταγμα, με τη δικαιολογία ότι οί περιστάσεις δέν επέτρεπαν νά εφαρμοσθή σ' όλη τη χώρα και ότι ή σωτηρία της Πατρίδας είναι ό ύπέρτατος νόμος. Έτσι καταργήθηκε τό Βουλευτικό και ιδρύθηκε τό «Πανελλήνιο», για νά μετέχη με τόν Κυβερνήτη στην άσκηση της κρατικής έξουσίας.

Ό Ιωάννης Καποδίστριας με προκήρυξη του έκανε γνωστή στό λαό τη μεταβολή και εκάλεσε νέα Έθνική Συνέλευση, για νά την επικυρώσει. Η Δ' Έθνική Συνέλευση επικύρωσε την πράξη της Βουλής και αντί του Πανελλήνιου ίδρυσε τη Γερουσία από 27 μέλη. Έτσι ή Ελλάδα έκυβερνήθηκε χωρίς Σύνταγμα από τόν Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι τις 27 Σεπτεμβρίου 1831, όποτε έδολοφόνησαν τόν Κυβερνήτη.

δ) Το Ήγεμονικό Σύνταγμα (1832).

Η δολοφονία του Καποδίστρια προκάλεσε άνωμαλίες και ή Γερουσία, για νά σώσει την κατάσταση, διόρισε σαν προσωρινή Κυβέρνηση μιá τριμελή «Διοικητική Έπιτροπή». Κατόπιν έγινε ή Δ' Έθνική Συνέλευση στό Ναύπλιο, ή όποια εξέλεξε πρόεδρο της Έλληνικής Κυβερνήσεως τόν Αύγουστινο Καποδίστρια και στις 15 Μαρτίου 1832 έψήφισε τό Ήγεμονικό Σύνταγμα.

Τό Ήγεμονικό Σύνταγμα καθόριζε ότι τό πολίτευμα της Ελλάδος είναι ήγεμονία διαδοχική, συνταγματική και κοινοβουλευτική, με άνωτατο κληρονομικό άρχοντα τόν Ήγεμόνα, με Βουλή, πού θα εξέλεγε κάθε 5 χρόνια και θ' ανανέωνε κατά τό 1/5 της κάθε χρόνο ό λαός, και με Γερουσία πού τά μέλη της θα εξέλεγε ό Ήγεμόνας από

πρόσωπα που θα έπρεπε να έχουν όρισμένα προσόντα. Το Σύνταγμα τουτο ήταν πολύ φιλελεύθερο, αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Με το Ήγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει και η πρώτη περίοδος των ελληνικών πολιτευμάτων, των οποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι το γεγονός ότι ήταν πολύ φιλελεύθερα και δημοκρατικά.

Οι μεγάλες δυνάμεις Άγγλία, Γαλλία και Ρωσία εξέλεξαν τον πρίγκιπα της Βαυαρίας Όθωνα βασιλιά της Ελλάδος και την έκλογή του επικύρωσε η κατά συνέχεια Δ' Εθνική Συνέλευση στις 27 Ιουλίου 1832. Ο Όθωνας ήρθε στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1833 και εκυβέρνησε την Ελλάδα με την Αντιβασιλεία στην αρχή, που την αποτελούσαν οι Βαυαροί Άρμανσμπεργκ, Μάουρερ και Έυντεκ, και ο ίδιος κατόπιν απολυταρχικά και χωρίς Σύνταγμα μέχρι το 1843.

ε) Σύνταγμα του 1844.

Η Έπανάσταση που έγινε στις 3 Σεπτεμβρίου 1843 στην Αθήνα με αρχηγούς το Δ. Καλλέργη και τον Ι. Μακρυγιάννη ανάγκασε τον Όθωνα να καλέσει στην Αθήνα την Α' Εθνική Συνέλευση και να δώσει στην Ελλάδα το Σύνταγμα του 1844, το οποίο εχαρακτηρίστηκε στους λόγους που ακούστηκαν στη Βουλή από το Βασιλιά και τα μέλη της Συνελεύσεως σαν μια **συνθήκη** μεταξύ του Βασιλιά και των αντιπροσώπων του λαού.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό, που ονομάστηκε και Πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, το πολίτευμα της χώρας μας ήταν η συνταγματική μοναρχία. Ανώτατο όργανο του Κράτους ήταν ο μονάρχης, ενώ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν και δύο κοινοβουλευτικά σώματα: η Γερουσία από 27 μέλη, που διορίζε ο Βασιλιάς, και η Βουλή από 80 μέλη, που εξέλεγε κάθε τρία χρόνια ο λαός.

Ο Βασιλιάς κατά το Σύνταγμα του 1844 είχε πολύ προνομιακή θέση, διότι επηρέαζε όλες τις εκδηλώσεις της κρατικής εξουσίας. Ο Όθωνας όμως, μολονότι έδωκε όρκο για την τήρηση του Συντάγματος, δεν το έτηρησε, αλλά παραβίασε όρισμένες διατάξεις του και προετοίμασε επανάσταση του λαού της Αθήνας, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει το θρόνο το 1862.

ς) Σύνταγμα του 1864/1911.

Η Β' στην Αθήνα Εθνική Συνέλευση, που συνήλθε μετά την

επανάσταση της νύχτας της 10ης προς την 11η Ὀκτωβρίου 1862, εξέλεξε Βασιλιά των Ἑλλήνων τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο με τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καὶ ἐψήφισε στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σὰν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καὶ τὴν Κυβέρνηση διορίζει ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ διορίζει καὶ νὰ παύη τοὺς Ὑπουργούς. Τὸ 1875 ὁμως μὲ εἰσήγηση τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἡ Βουλὴ ἐδέχτηκε τὴν ἀρχὴ τῆς «**δεδηλωμένης**», κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ὑπουργοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καὶ ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στὴν Ἐκλογὴ τῶν Ὑπουργῶν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τὸ 1911, ὁπότε ἐγινε ἀναθεώρησή του μετὰ τὴν Ἐπανάσταση πού ἐγινε στὸ Γουδί τὸ 1909 καὶ τὴν εἰσήγηση πού ἔκανε ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος γιὰ τὴν ἀναθεώρησή του. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864. Εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀναθεώρηση ἐκείνου μὲ τὶς ἐξῆς διαφορές: 1) Περιορίσε τὴν ἀπαρτία τῆς Βουλῆς στὸ 1/3 γιὰ νὰ διευκολύνη τὶς συνεδριάσεις, οἱ ὁποῖες διαλύονταν συχνὰ ἀπὸ ἔλλειψη ἀπαρτίας. 2) Καθιέρωσε τὸ ἀσυμβίβαστο τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ στρατιωτικοῦ, καθὼς καὶ τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς θέσεως. 3) Ἰδρυσε τὸ **Ἐκλογοδικεῖο**, γιὰ νὰ ἐκδικάζη τὶς ἐκλογικὰς παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τὴ μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Κατὰ τ' ἄλλα διατηρήθηκε ὅπως ἦταν καὶ τὸ πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα τοῦ 1927 καὶ 1952

Τὸ 1924 μὲ ψήφισμα τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐγινε μεταβολὴ στὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας. Καταργήθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας καὶ καθιερώθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Τὴ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος τὴν ἐδέχτηκε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μὲ τὸ δημοψήφισμα πού ἐγινε στὶς 13 Ἀπριλίου 1924.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκη νὰ συνταχθῆ νέο Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο θὰ ἦταν σύμφωνο μὲ τὴ νέα μορφή τοῦ

πολιτεύματος. Γι' αυτό το σκοπό ή ίδια ή 'Εθνική Συνέλευση έκανε μιá επιτροπή από 30 μέλη, τής οποίας έργο ήταν ή σύνταξη νέου Συντάγματος. 'Η επιτροπή εκείνη δέν μπόρεσε νά φέρη σέ πέρας τό έργο της, διότι στό μεταξύ ό Θ. Πάγκαλος εκήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ή κατάρτιση και ή ψήφιση του νέου Συντάγματος, όταν πλέον ή δικτατορία είχε ανατραπή από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ονομάστηκε Σύνταγμα τής 'Ελληνικής Δημοκρατίας και ή χώρα μας 'Ελληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα με τή νέα μορφή του πολιτεύματος τό Σύνταγμα του 1927 όριζε σάν ανώτατο άρχοντα του Κράτους τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τόν όποιο εξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ή Βουλή και ή Γερουσία, για 5 χρόνια. 'Ο ίδιος Πρόεδρος μπορούσε νά εκλεγή για δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. 'Από εκεί και πέρα άπαγορευόταν ή εκλογή του.

'Επειτα τό ίδιο Σύνταγμα καθιέρωσε και ένα δεύτερο νομοθετικό όργανο, τή Γερουσία, ή όποία είχε 120 μέλη. Τή Γερουσία δέν τή διόριζε ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας, αλλά τήν εξέλεγε στό μεγαλύτερο μέρος της ό λαός και σ' ένα μικρό ποσοστό ή Βουλή και ή Γερουσία για 9 χρόνια. Στο διάστημα αυτό γινόταν ανανέωση των μελών τής Γερουσίας κάθε τρία χρόνια και κατά τό 1/3 των μελών της. Για νά γίνη κανείς Γερουσιαστής, έπρεπε νά είναι τό λιγότερο 40 έτών.

Στή Γερουσία είχαν δοθη οί εξής άρμοδιότητες: α) Νά νομοθετή μαζί με τή Βουλή. β) Νά εκλέγη μαζί με τή Βουλή τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας. γ) Νά αποφαινεται για τή διάλυση τής Βουλής, όταν τό ζητά ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται με τή Βουλή σέ 'Εθνικές Συνελεύσεις για τήν αναθεώρηση του Συντάγματος. ε) Νά δικάζει τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τούς 'Υπουργούς και κάθε άλλο για προδοσία κατά τής Πατρίδας.

Σύμφωνα μ' αυτά στή Γερουσία είχαν δοθη νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές άρμοδιότητες, ενώ παράλληλα υπήρχαν και τά γνωστά από τ' άλλα Συντάγματα όργανα τής Πολιτείας (Βουλή, Δικαστήρια κλπ.).

Τό Σύνταγμα του 1927 δέν εφαρμόστηκε για πολύ χρόνο και εκείνος κατά τόν όποιο εφαρμόστηκε δέν ήταν χωρίς ταραχές, διότι έγιναν δύο έγκληματικές άπόπειρες. 'Η μία θέλησε νά ματαιώση τό αποτέλε-

σμα των εκλογών του Μαρτίου του 1933 και ή άλλη έστράφηκε κατά της ζωής του Έλ. Βενιζέλου. Το στρατιωτικό κίνημα τέλος του 1935 έθεσε τέρμα στο Σύνταγμα του 1927.

Ακολούθησαν κατόπιν ή δικτατορία της 4ης Αυγούστου 1936, ή έχθρική κατοχή και ό έμφύλιος σπαραγμός και έτσι ή Χώρα μας έμεινε σχεδόν χωρίς Σύνταγμα μέχρι την 1η Ίανουαρίου 1952. Το Σύνταγμα του 1952 καθόριζε ως πολίτευμα της Έλλάδος τη Βασιλευομένη Δημοκρατία και στις διατάξεις του ήτο παρόμοιο με το Σύνταγμα του 1864/1911.

η) Το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973

Στις 21 Ώπριλίου 1967 μιá ομάδα αξιωματικών, γνωστή ως χούντα, έκανε πραξικόπημα και επέβαλε στη χώρα δικτατορία. Κατ' άρχάς οί δικτάτορες άνέστειλαν την ισχύ όρισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1952 και κυρίως εκείνων που έκαναν λόγο για τις άτομικές και πολιτικές ελευθερίες των πολιτών. "Επειτα θέλησαν να δώσουν στη Χώρα Σύνταγμα που θά ίκανοποιούσε τις επιδιώξεις τους και γιαυτό όδήγησαν τον Έλληνικό λαό στην μη ελεύθερη ψήφιση του Συντάγματος του 1968, με το όποιο το πολίτευμα της Χώρας διατηρούσε τη μορφή της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικά όμως οί ίδιοι οί δικτάτορες προχώρησαν την 1η Ίουνίου 1973 στην πραξικοπηματική κατάργηση της βασιλείας και την έγκατάσταση στη χώρα της Προεδρικής Δημοκρατίας. Για να επικυρώσουν και την ένεργειά τους αυτή όδήγησαν και πάλι τον Έλληνικό λαό σε νέο διαβλητό δημοψήφισμα, στις 29 Ίουλίου 1973, με το όποιο δόθηκε στο πολίτευμα ή μορφή της Προεδρικής Δημοκρατίας με «πρόεδρο» το δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Ώ κατάρρευση της δικτατορίας στις 23 Ίουλίου 1974 και ή άποκατάσταση της δημοκρατίας στη Χώρα μας είχαν σαν άποτέλεσμα την άμεση κατάργηση όλων των Συνταγματικών μεταβολών που έγιναν από τους δικτάτορες. Ώ Κυβέρνηση Έθνικής Ένότητας, που σχηματίστηκε τότε, με τη Συντακτική Πράξη της 1ης Αυγούστου 1974 κατάργησε το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973 και έθεσε προσωρινά σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονταν στη μορφή του πολιτεύματος και στο θεσμό της βασιλείας.

3. Τὸ σημερινὸ Σύνταγμα καὶ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

α) Εἰσαγωγή τοῦ Συντάγματος καὶ περιεχόμενα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας ἡ χώρα βρέθηκε στὴν ἀνάγκη εἰσαγωγῆς νέου, προοδευτικοῦ καὶ ἐκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Γιὰ νὰ εἰσαχθῆ νέο Σύνταγμα καὶ νὰ λυθῆ τὸ πολιτειακὸ θέμα, ποὺ εἶχε δημιουργήσει κατὰ καιροὺς πολλὰ προβλήματα, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἐνότητας νὰ προκηρυχθοῦν ἐκλογές γιὰ τὴν ἀνάδειξη Βουλῆς μὲ συντακτικὲς ἀρμοδιότητες καὶ νὰ γίνῃ δημοψήφισμα μὲ τὸ ὁποῖο ὁ λαὸς θὰ ἀποφάσιζε ἐὰν θέλῃ τὴ Δημοκρατία βασιλευσμένη ἢ ἀβασίλευτη. Οἱ ἐκλογές ἐγίναν στὶς 17 Νοεμβρίου 1974 καὶ τὸ δημοψήφισμα στὶς 8 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ὁ ἑλληνικὸς λαὸς προσήλθε στὶς κάλπες μὲ παραδειγματικὴ τάξη καὶ ἐκδήλωσε τὴ θέλησή του μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Μὲ τὶς ἐκλογές δόθηκε ἡ πλειοψηφία τοῦ 54% περίπου στὸ κόμμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τοῦ Κωνστ. Καραμανλῆ καὶ μὲ τὸ δημοψήφισμα ἀποφασίστηκε μὲ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ 69% περίπου νὰ πάρῃ τὸ πολίτευμα τὴ μορφή τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ἐτσι ἡ Βουλὴ προχώρησε στὴν ψήφιση τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος τῆς Χώρας, τὸ ὁποῖο ἰσχύει ἀπὸ τὶς 11 Ἰουνίου 1975.

Τὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 120 ἄρθρα. Στὰ ἄρθρα 1-3 γίνεται λόγος γιὰ τὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Μὲ τὰ ἄρθρα 4 - 25 κατοχυρώνονται τὰ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Τὰ ἄρθρα 26 - 105 ἀναφέρονται στὴν ὀργάνωση καὶ τὶς λειτουργίες τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα τὰ ἄρθρα αὐτὰ κάνουν λόγο γιὰ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς), γιὰ τὸν τρόπο ἀναδείξεως καὶ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γιὰ τὴν Κυβέρνηση, γιὰ τὴ Βουλὴ, γιὰ τὰ Δικαστήρια καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Διοικήσεως. Τέλος τὰ ἄρθρα 106 - 120 περιέχουν εἰδικὲς μεταβατικὲς διατάξεις καὶ τὴ διάταξη ποὺ θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν τὸ σεβασμὸ στὸ Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ὡς ἐγκλημα τὴν προσβολὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἀφήνει τὴν τήρηση τοῦ Συντάγματος στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος

Το σημερινό Σύνταγμα της Χώρας είναι δημοκρατικό και προοδευτικό, όριζε δε ότι το πολίτευμά μας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα όμως από τις βασικές για κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει και τις ακόλουθες νέες διατάξεις:

1. Όριζε ότι θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη της χώρας μας είναι η στερέωση της ειρήνης και της δικαιοσύνης και η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των Κρατών (άρθρο 2).

3. Καθιερώνει την δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κάνει την εκπαίδευση υποχρεωτική για 9 χρόνια (άρθρο 16).

4. Θέτει υπό την προστασία και την εποπτεία του Κράτους τον αθλητισμό (άρθρο 16).

5. Κατοχρώνει εκτός από τα άτομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, θέτει δε αυτά υπό την προστασία του Κράτους (άρθρο 21).

6. Προστατεύει το δικαίωμα της εργασίας και εξισώνει την αμοιβή ανδρών και γυναικών που προσφέρουν την ίδια εργασία (άρθρο 22).

7. Όριζε ότι το Κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύη το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της Χώρας (άρθρο 24).

8. Χαρακτηρίζει σαν εγκλημα την κατάλυση της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που πηγάζουν απ' αυτή και επιβάλλει τη δίωξη των σφετεριστών μετά την αποκατάσταση της νόμιμης εξουσίας.

9. Διακηρύσσει ότι οι Έλληνες πολίτες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να αντισταθούν με κάθε μέσο έναντι ούουδήποτε που θά επιχειρούσε τη βίαιη κατάλυση του ύφισταμένου δημοκρατικού πολιτεύματος.

γ) Τα όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

Η κρατική εξουσία διακρίνεται σε τρεις μερικότερες εξουσίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Νομοθετική εξουσία λέμε εκείνη που θέτει τους νόμους, εκτελεστική εκείνη που τους εκτε-

λει και δικαστικη εκεινη που απονεμι δικαιουσνη με βαση tous νομους. Βασικη αρχη της δημοκρατίας είναι η απαίτηση να ασκούνται από διαφορετικά όργανα οι τρεις αυτές εξουσίες. Την αρχή αυτή τη λέμε «αρχή της διακρίσεως των εξουσιών», αποτελεί δε βασικό γνώρισμα της δημοκρατίας, διότι μόνον έτσι κατοχυρώνονται οι ατομικές, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες των πολιτών. Διαφορετικά, όταν δηλαδή οι τρεις εξουσίες ασκούνται από τα ίδια όργανα, οι ελευθερίες αυτές των πολιτών είναι ανύπαρκτες και στην ουσία το πολίτευμα δεν είναι δημοκρατικό, αλλά ολοκληρωτικό (μοναρχία και δικτατορία οποιουδήποτε χρώματος και πολιτικής τοποθετήσεως).

Το δικό μας Σύνταγμα με το άρθρο 26 καθορίζει ποιά είναι τα όργανα των τριών εξουσιών και λέει τα εξής:

1. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

3. Η δικαστική εξουσία ασκείται από τα δικαστήρια, οι δε αποφάσεις αυτών εκτελούνται «εν όνόματι του Έλληνικού Λαού».

Στη συνέχεια θα κάνουμε λόγο για τα όργανα κάθε εξουσίας χωριστά, αρχίζοντας από τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Α. Όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στην Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, Άρχηγός του Κράτους είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στη χώρα μας είναι αίρετος και εκλέγεται από τη Βουλή για πέντε χρόνια και μέχρι δύο το πολύ πενταετίες. Για να εκλεγεί δε κανείς Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει

α) να κατάγεται από Έλληνα πατέρα και να είναι Έλληνας πολίτης από πενταετίας, β) να έχει συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας του και γ) να έχει τη νόμιμη ικανότητα να ψηφίζει.

Σάν ἀρχηγός του Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ κηρύσσει πόλεμο καὶ νὰ ὑπογράψῃ συνθήκες εἰρήνης, συμμαχίας καὶ οικονομικῆς συνεργασίας μὲ τὰ ἄλλα κράτη, ὅπως καὶ συνθήκες συμμετοχῆς σὲ διεθνεῖς Ὄργανισμούς καὶ Ἐνώσεις, πάντοτε ὁμως ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ πράξεις του αὐτὲς θὰ ἔχουν τὴν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὁποία ἔχει καὶ τὴν εὐθύνη.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου, ὡς ὄργανου τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὀρίζονται μὲ κάθε λεπτομέρεια ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος, ἀναφέρονται καὶ στὶς τρεῖς ἐξουσίες. Εἰδικότερα ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ρυθμιστικὲς, νομοθετικὲς, ἐκτελεστικὲς καὶ δικαστικὲς ἀκόμη ἀρμοδιότητες, χωρὶς ὁμως νὰ μπορῆ νὰ συγκεντρώσῃ στὰ χέρια του ὅλες τὶς κρατικὲς ἐξουσίες. Ρυθμιστικὲς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου εἶναι ἡ προκήρυξη ἐκλογῶν, ἡ ἀνάθεση σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, ἡ σύγκληση τῆς Βουλῆς καὶ ἄλλες, νομοθετικὲς ἢ κύρωση, ἢ ἔκδοση καὶ ἡ δημοσίευση στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῶν νόμων ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλή, ἐκτελεστικὲς ἢ ἔκδοση τῶν Διαταγμάτων γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων, ὁ διορισμὸς τῆς Κυβερνήσεως μὲ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ κλπ. καὶ δικαστικὲς μόνο ἢ ἀπονομὴ χάριτος σὲ καταδικασθέντες μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ σύμφωνη γνώμη εἰδικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ χορήγηση ἀμνηστίας γιὰ πολιτικὰ μόνο ἐγκλήματα μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σχετικὰ μὲ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι περιορίζονται αὐτὲς μόνο σ' ἐκεῖνες ποὺ τοῦ ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ σύμφωνοι μὲ τὸ Σύνταγμα νόμοι. Ἰδιαίτερη ἐπίσης σημασία ἔχει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ πράξεις τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν καθηκόντων του πρέπει νὰ προσυπογράφονται καὶ ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ ἢ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ ἔχουν καὶ τὴν εὐθύνη.

Σὲ ὀρισμένες καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει σάν Συμβουλευτικὸ του ὄργανο τὸ Συμβούλιο τῆς Δημοκρατίας, τὸ ὁποῖο συγκροτεῖται ἀπὸ α) τοὺς ἐκλεγέντες μὲ δημοκρατικὸ τρόπο Προέδρους τῆς Δημοκρατίας, β) τὸν Πρωθυπουργό, γ) τὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς, δ) τὸν Ἀρχηγὸ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ε) τοὺς Πρωθυπουργοὺς ποὺ πῆραν ψῆφο ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴ Βουλή.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τοὺς Ὑπουργούς, μέλη δὲ τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ οἱ Ὑφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια πού καθορίζουν οἱ νόμοι πού ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὄλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ θρησκευμάτων) πού λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργὸς πού δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες πού τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὁπότε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνῃ μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ ὀρκιστῆ ὁ Πρωθυπουργὸς νὰ παρουσιαστῆ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσῃ ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲν δοθῆ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθυνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἀσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ φέρουν εὐθύνῃ γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἔλεγχο τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις πού γίνονται δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις, κυρίως δὲ μὲ ἐπερωτήσεις.

B. Όργανα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ νόμοι ποὺ ρυθμίζουν μὲ τοὺς κανόνες τοὺς τὶς σχέσεις τῆς. Στὴν ἀνοργάνωτη κοινωνία οἱ νόμοι δὲν ὑπῆρχαν, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ ἀρμόδιο νὰ νομοθετήσῃ ὄργανο. Ἐκεῖ τὶς σχέσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐρρῦθμιζαν οἱ συνήθειες ἢ, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, τὰ ἔθιμα. Ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ἄρχισε νὰ ὀργανώνεται σὲ Κράτη ἢ ἀνθρώπινη κοινωνία, παρουσιάστηκε καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ γραφοῦν νόμοι, ποὺ νὰ ρυθμίζουν ὅλες τὶς σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καὶ πρὸς τὸ Κράτος. Στὴν ἐποχὴ μας ἡ ἀνάγκη τῆς νομοθετήσεως εἶναι ἀκόμη πιὸ μεγάλη, διότι, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καὶ πρὸς τὸ Κράτος, ἔχουν δημιουργηθῆ καὶ σχέσεις τοῦ Κράτους πρὸς ἄλλα Κράτη.

Ἄλλη ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ τὴν ἐδημιούργησε ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς χαρακτήρας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, εἶναι ἡ καθιέρωση τοῦ ὄργανου ἐκείνου ποὺ θὰ εἶναι ἀρμόδιο νὰ ψηφίῃ τοὺς νόμους καὶ ἡ διακρίσῃ του ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα τοῦ Κράτους. Ἀφοῦ ὁ κυρίαρχος λαὸς σὲ κάθε δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρώνεται καὶ νὰ ψηφίῃ μόνος του τοὺς νόμους, καθιερώθηκε σ' ὅλα τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα νὰ ἐκλέγωνται ἀντιπρόσωποι του γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ εἰδικότερα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦν τὴ Βουλὴ, ἢ ὁποῖα εἶναι τὸ κύριο ὄργανο τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Κατὰ τὸ δικό μας Σύνταγμα τὰ ὄργανα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας εἶναι δύο. Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Γιὰ τὶς νομοθετικὰς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐγίνε λόγος στὰ προηγούμενα. Ἐδῶ θὰ κάνουμε λόγο μόνο γιὰ τὴ Βουλὴ.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση καὶ ἀνάδειξη τῆς Βουλῆς.

Ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευτὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ ὅλες τὶς περιφέρειες τοῦ Κράτους καὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος. Σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα οἱ βουλευτὲς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ 300 καὶ κάτω ἀπὸ 200. Σήμερα ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 300 βουλευτὲς.

Ἡ ἐκλογή τῆς Βουλῆς γίνεται κανονικὰ κάθε τέσσερα χρόνια μὲ ἄμεση, καθολικὴ καὶ μυστικὴ ψηφοφορία ὄλων τῶν πολιτῶν ποὺ

έχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου κατοχυρώνεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ μόνοι περιορισμοὶ ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν σ' αὐτὸ εἶναι ἡ συμπλήρωση ὀρισμένης ἡλικίας, ἡ πνευματικὴ ἀνικανότητα καὶ ἡ ποινικὴ καταδίκη γιὰ ὀρισμένα ἐγκλήματα.

Γιὰ νὰ ἐκλεγῆ κανεὶς βουλευτὴς πρέπει α) νὰ εἶναι Ἕλληνας πολίτης, β) νὰ ἔχη τὴ νόμιμη ἰκανότητα νὰ ψηφίζῃ καὶ γ) νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ ἐκλογὲς γίνονται ταυτόχρονα σὲ ὅλες τὶς περιφέρειες μὲ ὀρισμένο ἐκλογικὸ σύστημα ποὺ ὀρίζεται μὲ νόμο. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν κάθε ἐκλογικῆς περιφέρειας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸ τῆς καὶ ὀρίζεται μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα. Ἐνα μέρος τῆς Βουλῆς, ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἓνα εἰκοστὸ (1/20) αὐτῆς δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίᾳ σὲ ὅλη τὴν Ἐπικρατεία. Οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ λέγονται βουλευτὲς τῆς Ἐπικρατείας.

Στὴν ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἀναδείχτηκαν 12 βουλευτὲς Ἐπικρατείας.

Στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν βουλευτῶν παίρνουν μέρος τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα κάνουν συνδυασμὸ σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἢ σὲ ὅσες ἐκλογικὲς περιφέρειες θέλουν. Μποροῦν ὅμως νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα καὶ ἀνεξάρτητοι, ποὺ δὲν ἀνήκουν σὲ κόμμα. **Πολιτικὸ κόμμα** λέμε μιὰ πολιτικὴ ὀργάνωση ποὺ δέχεται τὶς ἀρχὲς τῆς δημοκρατίας, ἔχει ὀρισμένο πρόγραμμα καὶ ἐπιδιώκει τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὲ εἰρηνικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματός της.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ποὺ ἐκλέγει κάθε κόμμα σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα, ποὺ ἰσχύει κατὰ τὶς ἐκλογὲς. **Ἐκλογικὸ σύστημα** λέμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνονται οἱ ἐκλογὲς καὶ τὴ μέθοδο μὲ τὴν ὁποῖα μοιράζονται, σύμφωνα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν, οἱ βουλευτικὲς ἔδρες κάθε περιφέρειας στὰ κόμματα ποὺ πῆραν μέρος στὶς ἐκλογὲς. Τὰ κυριότερα ἐκλογικὰ συστήματα εἶναι τρία, τὰ ἐξῆς:

α) **Τὸ πλειοψηφικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ὅλες τὶς βουλευτικὲς ἔδρες τὶς παίρνει τὸ κόμμα ποὺ ἤρθε πρῶτο.

β) **Τὸ ἀναλογικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια οἱ βουλευτικὲς ἔδρες μοιράζονται στὰ κόμματα ἀνάλογα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν. Μορφή τοῦ ἀναλογικοῦ εἶναι καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐνισχυ-

μένης αναλογικῆς πού ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ δίνη σταθερές κυβερνήσεις.

γ) **Τὸ μικτό**, κατὰ τὸ ὁποῖο·σ' ἄλλες ἐκλογικὲς περιφέρειες ἐφαρμόζεται τὸ πλειοψηφικὸ καὶ σ' ἄλλες τὸ ἀναλογικὸ.

2) Νομικὴ θέση τῶν Βουλευτῶν.

Οἱ βουλευτὲς εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους καὶ γι'αυτὸ κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν καθηκόντων τους ἐνεργοῦν ἐλεύθερα χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἀκολουθοῦν τὶς ὑποδείξεις ἐκείνων πού τοὺς ψήφισαν. Σὰν ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους οἱ βουλευτὲς ἔχουν ὀρισμένα προνόμια πού τοὺς ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα. Τὰ προνόμια αὐτὰ εἶναι: ἡ ἀσυλία, ἡ ἀποζημίωση καὶ οἱ ἀτέλειες.

α) **Ἀσυλία** λέμε τὸ προνόμιο τῶν βουλευτῶν νὰ εἶναι ἀνεύθυνοι γιὰ τὴ γνώμη πού ἐκφράζουν καὶ τὴν ψήφο πού δίνουν κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τους καὶ τὸ προνόμιο νὰ ἔχουν ἰδιαίτερη μεταχείριση γιὰ τὶς ἀξιοποινεὺς πράξεις πού κάνουν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν καθηκόντων τους. Ἔτσι οἱ βουλευτὲς εἶναι κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τους ἀνεύθυνοι καὶ γιὰ τὴν καταδίωξή τους γιὰ τὶς ἄλλες ἀξιοποινεὺς πράξεις τους χρειάζεται εἰδικὴ ἄδεια τῆς Βουλῆς.

β) **Ἀποζημίωση** λέμε τὰ χρήματα πού παίρνουν ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο οἱ βουλευτὲς. Λέγεται βουλευτικὴ ἀποζημίωση καὶ τὸ ποσὸν τῆς ὀρίζεται μὲ νόμο.

γ) **Ἀτέλειες** ἢ ἀπαλλαγὲς λέμε τὶς οἰκονομικὲς διευκολύνσεις τῶν βουλευτῶν κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

3) Ἡ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἡ λειτουργία τῆς Βουλῆς γίνεται σὲ ὀρισμένα χρονικὰ διαστήματα καὶ μὲ ὀρισμένο τρόπο. Τὰ χρονικὰ διαστήματα πού λειτουργεῖ ἡ Βουλὴ διακρίνονται στὴ βουλευτικὴ περίοδο καὶ τὶς βουλευτικὲς συνόδους.

Βουλευτικὴ περίοδος εἶναι τὸ χρονικὸ διάστημα γιὰ τὸ ὁποῖο ἐκλέγονται οἱ βουλευτὲς. Τὸ διάστημα αὐτὸ εἶναι τέσσερα χρόνια. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐργάζεται ἡ Βουλὴ συνέχεια, κάνει διακοπὲς, ὁ χρόνος δὲ πού ἐργάζεται λέγεται **βουλευτικὴ σύνοδος**. Σὲ μιὰ βουλευτικὴ περίοδο ὑπάρχουν πολλὲς βουλευτικὲς συνέδοι, οἱ ὁποῖες διακρίνονται σὲ τακτικὲς, ἔκτακτες καὶ εἰδικές.

Ὁ μοναδικὸς τρόπος λειτουργίας τῆς Βουλῆς εἶναι οἱ **συνεδριάσεις**, οἱ ὁποῖες εἶναι δημόσιες καὶ μπορεῖ ὁποῖος θέλει νὰ τις παρακολουθήσῃ. Γιὰ νὰ μπῆ κανεὶς μέσα, πρέπει νὰ εἶναι ἐφοδιασμένος μὲ εἰδικὴ ἄδεια τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Στὶς συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση καὶ ὑπάρχει ἐλευθερία τοῦ λόγου. Γιὰ τοὺς ὁμιλητὲς κάθε θέματος γίνεται κατάλογος καὶ ὁ καθένας παίρνει τὸ λόγο μὲ τὴ σειρά του. Ὁ χρόνος πού μπορεῖ νὰ ὁμιλήσῃ κάθε βουλευτὴς μπορεῖ νὰ εἶναι ὀρισμένος, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι περιορίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Ἀπλῶς, ἐπειδὴ ὁ χρόνος δὲν φτάνει γιὰ ὅλους τοὺς ὁμιλητὲς, περιορίζεται ὁ χρόνος πού μπορεῖ νὰ ὁμιλήσῃ κάθε βουλευτὴς. Τὶς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς τὶς διευθύνει ὁ Πρόεδρος τῆς καὶ κατὰ τὴν ἀπουσία του ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀντιπροέδρους κατὰ σειρά.

4) Ἀρμοδιότητες τῆς Βουλῆς.

Οἱ ἀρμοδιότητες τῆς Βουλῆς εἶναι πολλές καὶ σημαντικές, ἐπιπλέον δὲ ἀπ' αὐτὲς τόσο ἡ πολιτικὴ, ὅσο καὶ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ στὴ χώρα μας. Κυριότερες ἀπὸ τὶς ἀρμοδιότητες τῆς Βουλῆς εἶναι:

α) **Ἡ ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος.** Ἡ Βουλὴ μὲ τὴν πλειοψηφία τῶν 3/5 τῶν μελῶν τῆς σὲ δύο ψηφοφορίες μπορεῖ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναθεώρηση τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνες πού καθορίζουν τὴ βάση καὶ τὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ μερικῶν ἄλλων πού τὶς ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

β) **Ἡ νομοθεσία,** ἀφοῦ κύριο ἔργο τῆς Βουλῆς εἶναι νὰ νομοθετῇ.

γ) **Ὁ ἔλεγχος τῆς Κυβερνήσεως.** Ἡ Βουλὴ ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐλέγχῃ τὴν Κυβέρνηση καὶ κάθε Ὑπουργὸ χωριστὰ καὶ μὲ τὴν ἀρμοδιότητά της αὐτὴ νὰ ἐπιρεάζῃ τὴν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἀκόμη εἶναι μόνη ἀρμόδια νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργοὺς στὸ εἰδικὸ γιὰ τοὺς Ὑπουργοὺς δικαστήριον.

δ) **Ἀνάδειξη ἄλλων ὀργάνων.** Στὴ Βουλὴ ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότητα νὰ ἐκλέγῃ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Ἐπιπλέον ἡ Βουλὴ ἔχει καὶ μερικὲς ἀρμοδιότητες πού ἀναφέρονται στὴν ἴδια καὶ τὶς λέμε **αὐτονομιακὲς ἀρμοδιότητες.** Τέτοιες ἀρμοδιότητες τῆς Βουλῆς εἶναι τὰ δικαιώματα πού ἔχει νὰ ψηφίσῃ τὸν Κανονισμό τῆς, νὰ ἐκλέγῃ τὸ Προεδρεῖο τῆς, νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργοὺς στὸ εἰδικὸ γι' αὐτοὺς δικαστήριον κλπ.

Γ) Όργανα της δικαστικής εξουσίας.

Για την εξασφάλιση της αρμονίας στη ζωή των μελών της οργανωμένης σε Κράτος κοινωνίας δεν φτάνει η ψήφιση και η εκτέλεση των νόμων. Χρειάζεται και η άπονομή της δικαιοσύνης στις διαφορές που δημιουργούνται κατά την εφαρμογή των νόμων.

Επειδή η άπονομή της δικαιοσύνης χωρίς έπηρεασμούς και διακρίσεις είναι άπαιτητη της αρχής της ισότητας των πολιτών και προϋπόθεση της αρμονικής ζωής και της προόδου της κοινωνίας, σ' όλα τα δημοκρατικά πολιτεύματα η άπονομή της δικαιοσύνης αποτελεί την τρίτη εξουσία, τη δικαστική εξουσία, και γίνεται από όργανα που είναι ανεξάρτητα και δεν έπηρεάζονται ούτε από την εκτελεστική ούτε και από τη νομοθετική εξουσία.

Στο δικό μας Σύνταγμα η δικαστική εξουσία είναι χωρισμένη και ένεργείται κατά το άρθρο 28 από τα Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τα όργανα εκείνα που ασκούν τη δικαστική εξουσία και συγκροτούνται από δικαστές, που έχουν τα νόμιμα προσόντα και διορίζονται με όρισμένη διαδικασία. Η άπονομή της δικαιοσύνης έπομένως γίνεται από πρόσωπα που έχουν σαν έργο τους την άπονομή της δικαιοσύνης ή καλύτερα από τακτικούς δικαστές. Οί ίδιοι οί δικαστές έχουν στην αρμοδιότητά τους και τη διοίκηση των Δικαστηρίων. Έτσι σχετικά με τη διοίκηση είναι έμμεσα όργανα του Κράτους, ενώ σχετικά με την άπονομή της δικαιοσύνης είναι άμεσα όργανα αυτού, διότι τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα.

Για την ανεπηρέαστη άπονομή της δικαιοσύνης και για την προστασία των πολιτών κατά την άπονομή της, το Σύνταγμα με ειδικές διατάξεις εξασφαλίζει την ανεξαρτησία των δικαστών και καθορίζει τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες τους με τις όποιες προστατεύει εκείνους που δικάζονται, διότι:

α) Όταν απονέμουν δικαιοσύνη είναι έντελως ανεξάρτητοι και δεν περιορίζονται από κανέναν άλλο εκτός από το νόμο και τη συνείδησή τους.

β) Είναι εξασφαλισμένη ή προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών και ό διορισμός τους δεν εξαρτάται από την Κυβέρνηση, αλλά από το

νόμο, ό όποίος άπαιτεί νά έχουν πτυχίο Νομικής, νά έχουν άσκήσει όρισμένο χρονικό διάστημα τό δικηγορικό έπάγγελμα και νά επιτύχουν σέ διαγωνισμό. Άκόμη ή προσωπική τους άνεξαρτησία εξασφαλίζεται και μέ τή μονιμότητα, πού έχουν οί Εισαγγελείς, οί Άντεισαγγελείς, οί Είρηνοδίκες και οί Πταισματοδίκες, και μέ τήν ίσοβιότητα πού έχουν όλοι οί άλλοι δικαστές άπό τό βαθμό του Πρωτοδίκη και έπάνω. Τέλος ή προσωπική άνεξαρτησία των δικαστών εξασφαλίζεται μέ τό θεσμό του Άνωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, τό όποίο κάνει τις τοποθετήσεις, τις μεταθέσεις και τις προαγωγές των Δικαστών, χωρίς τήν άνάμιξη της Κυβερνήσεως, και τέλος μέ τήν ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Έξάλλου οί δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν άπονομή της δικαιοσύνης σ' αυτούς άπό τους δικαστές, διότι:

α) Οί δικαστές είναι ύποχρεωμένοι νά εφαρμόζουν τό νόμο. Μόνο σέ περίπτωση πού ό νόμος είναι αντίθετος πρós τό Σύνταγμα (άντισυνταγματικός νόμος) μπορούν νά μήν τόν εφαρμόσουν.

β) Οί συνεδριάσεις των Δικαστηρίων είναι δημόσιες και έτσι οί δικαζόμενοι εκθέτουν δημόσια τις άπόψεις τους και τό κοινό, σύμφωνα μέ αυτά πού άκούει, καταλαβαίνει άν είναι όρθές οί άποφάσεις των Δικαστηρίων.

γ) Οί δικαστές πρέπει νά αιτιολογούν τήν άπόφασή τους και νά τήν άπαγγέλλουν δημόσια. Έτσι ύποχρεώνονται οί δικαστές νά είναι άμερόληπτοι στην άπονομή της δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια άνάλογα μέ τις ύποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σέ πολιτικά, σέ ποινικά, σέ διοικητικά και σέ φορολογικά Δικαστήρια. Σ' όλες τις κατηγορίες των Δικαστηρίων ή δικαιοσύνη άπονέμεται σέ δυό βαθμούς. Στόν πρώτο βαθμό δικάζεται ή ύπόθεση για πρώτη φορά και στό δεύτερο βαθμό για δεύτερη φορά και μόνο σέ περίπτωση πού κάποιος άπό τους ενδιαφερομένους δέν ίκανοποιήθηκε μέ τήν πρώτη άπόφαση.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τις ιδιωτικές διαφορές και κυρίως τις διαφορές πού έχουν σχέση μέ τήν περιουσία.

Για νά δικάσουν μιá ύπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

τὸ ζητήση μὲ ἔγγραφο ἐκεῖνος πού νομίζει ὅτι ἀδικήθηκε. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ στὸν πρῶτο βαθμὸ λέγεται **ἀγωγή**, ἐκεῖνος πού κάνει τὴν ἀγωγή λέγεται **ἐνάγων**, ἐκεῖνος ἐναντίον τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἀγωγή λέγεται **ἐναγόμενος** καὶ τέλος καὶ οἱ δύο μαζί λέγονται **διάδικοι**. Στὸ δεύτερο βαθμὸ τὸ ἔγγραφο λέγεται **ἔφεση**, ἐκεῖνος πού τὴν κάνει λέγεται **ἐφεσίων** ἢ **ἐκκαλῶν**, ἐκεῖνος κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται **ἐφεσίβλητος** καὶ τέλος καὶ οἱ δύο μαζί **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμοῦ Πολιτικά Δικαστήρια εἶναι:

α) **Τὸ Εἰρηνοδικεῖο**, στὸ ὁποῖο δικάζει ὁ Εἰρηνοδίκης μὲ τὸ Γραμματέα.

β) **Τὸ Πρωτοδικεῖο**, τὸ ὁποῖο διακρίνεται 1) σὲ Μονομελές, ὅπου δικάζει ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν ἢ ἕνας Πρωτοδίκης πού ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, μὲ τὸ Γραμματέα καὶ ἡ διαδικασία λέγεται προεδρική, καὶ 2) σὲ Τριμελές, ὅπου δικάζουν τρεῖς δικαστὲς (Πρόεδρος Πρωτοδικῶν καὶ δύο Πρωτοδίκης ἢ ἕνας Πρωτοδίκης καὶ ἕνας Πάρεδρος) μὲ τὸ Γραμματέα. Στὸ Τριμελές Πρωτοδικεῖο μπορεῖ νὰ παρευρίσκεται καὶ Εἰσαγγελέας, δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραίτητη ἡ παρουσία του.

Στὸ Πρωτοδικεῖο (Τριμελές) ὑπάγονται ὅλες οἱ ὑποθέσεις πού δὲν ὑπάγονται στὸ Εἰρηνοδικεῖο.

Δευτέρου βαθμοῦ πολιτικά δικαστήρια εἶναι:

α) **Τὸ Πρωτοδικεῖο (Τριμελές)**, ὅταν δικάζη ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Εἰρηνοδικείου.

β) **Τὸ Ἐφετεῖο**, στὸ ὁποῖο δικάζουν ὁ Πρόεδρος Ἐφετῶν μὲ τέσσερες Ἐφέτες (Πενταμελές) καὶ τὸ Γραμματέα τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων πού ἔβγαλε τὸ Πρωτοδικεῖο γιὰ τὶς ὑποθέσεις πού ἐδίκασε σὲ πρῶτο βαθμὸ. Στὶς συνεδριάσεις τοῦ Ἐφετείου μπορεῖ, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωτικό, νὰ συμμετέχη καὶ ὁ Εἰσαγγελέας.

B. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τὶς ἀξιοποινεσ πράξεις καὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐπιβάλουν ποινές.

Οἱ ἀξιοποινεσ πράξεις διακρίνονται σὲ πταίσματα, σὲ πλημμελήματα καὶ σὲ κακουργήματα. **Πταίσμα** εἶναι ἡ ἀξιοποινη πράξη πού τιμωρεῖται μὲ πρόστιμο ἢ μὲ προσωπικὴ κράτηση, **πλημμέλημα** ἡ ἀξιοποινη πράξη πού τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση ἢ μὲ χρηματικὴ ποινὴ ἢ

μέ περιορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ή αξιόποινη πράξη πού τιμωρεῖται μέ κάθειρξη ή μέ θάνατο.

Μιά αξιόποινη πράξη δικάζεται ἀπό τὰ Ποινικά Δικαστήρια εἴτε αὐτεπάγγελτα, εἴτε μέ γραπτή καταγγελία (ἐγκληση) ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου ἐστράφηκε ή αξιόποινη πράξη. Τό ἔγγραφο μέ τό ὁποῖο γίνεται ή καταγγελία τό λέμε **μηνυση**, ἐκείνον πού κάνει τήν καταγγελία **μηνυτή** καί ἐκείνον κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται ή καταγγελία **κατηγορούμενο**. Ἡ ποινική δίκη δέν ἐνδιαφέρει μόνο τό μηνυτή, ἀλλά καί τό δημόσιο συμφέρον. Γι' αὐτό σέ κάθε ποινική δίκη παίρνει μέρος καί ὁ Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στήν ἐκδίκαση τῶν πταισμάτων εἶναι ἀξιοματικός τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ή τῆς Χωροφυλακῆς καί ἄν πρόκειται γιά ἀγροτική, δασική κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Ἀγρονόμος, ὁ Δασάρχης κ.ο.κ. Στήν ἐκδίκαση τῶν πλημμελημάτων καί τῶν ἐγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Εἰσαγγελέας.

Τά Ποινικά Δικαστήρια συγκροτοῦνται στή χώρα μας ἀπό τοὺς ἴδιους δικαστές ἀπό τοὺς ὁποίους συγκροτοῦνται καί τὰ Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στίς μεγάλες πόλεις (Ἀθήνα, Πειραιά κλπ.) ὀρίζονται ἀπό τό Δικαστήριο οἱ δικαστές πού θά δικάζουν ἀποκλειστικά ποινικές ὑποθέσεις, ἐπειδή εἶναι μέγας ὁ ἀριθμός τῶν δικαστῶν καί εἶναι εὐκόλο. Ποινικά Δικαστήρια εἶναι: α) Τά Πταισματοδικεῖα, β) τὰ Πλημμελειοδικεῖα, γ) τὰ Ποινικά Ἐφετεῖα, δ) τὰ Δικαστήρια Ἀνηλίκων, ε) τὰ Κακούργοδικεῖα.

α) **Τά Πταισματοδικεῖα**. Πταισματοδικεῖα εἶναι τὰ Εἰρηνοδικεῖα, ὅταν δικάζουν πταίσματα, καί τὰ εἰδικά Πταισματοδικεῖα πού λειτουργοῦν στίς μεγάλες πόλεις. Ἔχουν τήν ἀρμοδιότητα νά δικάζουν τὰ πταίσματα καί ἀποτελοῦνται ἀπό τόν Εἰρηνοδίκη, ὁ ὁποῖος στήν περίπτωση αὐτή λέγεται Πταισματοδίκης, ή τόν εἰδικό Πταισματοδίκη, τό Δημόσιο Κατήγορο καί τό Γραμματέα.

Τά Πταισματοδικεῖα εἶναι Δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ, δικάζουν δηλαδή τὰ πταίσματα γιά πρώτη φορά.

β) **Τά Πλημμελειοδικεῖα**. Πλημμελειοδικεῖα εἶναι τὰ Δικαστήρια πού δικάζουν τὰ πλημμελήματα καί διακρίνονται α) σέ **Μονομελῆ** καί β) σέ **Τριμελῆ**. Τά Μονομελῆ ἀποτελοῦνται ἀπό ἕναν Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης, τόν Εἰσαγγελέα καί τό Γραμματέα καί δικάζουν τὰ πλημμελήματα πού τιμωροῦνται μέ φυλάκιση, τό πολύ μέ-

χρι ένα χρόνο, ή με χρηματική ποινή, και τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Πταισματοδικείων για τις όποιες γίνεται έφεση. Τα Τριμελή αποτελούνται από τον Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο δικαστές (Πρωτοδίκες ή έναν Πρωτοδική και έναν Πάρεδρο), τον Εισαγγελέα και τον Γραμματέα και δικάζουν σε πρώτο βαθμό τα πλημμελήματα που δεν δικάζονται από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο και σε δεύτερο βαθμό τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Μονομελών Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Έφετεία.** Ποινικά Έφετεία είναι τα Δικαστήρια που δικάζουν σε δεύτερο βαθμό τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των Τριμελών Πλημμελειοδικείων ή σε πρώτο βαθμό τα πλημμελήματα όρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστών, εισαγγελέων, αρχιερέων, νομαρχών κλπ.) και όρισμένα κακουργήματα που όρίζει ο νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, άπάτη κλπ. σε βάρος του Δημοσίου κ.ά.). Τα Ποινικά Έφετεία, όταν δικάζουν έφεσεις κατά των αποφάσεων των Πλημμελειοδικείων και τα πλημμελήματα όρισμένων προσώπων είναι Τριμελή και αποτελούνται από τον Πρόεδρο των Έφετών με δύο Έφέτες, τον Εισαγγελέα και το Γραμματέα, ενώ στις άλλες περιπτώσεις είναι Πενταμελή και αποτελούνται από τον Πρόεδρο των Έφετών με τέσσερες Έφέτες, τον Εισαγγελέα και το Γραμματέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Άνηλικών.** Δικαστήρια Άνηλικών είναι εκείνα που δικάζουν τα έγκλήματα που γίνονται από τους άνηλικους (ήλικίας 12-17 έτων) και διακρίνονται: α) Σε Μονομελή Δικαστήρια Άνηλικών, στα όποια δικάζει ένας δικαστής, που λέγεται δικαστής άνηλικών, τα έγκλήματα των άνηλικών που τιμωρούνται με ποινή όχι μεγαλύτερη από 5 χρόνια περιορισμό σε σφραγιστήριο. β) Σε Τριμελή Δικαστήρια Άνηλικών, στα όποια δικάζουν ο δικαστής άνηλικών και δύο Πρωτοδίκες τα έγκλήματα των άνηλικών που τιμωρούνται με περιορισμό σε σφραγιστήριο το λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σε Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Άνηλικών, στα όποια δικάζει ο δικαστής άνηλικών του Έφετείου με δύο άκομη Έφέτες τις έφεσεις κατά των αποφάσεων των παραπάνω Δικαστηρίων Άνηλικών.

ε) **Τά Κακουργοδικεία.** Κακουργοδικεία είναι τα Δικαστήρια που δικάζουν τα κακουργήματα και αποτελούνται από τον Πρόεδρο με δύο Πρωτοδίκες, τον Εισαγγελέα, το Γραμματέα και τους ένόρκους. Οί

ένορκοι πού σέ κάθε δίκη είναι 10 (7 άνδρες και 3 γυναίκες) και κληρώνονται από τόν Πρόεδρο του Δικαστηρίου, άπαντουν στα έρωτήματα πού τούς κάνει ο Πρόεδρος, γιά τήν ένοχή ή όχι του κατηγορούμενου και γιά τήν ύπαρξη έλαφρυντικων ή όχι, έγγράφως, ενώ οί δικαστές (σύεδροι) κανονίζουν και επιβάλλουν τήν ποινή ανάλογα με τήν άπάντηση των ένόρκων και τό σχετικό νόμο.

Η άπόφαση των ένόρκων λέγεται **έτυμγορία** και παίρνεται με πλειοψηφία. Στην περίπτωση πού ύπάρχει ίσοψηφία άθωώνεται ο κατηγορούμενος. Τήν έτυμγορία μπορούν νά τήν κηρύξουν **πεπλανημένη** οί σύεδροι και ο Εισαγγελέας, αν είναι άθωωτική, και μόνο οί σύεδροι, αν είναι καταδικαστική. Πάντως δέν είναι δυνατόν νά κηρυχθή πεπλανημένη ή άπόφαση πού πήραν με όμοφωνία οί ένορκοι.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τό άνώτατο Δικαστήριο στη χώρα μας είναι ο "Αρειος Πάγος, ο όποιος ιδρύθηκε τό έτος 1834 με σκοπό τήν όμοιόμορφη έφαρμογή των νόμων από τά Δικαστήρια.

Ο "Αρειος Πάγος σαν Δικαστήριο δικάζει κυρίως τις αίτησεις άκυρώσεως ή άναιρέσεως πού γίνονται κατά των αποφάσεων όλων των Πολιτικων και των Ποινικων Δικαστηριων. Κατά τήν εκδίκαση των αίτησεων αυτών ο "Αρειος Πάγος δέν εξετάζει αν αληθεύουν τά περιστατικά πάνω στα όποια στηρίζονται οί αποφάσεις των Πολιτικων και των Ποινικων Δικαστηριων, άλλ' εξετάζει αν κατά τή διαδικασία και τήν εκδοση της αποφάσεως εφαρμόστηκε σωστά ο νόμος. Τό γεγονός ότι ο "Αρειος Πάγος εξετάζει αν εφαρμόστηκε σωστά ο νόμος από τά άλλα Δικαστήρια (Πολιτικά και Ποινικά) κάνει τις αποφάσεις του ένα είδος νόμων, πού χρησιμεύουν σαν οδηγός των δικαστων κατά τήν άπονομή της δικαιοσύνης. Οί αποφάσεις του "Αρείου Πάγου, έπειδή αναφέρονται στην όρθή εφαρμογή του νόμου, αποτελούν «**νομολογία**» και δεσμεύουν τούς δικαστές έτσι, ώστε στα θέματα πού αποφασίζει ο "Αρειος Πάγος νά είναι ύποχρεωμένοι νά τόν ακολουθούν στις αποφάσεις τους.

Οί συνεδριάσεις του "Αρείου Πάγου διακρίνονται: α) στις συνεδριάσεις των Τμημάτων του και β) στις συνεδριάσεις της όλομελείας.

α) Συνεδριάσεις τῶν Τμημάτων.

Τὸ Πρῶτο Τμήμα τοῦ Ἀρείου Πάγου συγκροτεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, 6 Ἀρεοπαγίτες, τὸν Εἰσαγγελέα καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζει τὶς αἰτήσεις ἀναίρεσως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Εἰρηνοδικείων, Πρωτοδικείων καὶ Ἐφετείων. Ἐτσι τὸ Πρῶτο Τμήμα ἀποτελεῖ τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων.

Τὸ Δεύτερο Τμήμα συγκροτεῖται, ὅπως καὶ τὸ Πρῶτο, καὶ δικάζει: α) τὶς αἰτήσεις ἀναίρεσως κατὰ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν βουλευμάτων τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων· β) τὶς αἰτήσεις γιὰ τὸν κανονισμό τῆς ἀρμοδιότητος μεταξὺ δύο Δικαστηρίων ἢ γιὰ τὴν παραπομπὴ μιᾶς ὑποθέσεως ἀπὸ τὸ ἓνα Δικαστήριον στὸ ἄλλο· καὶ γ) τὶς ὑποθέσεις μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων, ἐφόσον τὶς ἐκράτησε ὁ Ἀρειος Πάγος γιὰ νὰ τὶς δικάσῃ ὁ ἴδιος. Τὸ Β' Τμήμα εἶναι τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων.

β) Συνεδρίαση τῆς Ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου συνεδριάζει: 1) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς προσφυγές κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, 2) γιὰ ν' ἀποφασίσῃ στὶς περιπτώσεις συγκρούσεως δυὸ Δικαστηρίων ἢ τῶν δύο τμημάτων του, 3) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ἀναίρεσως τῶν Εἰσαγγελέων ὑπὲρ τοῦ νόμου καὶ 4) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ποῦ ἀφοροῦν τὴν ὑπέρβαση τῶν καθηκόντων τῶν ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυὸ Τμήματα καὶ τὴν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, ποὺ ἔχουν δικαστικὰ καθήκοντα, στὸν Ἀρειο Πάγο, ἀπὸ τὰ μέλη του, λειτουργεῖ καὶ τὸ Ἀνώτατο Δικαστικὸ Συμβούλιο σὲ δυὸ Τμήματα γιὰ τὴν ὑπαλληλικὴ κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τὸ Α' Τμήμα) καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τὸ Β' Τμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικὰ Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα ποῦ δικάζουν τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορὲς εἶναι ἐκεῖνες ποῦ δημιουργοῦνται, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δὲν εἶναι σύμφωνες μὲ τὸ νόμο. Σ' αὐτὲς τὶς πράξεις ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ πολῖτες ν' ἀμφισβητήσουν τὴ νομιμότητά τους καὶ γι' αὐτὸ οἱ διοι-

κητικές διαφορές λέγονται και διαφορές άμφισβητούμενου διοικητού.

Μέχρι σήμερα δέν έχουν ίδρυθῆ ἄλλα Διοικητικά Δικαστήρια, ἔκτος ἀπό τὰ Φορολογικά, στὰ ὁποῖα ὑπάγονται ὅλες οἱ φορολογικές καί οἱ τελωνειακές διαφορές. Ἔτσι οἱ ἄλλες διοικητικές διαφορές ἔξακολουθοῦν νά δικάζονται ἀπό τὰ Πολιτικά Δικαστήρια, ἔκτος ἀπό ἐκεῖνες πού δικάζονται ἀπό τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί τὸ Ἐλεγ- κτικό Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἰδρύθηκε γιά πρώτη φορά τὸ 1835 μὲ διπλῆ ἀρμοδιότητα. Ἦταν κυρίως συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε τότε Βουλὴ, καί ἔπειτα ἦταν καί τὸ Διοικητικό Δικαστήριο, πού ἐδίκαζε τίς διοικητικές διαφορές. Ἐπειδὴ ἦταν συμβουλευτικό ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, μέλη του εἶχαν διοριστῆ ἔξεχουσες φυσιογνωμίες, ὅπως π.χ. ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, ὁ Ἄ. Ζαΐμης, ὁ Ἄ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Σπ. Τρικούπης κλπ. Τὸ 1844 ὁμως καταργήθηκε τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί μόλις τὸ 1917 ξαναἰδρύθηκε. Ἡ λειτουργία του ἄρχισε ἀπὸ τὸ Μάιο τοῦ 1929.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καί εἶναι α) γνωμοδοτικές καί β) δικαστικές. Σὰν Γνωμοδοτικό Συμβούλιο τῆς κεντρικῆς διοικήσεως (Ἐπουργῶν) τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νά ἐπεξεργάζεται τὰ διατάγματα ἐκεῖνα πού ἐρμηνεύουν τοὺς νόμους καί ρυθμίζουν τὴν ἐφαρμογὴ τους (κανονιστικά διατάγματα). Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική καί ἐπομένως εἶναι ἄκυρα, ἂν δέν γίνῃ. Σὰν Διοικητικό Δικαστήριο τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας, δικάζει: α) τίς αἰτήσεις πού γίνονται γιά τὴν ἀκύρωση τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων β) τίς αἰτήσεις γιά ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων καί γ) τίς προσφυγές τῶν μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ὑπηρεσιακῶν τους συμβουλίων πού ἀναφέρονται στὴν ἀπόλυση, τὸν ὑποβιβασμό τους κλπ.

Τίς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τίς διακρίνουμε: α) στίς συνεδριάσεις τῆς ὀλομελείας καί β) στίς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων.

Ἡ ὕπαρξη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἔχει μεγάλη σημασία,

διότι προστατεύει τούς δημοσίους υπαλλήλους και όλους τούς πολίτες από τις τυχόν αυθαιρεσίες τών διοικητικῶν ὀργάνων και συντελεῖ στην καλή λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἰδρύθηκε τὸ 1833 και λειτουργεῖ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἔχει διπλὴ ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρῶτα **διοικητικὴ ἀρχή**. Σὰν διοικητικὴ ἀρχὴ α) γνωματεύει γιὰ τὰ νομοσχέδια πού ἀναφέρονται στην ἀπονομὴ συντάξεων, β) ἐλέγχει τις δαπάνες, τὸν ἀπολογισμό και τὸ γενικὸ ἰσολογισμό τοῦ Κράτους, γ) ἐλέγχει τούς λογαριασμούς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος και δ) κανονίζει τις συντάξεις. Ἐπειτα εἶναι και Διοικητικὸ Δικαστήριο. Σὰν Διοικητικὸ Δικαστήριο δικάζει: α) τούς δημοσίους υπαλλήλους, ὅταν βλάπτουν τὴν περιουσία τοῦ Δημοσίου, β) τις προσφυγές τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος κατὰ τῶν ἀποφάσεων πού τούς ὑποχρεώνουν νὰ πληρώσουν στὸ Δημοσίον τὸ τυχόν ἔλλειμμα πού εἶχαν κατὰ τὴ διαχείριση και γ) τις προσφυγές κατὰ τῶν ἀποφάσεων πού δὲν δέχονται τις αἰτήσεις γιὰ τὸν καθορισμὸ συντάξεων.

Ὅπως και στὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ἔτσι και στὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο οἱ συνεδριάσεις διακρίνονται σὲ συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας και σὲ συνεδριάσεις τῶν τμημάτων. Στὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ὑπάρχει ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους πού λέγεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀγρυπνεῖ γιὰ τὴν καλὴ διαχείριση τοῦ δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Φορολογικὰ Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πού δικάζουν τις φορολογικὲς και τελωνειακὲς διαφορές μεταξὺ τῶν φορολογουμένων και τοῦ Δημοσίου. Τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια εἶναι Διοικητικὰ Δικαστήρια και ἰδρύθηκαν τὸ 1958. Προτοῦ ἰδρυθοῦν, τις φορολογικὲς διαφορές ἐδίκαζαν οἱ ἐκδικαστικὲς ἐπιτροπὲς ἐνστάσεων.

Γιὰ νὰ δικάσουν μιὰ ὑπόθεση τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια, πρέπει νὰ τὸ ζητήση μὲ ἔγγραφό του ὁ φορολογούμενος. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ λέγεται **προσφυγὴ** και ἐκεῖνος πού κάνει τὴν προσφυγὴ **προσφεύγων**.

Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διότι αὐτὸ ἐπιβάλλει τοὺς φόρους, δασμοὺς κλπ.

Ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη ἀπονέμεται σὲ δυὸ βαθμοὺς καὶ γι' αὐτὸ τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια διακρίνονται σὲ Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα καὶ σὲ Φορολογικὰ Ἐφετεῖα. Στὰ Πρωτοδικεῖα ποὺ δικάζουν σὲ πρῶτο βαθμῷ, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιὰ τὴν ἐκδίκηση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

I. **Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα** εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὰ **Μονομελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα Δικαστὴ καὶ τὸ Γραμματέα β) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ δικαστὲς καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν: 1) τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων καὶ 2) ὅλες τὶς ἄλλες φορολογικὲς κλπ. διαφορὲς ποὺ δὲν δικάζουν τὰ Μονομελῆ.

II. **Φορολογικὰ Ἐφετεῖα** εἶναι τὰ ἑξῆς: α) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ Φορολογικοὺς Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων μέχρι ὀρισμένο ἀπὸ τὸ νόμο ποσὸ φόρου. β) Τὰ **Πενταμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, ἀπὸ τέσσερες Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων ποὺ δὲν δικάζονται ἀπὸ τὰ Τριμελῆ Ἐφετεῖα.

Ἐπικεφαλῆς τῶν Φορολογικῶν Δικαστηρίων βρίσκεται «ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς Φορολογικῆς Δικαιοσύνης», ποὺ ἔχει τὴν ἑδρα του στὴν Ἀθήνα. Τὸ Γενικὸ Ἐπίτροπο βοηθοῦν δύο Ἀντεπίτροποι, ποὺ ἑδρεύουν ἓνας στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἄλλος στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καὶ τί Πολίτευμα;
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα εἶδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καὶ ποῦ ὀφείλεται ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μετὰ τοὺς ἄλλους νόμους;

4. Ποιές είναι οι αρχές ενός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα εφαρμόστηκαν στη χώρα μας από την άπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις βρίσκουμε στο Σύνταγμα μας;
7. Ποιές είναι οι εξουσίες κάθε Πολιτείας και ποιά όργανα τις ασκούν στη χώρα μας;
8. Πώς εκλέγεται ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ποιές προϋποθέσεις απαιτούνται για να είναι κανείς υποψήφιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας;
9. Τι είναι το Συμβούλιο της Δημοκρατίας και ποιοι μετέχουν σ' αυτό;
10. Ποιοι αποτελούν την Κυβέρνηση;
11. Τι ξέρεις για την κοινοβουλευτική ευθύνη των Υπουργών;
12. Ποιά είναι τα γνωστότερα έκλογικά συστήματα;
13. Τι είναι η άσυλία των βουλευτών;
14. Τι είναι βουλευτική περίοδος και τί βουλευτική σύνοδος;
15. Πώς εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία των δικαστών;
16. Άνάφερε τὰ Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά είναι τὰ Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά είναι τὰ Φορολογικά Δικαστήρια;
19. Τι αρμοδιότητες έχει η Κυβέρνηση;
20. Τι αρμοδιότητες έχει η Βουλή;
21. Τι ξέρεις για τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν οι αποφάσεις τοῦ Ἀρείου Πάγου για τὰ Δικαστήρια, όταν δικάζη σάν Ἀκυρωτικό;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δὲν περιορίζεται μόνο στὸ ἐσωτερικὸ του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καὶ στὸ ἐξωτερικὸ. Μὲ μιὰ ὁμως διαφορὰ. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικὸ ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στὴν κυριαρχία του ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του, στὸ ἐξωτερικὸ δὲν ἔχει ἐξουσία καὶ ἡ δράση του στηρίζεται στὴν ἰσότητα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἔτσι ἡ δράση πρὸς τὰ ἄλλα Κράτη καταλήγει στὴ δημιουργία σχέσεων μὲ ἴσους ὄρους. Τὶς σχέσεις πού δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν Κρατῶν τὶς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε στὶς διεθνεῖς συμφωνίες μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τὸ περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ποικίλο καὶ ν' ἀποβλέπη στὴ δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξὺ δυὸ ἢ καὶ περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη ν' ἀποβλέπη στὴν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μὲ συμμετοχὴ ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στὴν τελευταία περίπτωση πρόκειται περὶ διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καὶ ἡ κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν πού ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηνικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὕπαρξη διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν εἶναι ὁμως καὶ φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ στὴν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνεи διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα μόνο ἡ ὕπαρξη τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρουσιάζεται σὰν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστα-

σία της ειρήνης του κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως της ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, ὀδήγησαν στὴν ἴδρυση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως μιᾶς διεθνούς ὀργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Κατὰ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνη μιὰ διεθνῆς ὀργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὅλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ειρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνούς ὀργανώσεως καὶ ἔκαμαν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου - 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἔγινε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἐνῶ ἡ διεθνῆς ὀργάνωση ὀνομάσθηκε Ὁργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἐτέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὴς 24 Ὀκτωβρίου 1945 καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκείνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὅλο τὸν κόσμο σὰν γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ του καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται : α) στὰ ἀρχικά ἢ ἰδρυτικά, ἐκεῖνα δηλαδή τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἔγινε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ μεταγενέστερα, ἐκεῖνα πού ἔγιναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνῃ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι φιλειρηνικά, ν' ἀποδέχονται τὴς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σὲ κάθε Κράτος - μέλος ὁ Καταστατικὸς Χάρτης καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὴς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

"Όπως μπορεί ένα Κράτος να γίνη μέλος του ΟΗΕ, έτσι μπορεί και ν' αποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια την αποχώρησή του. Ακόμη είναι δυνατή και η αποβολή μέλους του ΟΗΕ με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως στην περίπτωση που θα παραβη έπανειλημμένα τις αρχές του.

Σκοποί του ΟΗΕ. Οί σκοποί του ΟΗΕ είναι δύο : α) Ἡ διατήρηση τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριότερο σκοπό του. Γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νὰ προλαμβάνη κάθε ἀπειλὴ τῆς εἰρήνης, ν' ἀντιμετωπίζη τὶς ἐπιθέσεις καὶ νὰ κανονίζη μὲ εἰρηνικὰ μέσα τὶς διαφορὲς τῶν Κρατῶν.

β) Ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν Κρατῶν. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης προβλέπει τὴν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Κρατῶν μὲ σκοπὸ τὴ λύση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καὶ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπὸ φυλὴ, φύλο, γλώσσα καὶ θρησκεία.

Ἀρχές τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχές πάνω στις ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Ἡ ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμὸς τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξὺ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς τῆς εἰρήνης. Ὅλα τὰ Κράτη θὰ φροντίζουν νὰ λύουν τὶς διαφορὲς τους μὲ εἰρηνικὰ μέσα καὶ ὄχι μὲ τὴ βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύση τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν Κρατῶν μὲ εἰρηνικὰ μέσα δὲν ἀναφέρεται μόνο στὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλὰ καὶ στὰ Κράτη πού δὲν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωση νὰ βοηθοῦν ὄλα τὰ μέλη τὸ μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεύει ἡ εἰρήνη.

Ὅργανα τοῦ ΟΗΕ. Τὰ ὄργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σὲ **κύρια** καὶ **βοηθητικά**. Τὰ κύρια ὄργανα ἰδρύονται ἀπὸ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη, ἐνῶ τὰ βοηθητικά ἰδρύονται ἀπὸ τὰ κύρια, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θ' ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια όργανα του ΟΗΕ είναι :

α) **Ἡ Γενική Συνέλευση.** Ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ συνέρχεται μία φορὰ τὸ χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τὸ ζήτηση τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νὰ στείλῃ στὴ Γενική Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλὰ ἔχει πάντοτε μόνο μιὰ ψήφο.

β) **Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα ν' ἀγρυπνῇ γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 μέλη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καὶ τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δυὸ χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Κίνα.

γ) **Τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο,** τοῦ ὁποῖου ἔργο εἶναι ἡ μελέτη ὄλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καὶ οἱ συστάσεις στὰ Κράτη ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ ν' ἀκολουθήσουν τὰ συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καὶ ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτὸ ἔγινε καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ποὺ δέχτηκε στὸ Παρίσι στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τὸ Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ μέλη ποὺ κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπὸ τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ ἔχει σὰν ἔργο τὴν παρακολούθηση καὶ μελέτη τῶν ζητημάτων ποὺ προκύπτουν στὰ ἐδάφη ποὺ βρίσκονται ὑπὸ κηδεμονία.

ε) **Τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενικὴ Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καὶ εἶναι τὸ μόνιμο διοικητικὸ ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλη σημασία ἔχει ὁ **Γενικὸς Γραμματέας,** ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπὸ τὴ Γενική Συνέλευση μὲ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δὲν ἔγινε μόνο γιὰ ν' ἀντιμετωπίζῃ προκαταβολικὰ ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων τὶς ἀπειλὲς κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σταθεροποίηση τῆς εἰρήνης μὲ τὰ μέσα ἐκεῖνα ποὺ ξερριζώνουν τὶς βαθύτερες αἰτίες τοῦ πολέμου. Τέτοια μέσα εἶναι ἡ λύση τῶν διαφόρων πολιτικῶν, κοινωνικῶν

και οικονομικων προβλημάτων, για την πραγματοποίηση της οποίας έγινε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Γι' αυτό ακριβώς και ο ΟΗΕ έχει ανυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει όχι μόνο για τη διαφύλαξη της ειρήνης, αλλά και για τη θεμελίωσή της σε ατράνταχτα θεμέλια.

3. Οί λοιποί διεθνείς οργανισμοί.

Μέσα και έξω από τους κόλπους του ΟΗΕ υπάρχουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί, απ' τους οποίους άλλοι έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και άλλοι έχουν περιφερειακό. Τους πρώτους τους λέμε **ειδικούς διεθνείς οργανισμούς** και τους διακρίνουμε σ' εκείνους που βρίσκονται μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ και σ' εκείνους που βρίσκονται εκτός του ΟΗΕ. Τους δεύτερους τους λέμε **περιφερειακές ενώσεις** και τις διακρίνουμε σε εθνικές ενώσεις, σε στρατιωτικές συμμαχίες και σε οικονομικές ενώσεις.

Είδη των διεθνών οργανισμών.

α) Είδη των διεθνών οργανισμών που συνεργάζονται με τον ΟΗΕ και ιδιαίτερα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο είναι οι εξής:

1. 'Η Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (ιδρύθηκε την 1-7-1875).
2. 'Η Διεθνής Οργάνωση Έργασίας (ιδρύθηκε στις 11-4-1919).
3. 'Η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ιδρύθηκε το 1932).
4. 'Η Οργάνωση Διατροφής και Γεωργίας (ιδρύθηκε στις 16-10-1945).
5. 'Η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκροτήσεως και Αναπτύξεως (ιδρύθηκε στις 27-12-1945).
6. 'Η Οργάνωση για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και την Μόρφωση, γνωστή σαν UNESCO (ιδρύθηκε στις 4-11-1946).
7. 'Η Οργάνωση της Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας (ιδρύθηκε στις 4-4-1947).
8. 'Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ιδρύθηκε στις 7-4-1948).
9. 'Η Παγκόσμια Μετεωρολογική Υπηρεσία (ιδρύθηκε στις 23 Μαρτίου 1950).
10. Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών.
11. Το Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικής Προνοίας.

β) Είδικοί οργανισμοί, που δὲν συνεργάζονται μὲ τὸν ΟΗΕ, εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Διεθνὴς Ἐνωση γιὰ τὴν προστασία τοῦ παιδιοῦ.
2. Ἡ Διεθνὴς Ἐταιρεία Μέριμνας ὑπὲρ τῶν Ἀναπήρων.
3. Ἡ Διεθνὴς Ἐνωση Κοινωνικῆς Ἀσφαλείας.
4. Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλῶν.
5. Ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωση Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακὲς Ἐνώσεις.

α) Ἐθνικὲς ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔχουν κάνει τὰ Κράτη τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλὴ ἢ ἔχουν ἄλλα κοινὰ γνωρίσματα. Τέτοιες ἐνώσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἡ Παναμερικανικὴ Ἐνωση ἢ Ὁργάνωση τῶν Ἀμερικανικῶν Κρατῶν, ὅπως ὀνομάστηκε τὸ 1948.
2. Ἡ Ἀραβικὴ Ἐνωση.
3. Ἡ Ἐνωση Ἀφρικανοασιατικῶν Κρατῶν.
4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται εἰδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικὲς συμμαχίες εἶναι ἐκεῖνες πού ἔγιναν γιὰ ἀμυντικούς σκοπούς. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Τὸ ΝΑΤΟ. (Ὁργανισμὸς Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου). Τὸ ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε τὸ 1949 γιὰ τὴν ἀντιμέτωπιση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Μέλη του εἶναι τὰ ἑξῆς Κράτη: ΗΠΑ, Καναδᾶς, Ἀγγλία, Ἰταλία, ὀλλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ἰσλανδία, Ἑλλάδα, Τουρκία καὶ Δυτικὴ Γερμανία. Ἡ χώρα μας ἀπεχώρησε τὸ 1974 ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ, ἐπειδὴ τὸ τελευταῖο ἔδειξε ἀπαράδεκτη ἀδράνεια στὸ θέμα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς στὴν Κύπρο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974. Σήμερα ἡ Ἑλλάδα συνεργάζεται μόνο μὲ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τοῦ ΝΑΤΟ.

2. Τὸ Σύμφωνο Συλλογικῆς Ἀμυνας Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας (ΣΕΑΤΟ).

3. Ἡ Συμμαχία τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς (ΣΕΝΤΟ). Σ' αὐτὴ μετέχουν ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ὁ Λίβανος, τὸ Ἰράκ καὶ ἡ Ὑπεριορδανία.

4. Τὸ Σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας, στὸ ὁποῖο μετέχουν τὰ κομμουνι-

στικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Ούγγα-
ρία, Βουλγαρία, Άλβανία και Άνατολική Γερμανία) και έγινε σάν
άντιβαρο του NATO για τήν ίσορροπία τών δυνάμεων τής Εϋρώπης.

γ) Οικονομικές ενώσεις είναι εκείνες πού έγιναν για τήν οικονο-
μική συνεργασία τών Κρατῶν. Τέτοιες είναι οί έξής :

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἄνθρακα καί Χάλυβα.
2. Ἡ Εϋρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, για τήν όποία γίνεται λόγος παρακάτω.

4. Τό Συμβούλιο τής Εϋρώπης.

Τό Συμβούλιο τής Εϋρώπης ιδρύθηκε τό έτος 1949 καί έχει τήν
έδρα του στό Στρασβούργο. Τά Κράτη πού τό ίδρυσαν ἦσαν 10, δη-
λαδή τό Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οί Κάτω
Χώρες, τό Λουξεμβούργο, ἡ Ἄγγλία, ἡ Νορβηγία καί ἡ Σουηδία. Τό
1949 έγιναν μέλη του ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία, τό 1950 ἡ Ἰσλανδία,
τό 1951 ἡ Γερμανία καί τό 1956 ἡ Αὐστρία. Ἐτσι έχει σήμερα 16 μέλη
μαζί μέ τήν Κύπρο.

Τό Συμβούλιο τής Εϋρώπης έχει δική του σημαία μέ μπλε χρῶμα
καί έναν κύκλο ἀπό δώδεκα χρυσοῦς ἀστερίσκους στό κέντρο. Οί
ἀστερίσκοι δέν δηλώνουν τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου,
ἀλλά τήν τελειότητα.

Σκοπός για τόν όποιο έγινε τό Συμβούλιο τής Εϋρώπης είναι α) ἡ
ένίσχυση τῶν μελῶν του για τήν οικονομική καί κοινωνική τους πρό-
οδο καί β) ἡ προσπάθεια για τή δημιουργία ἑνός Ὅμοσπονδιακοῦ
Εϋρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως είναι στήν Ἄμερική οί ΗΠΑ.

Για τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του τό Συμβούλιο τής Εϋρώπης έχει
ἀρμοδιότητα νά ἐνισχύη ἠθικά τά μέλη του, νά τά συμβουλευῆ καί νά
δίνη τεχνικές κατευθύνσεις.

Ὅργανα τοῦ Συμβουλίου τής Εϋρώπης είναι τά ἑξής:

- 1) Τό Συμβούλιο τής Συνελεύσεως, πού ἀποτελεῖται ἀπό βουλευ-
τῆς ὄλων τῶν κομμάτων κάθε μέλους καί συνέρχεται δυῶ φορές τό
χρόνο για νά μελετᾷ τά διάφορα ζητήματα καί νά κάνη συστάσεις για
τή λήψη τῶν ἀπαραιτήτων μέτρων.
- 2) Ἡ Ἐπιτροπή τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν, πού ἀποτελεῖται

ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δυὸ φορές τὸ χρόνο καὶ ἀποφασίζει τὴ λήψη τῶν μέτρων ποὺ προτείνει τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενικὴ Γραμματεία.

Μέχρι σήμερα τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ διεθνεῖς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τὴ μεγαλύτερη κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τὴν καλυτέρευση τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μὲ τὴν προστασία τῶν γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τὴν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι καὶ ἡ ἀναγνώριση τῶν Δελφῶν σὰν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀπλοποίηση στὶς διατυπώσεις ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ μὴ κανεῖς σ' ἓνα ἄλλο Κράτος, ἢ ὁποία ἐγινε μὲ τὴν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας σὰν διαβατηρίου.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ).

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ Κοινὴ Ἀγορὰ ἰδρύθηκε μὲ τὴ συνθήκη τῆς Ρώμης καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τὰ Κράτη ποὺ ἴδρυσαν τὴν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδὴ τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τὸ Λουξεμβούργο καὶ ἡ Ὁλλανδία. Ἡ βᾶση πάνω στὴν ὁποία ἐστηρίχτηκαν ἦταν τὸ γεγονός ὅτι σ' ὅλα αὐτὰ τὰ Κράτη τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων τοὺς βρισκόταν στὸ ἴδιο ὕψος. Ἄφησαν κατὰ τὴν ἴδρυση τῆς ΕΟΚ ὁμως περιθώριο γιὰ τὴν εἴσοδο καὶ ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτή. Μόνο ἐβαλαν σὰν περιορισμὸ ὅτι τὸ Κράτος, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νὰ εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε καὶ ἡ χώρα μας καὶ ζήτησε τὴν εἴσοδό της στὴν ΕΟΚ, ἢ ὁποία ἐγινε δεκτὴ μὲ τὴ συνθήκη ποὺ ὑπογράφηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 9 Ἰουλίου 1961 καὶ ἐπικυρώθηκε μὲ νόμο ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ὑπὸ τὸν ὄρο βέβαια νὰ περάσῃ ἓνα στάδιο προετοιμασίας μέχρις ὅτου γίνῃ ἰσότιμο μέλος.

Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς ΕΟΚ εἶναι ἡ **τελωνειακὴ ἔνωση** τῶν μελῶν της καὶ ἡ **κατάργηση** τῶν δασμῶν στὰ εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους της. Ἀκόμη σκοπὸς

της ΕΟΚ είναι και η κατάργηση του περιορισμού της ποσότητας των κινουμένων μέσα σ' αυτή προϊόντων και η καθιέρωση του ίδιου δασμολογίου για τα εισαγόμενα προϊόντα από άλλα Κράτη, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ. Τέλος σκοπός της ΕΟΚ είναι η ίδια εμπορική πολιτική των μελών προς τα άλλα Κράτη, η ρύθμιση της φορολογίας των προϊόντων που κινούνται μέσα στην ΕΟΚ, η ενίσχυση των επιχειρήσεων, η ίδια αγροτική, οικονομική και κοινωνική πολιτική, η ελευθερία στις μετακινήσεις των προσώπων για εργασία από το ένα Κράτος στο άλλο κλπ.

Σύμφωνα με τους σκοπούς αυτούς της ΕΟΚ, η πραγματοποίηση των οποίων είναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τα προϊόντα των Κρατών - μελών της μέσα στους κόλπους της, εφόσον καταργούνται οι δασμοί, και έτσι δεν μπορούν να τα συναγωνιστούν τα προϊόντα των άλλων Κρατών, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ.

Για τη χώρα μας έγινε δεκτό να μπει στην ΕΟΚ με πολύ ευνοϊκούς όρους, που απόβλεπαν στην ανάπτυξη της οικονομίας και την ενίσχυση της βιομηχανίας μας.

Μετά από τη νεκρή περίοδο της δικτατορίας (1967-1974) το θέμα της συνδέσεώς μας με την Κοινή Άγορά αναθερμάνθηκε και πάλι, το καλοκαίρι δέ του 1975 η Κυβέρνηση ζήτησε να γίνουμε ισότιμο μέλος της ΕΟΚ.

Η σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ θ' αποτελέσει σταθμό στην οικονομική της εξέλιξη, διότι μπαίνει σ' ένα μεγάλο οικονομικό χώρο, μέσα στον οποίο θα κινούνται ελεύθερα και χωρίς δασμούς τα ελληνικά προϊόντα και θα υπάρχει έτσι η απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόοδο της οικονομίας και την καλύτερευση της ζωής μας.

Έρωτήσεις

1. Ποιοί ήταν οι πρώτοι διεθνείς οργανισμοί;
2. Ποιά είναι τα μόνιμα μέλη του ΟΗΕ;
3. Ποιά είναι τα όργανα του ΟΗΕ;
4. Ποιους σκοπούς έχει ο ΟΗΕ;

5. Ποιές είναι οι σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά είναι η θέση της χώρας μας στο ΝΑΤΟ;
7. Ποιοι είναι οι σκοποί του Συμβουλίου της Ευρώπης;
8. Ποιά είναι τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης;
9. Ποιά είναι τα ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ;
10. Για ποιο σκοπό έγινε η ΕΟΚ;
11. Πότε αποφασίστηκε να μπή η χώρα μας στην ΕΟΚ και πότε ζήτησε να γίνει ισότιμο μέλος αυτής;
12. Ποιά σημασία έχει η πλήρης σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

Ι. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1975 ἸΒ΄ Ψήφισμα τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων « περὶ ψηφίσεως καὶ θέσεως εἰς ἰσχὺν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας », ἀποφασίζομεν :

Α. Νὰ δημοσιευθῆ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον ἐν ἰσχύι ὀριστικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὡς ἔπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Η Ε΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 1.

1. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

2. Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.
3. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσι ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουσι ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀσκοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοὺς γενικῆς ἀναγνωρίσεως κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπástως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς καὶ πάσης ἄλλῃς ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὀρισμένας περιοχὰς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἄνευ ἐγκρίσεως

της Αυτόκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.
3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἐτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.
4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.
6. Πᾶς Ἕλληνα, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.
7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιούται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἦθη.
2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἄπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δρᾶσίν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὁ πῶς ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἑλληνας, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποίνων πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπείγοντος, ἡ ἀπόφασις δύναται νὰ ἐκδοθῇ καὶ μετὰ τὴν λῆσιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἡ συνεπεία ποινικῆς διώξεως ἀπαγόρευσις τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἡ λῆψις μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ἢ τῆς ὑγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ ἐπιδοθῇ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐντάλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμία αὕτη παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουρημάτων
καὶ τοὺς ἑξ μῆνας ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὄλως ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὄρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἵαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὡς καὶ πᾶσα ἕτερα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὄρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημίωσις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πὼς στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὄρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἰονδήποτε
ὄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νιακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ενεργείται, ει μὴ όταν και ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει, πάντοτε δὲ παρουσία εκπροσώπων τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

2. Οἱ παραβάται τῆς προηγουμένης διατάξεως τιμωροῦνται ἐπὶ παραβίασει τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου καὶ καταχρήσει ἐξουσίας, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 10.

1. Ἐκαστος ἢ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ὅπως ἀναφέρονται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων διατάξεων καὶ εἰς ἔγγραφον ἠτιολογημένην ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

2. Μόνον μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς τελικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀρχῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπευθύνεται ἡ ἀναφορὰ καὶ κατόπιν ἀδείας ταύτης, ἐπιτρέπεται ἡ δίωξις τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ τυχὸν ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αἴτησις πληροφοριῶν ὑποχρεοῖ τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν εἰς ἀπάντησιν, ἐφ' ὅσον τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Ἄρθρον 11.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνέρχονται ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως.

2. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ ἀπαγορευθοῦν δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, γενικῶς μὲν ἂν ἐκ τούτων ἐπίκειται σοβαρὸς κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, εἰς ὠρισμένην δὲ περιοχὴν ἂν ἀπειληται σοβαρὰ διαταραχὴ τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ζωῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 12.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνιστοῦν ἐνώσεις καὶ σωματεῖα μὴ κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ, τηροῦντες τοὺς νόμους, οἵτινες

ὁμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου εἰς προηγουμένην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τούτου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὅλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἐναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπλήρωσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῆ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νά ἐκφράζῃ καὶ νά διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτὴν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαιάν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελεύς, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νά ὑποβάλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν, ν' ἀποφανθῇ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἢ κατάσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεοράσεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὄροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεὰν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ ἐιδικῆς προστασίας σπουδαστῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἰκανότητάς αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιοῦνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικoὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τοὺτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτουργήμα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύναται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας τῶν εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἀρθρῷ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον συμπληροῦν τὸ ἐξηκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη εἰδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικῶν

διάστημα ουχί μείζον τῆς τριετίας, ὡς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικά δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὄρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὡς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διάθεσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὅμως δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βῆρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίξη, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημίωσης, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημίωσης. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημίωσης λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἰσπραξιν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτήτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδένα φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρυτέρων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὄρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίου ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποῦς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάθος διανοξίς ὑπογείων σηράγγων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπτεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσίς τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχειῶν, σπηλαίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλούτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγίαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασίαν, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετημημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαιτέρων περιστάσεων ἀπαιτουμένη στέρησις τῆς ἐλευθέρας χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεον καὶ τὴν διαδικασίαν καταβολῆς εἰς τὸν δικαιοῦχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείπουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαιτέροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικαιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσῃ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως τῶν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελὴς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὄρους δομήσεως.

8. Δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἢ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκη καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχιῶν. Ὅμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἢ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρως ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαρβίαστος. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἢ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βᾶρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὄρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιοῦνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιοῦνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἐλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἰαδήποτε μορφῆ ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμετώπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπείγουσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὡς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὅρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐν τὸς τῶν ὀρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἐπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἴανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμοὺς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἢ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαίωματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακώλυσεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνη ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἐπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέχῃ διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσίς τούτων ἢ ἄλλη χρῆσις ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδόμησις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὄρων διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν ύποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρυθμισιν ταύτης, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλεύθεραι ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιῶνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προστασίας ταύτης περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὡς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ὑποχρεομένων νὰ διασφαλίζουσι τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαγορευτῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνῃ παρ' ὄλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.
2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὀρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.
2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.
2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἕλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ἰδρῶν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύνатаι νὰ ὀρίξη τὴν οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδήποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρώτον

Ἀνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροισι 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἅπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρὸς τὴν καταγωγήν Ἑλλῆν πολίτης, συμπληρώσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 34 ὀριζόμενα, ὡς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἢ πρὸς ἐκλογὴν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλεῖται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγουμένου Προέδρου.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητείαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἠϋξημένης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης ἐκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, προβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθημέρου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μεταξὺ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐὰν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀποῦσα συγκαλεῖται αὕτη ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔχη διαλυθῆ καθ' οἷονδήποτε τρόπον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εις σώμα της νέας Βουλῆς καὶ ἐντὸς εἴκοσι τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἠθελε περατωθῆ ἔγκαιρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετᾶσχη εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπεία τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογὴν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διδὲι ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἄδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οὐδὲ ἑποτέ λόγου νὰ ἄσκησῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τούτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑπάρχοντος ἡ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἄρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχη διαλυθῆ, ὅπως ἀποφανθῆ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχῃ περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἑξ̄ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῳ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθύνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράψῃ τὸ οἰκείον διάταγμα, προσυπογράφεται τούτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲν χρήζουσιν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπή ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροις 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέλιματα ἐκδιδόμενα εἰς ὄλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὅπωςδῆποτε τῶν ὁρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινῶναι δὲ αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπου.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερά.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δὲν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δὲν ὑπάρχη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενθημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφοῦντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυγχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργόν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσῃ καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων τοῦ τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἔδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναι να συγκαλη παρ' αυτω το 'Υπουργικον Συμβουλιον υπο την προεδριαν του.

Άρθρον 39.

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κατά τας υπό του Συντάγματος ειδικως προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλει παρ' αυτω και υπο την προεδριαν του το Συμβουλιον της Δημοκρατίας. Όμοιως συγκαλει τουτο και εις πασαν άλλην σοβαράν κατά την κρίσιν του έθνικην περίστασιν.

2. Το Συμβουλιον της Δημοκρατίας άπαρτίζεται εκ των κατά δημοκρατικόν τρόπον εκλεγέντων και διατελεσάντων Προέδρων της Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργου, του Προέδρου της Βουλής, του Αρχηγου της Αξιωματικης εν τη Βουλη Αντιπολιτευσεως, ως και των προερχομένων εκ της Βουλής Πρωθυπουργων ή διατελεσάντων Πρωθυπουργων εις Κυβέρνησιν τυχοῦσαν της έμπιστοσύνης της Βουλής.

Άρθρον 40.

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συγκαλει τακτικως την Βουλην άπαξ του έτους κατά τα εν άρθρω 64 παράγραφος 1 όριζόμενα και εκτάκτως όσάκις κρίνη τουτο εύλογον, κηρύσσει δε αυτοπροσώπως ή δια του Πρωθυπουργου την έναρξιν και την ληξιν εκάστης βουλευτικής περιόδου.

2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας άπαξ μόνον δύναται να άναστείλη τας εργασίας της βουλευτικής συνόδου είτε αναβάλλων την έναρξιν είτε διακόπτων την εξακολούθησιν αυτών.

3. Η άναστολή των εργασιων δέν επιτρέπεται να διαρκέση πλέον των τριάκοντα ήμερων, ουδέ να επαναληφθη, κατά την αυτην βουλευτικήν σύνοδον, άνευ της συγκαταθέσεως της Βουλής.

Άρθρον 41.

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δύναται να διαλύση την Βουλην μετά γνώμην του Συμβουλίου της Δημοκρατίας, εάν αυτη εύρί-

σκεται ἐν προφανεί δυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἶσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίζῃ κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παράγραφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κυρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αὐθις διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαίρεσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει ἐιδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδότησις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως ἐιδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτῆρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν ἀυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδότησις πρὸς ἔκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαισίῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὄρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὗται ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἑξῆς τὴν ἰσχύν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρύσσει τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὄλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιευόμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἀσκεῖ ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσει τοῦ Ἑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζῃ, μετατρέπῃ ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπειάς καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμῆμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνῃ προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 67.

4. Ἐάν ἡ ἔκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικὴ ἀσυλία καὶ ἂν ἔτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθύναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὅπωςδήποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἢ δίωξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐάν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηντλήθῃ ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὄσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ'

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὁμῶς νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὀρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὠρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἀσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἐκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἐν τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἔχη διαλυθῆ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφερείας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μέρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μείζον τοῦ ἐνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἕλλην πολίτης, νὰ ἔχη τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτὴς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ, ἐὰν δὲν παραιτηθοῦν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραίτησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρέτησαν πλεόν τοῦ τριμήνου, κατὰ τὴν πρὸ τῶν ἐκλογῶν τριετίαν. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουργείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνειλημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταί, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρέωσως αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενικοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαύσεως ἐιδικῶν προνομίων ἢ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

2. Βουλευταί, ἐπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὀφείλουν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικὴ ἢ ἐκλογή τῶν, νὰ δηλώσωσιν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου δηλώσεως, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταί, ἀποδεχόμενοι οἰονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἢ τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηριζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ, ἢ ὡς ἀσυμβίβαστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τούτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, μελέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθώνουν ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχονται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἐταῖρος.

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνειλημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὁμνύουν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταί δίδουν τὸν αὐτὸν ὄρκον

κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκευίας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἀνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν περιελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκή-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πως περιορίζεται, ἄνευ ἄδειας τοῦ Σώματος. Ὅμοιος, δὲν διώκεται βουλευτῆς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια θεωρεῖται μὴ παρασχειθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβιβάσεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμφοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἕκτασις τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργανωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρως καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφισομένου ἐν Ὀλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελία τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανοομένην πρώτην σύνοδον τῆς Ἐ΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πεντήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βάρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λῆξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρως γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικὰ μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῇ Βουλῇ ἐπιστημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἰτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡσάκις ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύναται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιοῦνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἷονδήποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Ἄρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἤτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νεάν δὲ ἰσοψηφίαν, ἡ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Ἄρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, προτάσει τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

νων εις την εξωτερικην πολιτικην και την εθνικην αμυναν, απαιτειται αποφασις της Βουλης λαμβανομενη δια της απολυτου πλειοψηφιας του ολου αριθμου των βουλευτων.

Τα της συγκροτησεως και λειτουργιας των επιτροπων τούτων καθοριζονται υπο του Κανονισμου της Βουλης.

3. Αι κοινοβουλευτικαι και εξεταστικαι επιτροπαι ως και τα κατα τα αρθρα 70 και 71 Τμηματα της Βουλης συνιστωνται κατ' αναλογιαν της δυναμειω των κομματων, των ομάδων και των ανεξαρτητων, ως ο Κανονισμος οριζει.

Άρθρον 69.

Ουδεις εμφανιζεται αυτοκλητος, ενωπιον της Βουλης δια να αναφερη τι προφορικως η εγγραφως. Αι αναφοραι παρουσιάζονται δια τινος βουλευτου, η παραδιδονται εις τον Πρόεδρον. Η Βουλη εχει δικαίωμα ν' αποστέλλη τας απευθυνομενας προς αυτην αναφορας εις τους Υπουργους και Υφυπουργους, οί οποιοι υποχρεουνται να διδουν διευκρινισεις, οσακις ζητηθουν.

Άρθρον 70.

1. Η Βουλη ασκει το νομοθετικον εργον αυτης εν Ολομελεια.

2. Ο Κανονισμος της Βουλης προβλεπει την ασκησιν του δι' αυτοου καθοριζομενου νομοθετικου εργου και εις Τμηματα, ουχι πλειονα των δυο, υπο τους εν αρθρω 72 περιορισμους. Η συστασις και η λειτουργια των Τμηματων αποφασιζεται εκαστοτε υπο της Βουλης εις την αρχην εκαστης συνόδου, δια της απολυτου πλειοψηφιας του ολου αριθμου των βουλευτων.

3. Δια του Κανονισμου της Βουλης οριζεται, επισης, η μεταξυ των Τμηματων κατανομη της αρμοδιότητος αυτων κατα υπουργεια.

4. Εφ' οσον δεν οριζεται αλλως, αι περι Βουλης διατάξεις του Συντάγματος ισχυουν και δια την εν Ολομελεια και δια την κατα Τμηματα λειτουργιαν αυτης.

5. Προς λησιν αποφασεως των Τμηματων η απαιτουμενη πλειοψηφια δεν δυναται να ειναι κατωτερα των δυο εμπτων του αριθμου των βουλευτων των Τμηματων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἐλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὀλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροις, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὀλομελείαν τῆς Βουλῆς, κατὰ εἰδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον να παραπέμψη οίανδήποτε περι αυτής άμφισβήτησιν εις την 'Ολομέλειαν της Βουλής, δι' άποφάσεως λαμβανομένης δια της άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμού των μελών αυτού. 'Η άποφασίς της 'Ολομελείας δεσμεύει τὰ Τμήματα.

4. 'Η Κυβέρνησις δύναται να εισάγη προς συζήτησιν και ψήφισιν νομοσχέδιον μείζονος σημασίας άντι των Τμημάτων εις την 'Ολομέλειαν.

5. 'Η 'Ολομέλεια της Βουλής δύναται να ζητήσει δι' άποφάσεως αυτής λαμβανομένης δι' άπολύτου πλειοψηφίας του όλου άριθμού των βουλευτών, την παρ' αυτής συζήτησιν και κατ' άρχήν, κατ' άρθρον και εις τὸ σύνολον ψήφισιν έκκρεμοῦς ένώπιον Τμήματος νομοσχεδίου η προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετική λειτουργία της Βουλής

Άρθρον 73.

1. Τὸ δικαίωμα προτάσεως νόμων άνήκει εις την Βουλὴν και την Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, αναφερόμενα ὀπωσδήποτε εις την άπονομήν συντάξεως και τὰς προϋποθέσεις ταύτης, υποβάλλονται μόνον υπό του 'Υπουργού Οίκονομικῶν, μετά γνωμοδότησιν του 'Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου δὲ περι συντάξεων βαρυνουσῶν τὸν προϋπολογισμόν ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως η άλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, υπό του άρμοδίου 'Υπουργού και του 'Υπουργού των Οίκονομικῶν. Τὰ νομοσχέδια περι συντάξεων πρέπει να είναι ειδικά, μη έπιτρεπομένης ἐπι ποινῆ άκυρότητος της άναγραφῆς διατάξεων περι συντάξεων εις νόμους σκοποῦντας την ρύθμισιν άλλων θεμάτων.

3. Οὔδεμία πρότασις νόμου η τροπολογία η προσθήκη εισάγεται προς συζήτησιν, εάν προέρχεται ἐκ της Βουλῆς, ἐφ' ὅσον συνεπάγεται εις βάρος του Δημοσίου, των ὀργανισμῶν τοπικῆς αυτοδιοικήσεως η άλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας η ἐλάττωσιν

ἐσόδων, ἢ τῆς περιουσίας αὐτῶν, πρὸς μισθοσοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Εἶναι ὁμως παραδεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ἢ ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἄρθρου 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὗ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοί φόροι, ἢ οἰασδῆποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὁλομέλειαν ἢ Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῆ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἄρθρου 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως, ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἔκτοτε ἡμερῶν, πλὴν ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτήρος. Ἡ συζήτησις ἀρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαι βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τήν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καί ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, εἰς δὲν ἔχη καταχωρισθῆ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Οὐδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσει ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἐπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἔκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ἑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, εἰς δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθοριζούσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ἑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ συζητήσις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συνεπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν εἰς δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐιδικῆς ἐκθέ-

σεως περί τοῦ τρόπου καλύψεως τῶν, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἄρμο-
δίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώ-
πιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ'
ἅπαξ, κατ' ἀρχὴν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται
καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο δια-
φόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας,
κατ' ἀρχὴν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ'
ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο
μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχὴν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου
τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἡ ψή-
φισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανο-
μῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς
Κυβερνήσεως ὡς κατεπεῖγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιωρι-
σμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ
Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ
Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἐκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονι-
σμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ
χρόνος συζητήσεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρό-
τασις νόμου ἰδιαιτέρας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτῆρος, συζητηθῇ
εἰς ὄρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ
Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριά-
σεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ
τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδίκων, συνταχθέν-
των ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νό-
μων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαιτέρου νόμου,
κυροῦντος ἐν ὅλῳ τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποιήσις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' άπλης ταξινομήσεως αυτών ή εν όλω έπανα-
φορά καταργηθέντων νόμων, πλην των φορολογικών.

8. Νομοσχέδιον ή πρότασις νόμου, αποκρουσθεΐσα υπό της
'Ολομελείας της Βουλής ή Τμήματος αυτής, δέν εισάγεται εκ νέου εις
την αυτήν σύνοδον, ουδέ εις τό μετά την λήξιν αυτής λειτουργούν
Τμήμα.

Άρθρον 77.

1. Η αυθεντική έρμηνεία των νόμων ανήκει εις την νομοθετικήν
λειτουργίαν.

2. Νόμος μη πράγματι έρμηνευτικός έχει ισχύν μόνον από της
δημοσιεύσεως αυτού.

Κεφάλαιον Έκτον

Φορολογία και δημοσιονομική διαχείρησις

Άρθρον 78.

1. Ουδείς φόρος επιβάλλεται ουδ' εισπράττεται άνευ τυπικού νό-
μου, καθορίζοντος τό υποκειμενον της φορολογίας και τό εισόδημα,
τό είδος της περιουσίας, τας δαπάνας και τας συναλλαγάς ή τας κατη-
γορίας τούτων, εις τά όποιίας αναφέρεται ό φόρος.

2. Φόρος ή άλλο οϊονδήποτε οϊκονομικόν βάρος δέν δύναται να
επιβληθ ή δια νόμου αναδρομικής ισχύος, εκτεινομένης πέραν του
προηγούμενου της επιβολής του φόρου οϊκονομικού έτους.

3. Έξαιρετικώς επι επιβολής ή αυξήσεως εισαγωγικού ή εξαγω-
γικού δασμου ή φόρου καταναλώσεως, επιτρέπεται ή είσπραξις αυτών
από της ήμέρας της καταθέσεως εις την Βουλήν του περι αυτών νομο-
σχεδίου υπό τον όρον της δημοσιεύσεως του νόμου εντός της κατά τό
άρθρον 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δέ τό βραδύτερον εντός δέκα
ημερών από της λήξεως της συνόδου.

4. Τό αντικείμενον της φορολογίας, ό φορολογικός συντελεστής,
αι από της φορολογίας απαλλαγαι ή εξαιρέσεις και ή άπονομη συντά-

ξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβαιώσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ἰδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδοτήσιν νόμων πλαισίων ἐπιβολὴ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὡς καὶ ἡ λήψις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτησίαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἐξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφονται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὅλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνέφικτος δι' οἰονδήποτε λόγον ἡ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὕτη βάσει εἰδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἢ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον εἰδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διετοῦς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβή οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολή τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ἑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ἑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ἑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ἑπουργῶν, τῶν Ἑφυπουργῶν, οἱ ὁποῖοι δύναται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ἑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ἑφυ-

πουργός, εάν δέν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδήποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερώνη τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5. Ἐν ἐλλείψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότητας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὄσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὅποτεδῆποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπὴ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἐξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἕκτου τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἐξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, δύναται ὁμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὅποια ὁμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεται δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς υπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἄσκῃ τῶν καθηκόντων τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρασ τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνῃ ἢ Βουλῇ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἰονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσῃ τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρώτον

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαυόντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατάλυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεοπαγιδῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Άρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς τῶν, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελέξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ τῶν, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύναται οὗτοι νὰ ἄσκουν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής απόφασεως, ένεκα ποινικής καταδίκης ή ένεκα βαρέος πειθαρχικού παραπτώματος ή νόσου ή αναπηρίας ή υπηρεσιακής απαρκειας, βεβαιουμένων καθ' όν τρόπον νόμος όρίζει και τηρουμένων τών διατάξεων τών παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 93.

5. Οί δικαστικοί λειτουργοί μέχρι και του βαθμού του έφέτου ή άντεισαγγελέως έφετών και τούτοις άντιστοίχων αποχωρούν υποχρεωτικώς της ύπηρεσίας άμα τη συμπληρώσει του έξηκοστού πέμπτου έτους της ήλικίας των, πάντες δέ οί επί ανωτέρω τών ως άνω βαθμών, ή τών τούτοις άντιστοίχων, αποχωρούν υποχρεωτικώς της ύπηρεσίας άμα τη συμπληρώσει του έξηκοστού έβδόμου έτους της ήλικίας των. Διά την εφαρμογήν της διατάξεως ταύτης εις πᾶσαν περίπτωσηιν ως ήμέρα συμπληρώσεως του ως άνω όρίου θεωρείται ή 30ή Ιουνίου του έτους της αποχωρήσεως του δικαστικού λειτουργού.

6. Μετάταξις δικαστικῶν λειτουργῶν άπαγορεύεται. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται μετάταξις τακτικῶν δικαστῶν πρὸς πλήρωσιν θέσεων άντεισαγγελέων του 'Αρείου Πάγου και μέχρι του ήμίσεος αὐτῶν, ως και μεταξύ παρέδρων παρὰ πρωτοδικαίς και παρέδρων παρ' εισαγγελίαις, τη αίτήσει τῶν μετατασσομένων, ως νόμος όρίζει.

7. Εις τὰ ὑπὸ του Συντάγματος ειδικῶς προβλεπόμενα δικαστήρια ή συμβούλια, εις ἃ μετέχουν μέλη του Συμβουλίου της 'Επικρατείας και του 'Αρείου Πάγου, προεδρεύει ὁ ἐκ τῶν μελῶν τούτων ἀρχαιότερος εις τὸν βαθμόν.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν του άρθρου 88 επιτρέπεται ὁ διορισμὸς εις θέσεις παρέδρων και συμβούλων του Ἑλεγκτικῶν Συνεδρίου κατὰ τὰ διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 89.

1. Ἀπαγορεύεται εις τοὺς δικαστικοὺς λειτουργοὺς ή παροχή πάσης ἄλλης ἐμμίσθου ύπηρεσίας, ως και ή ἄσκησις οίουδήποτε ἐπαγγέλματος.

2. Κατ' εξαίρεσιν επιτρέπεται ή ἐκλογή δικαστικῶν λειτουργῶν ως μελῶν της Ἀκαδημίας ή ως καθηγητῶν ή ὕφηγῶν ἀνωτάτων σχολῶν, ως και ή συμμετοχή αὐτῶν εις ειδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια και εις συμβούλια ή επιτροπὰς, πλὴν τῶν διοικητικῶν συμβουλίων ἐπιχειρήσεων και ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργούς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργούς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων διετη τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὀρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἠῤῥημένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἔδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζομένας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῆ ζήτηματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδόμενου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρεοπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀρεοπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολὴν, ἀποκλείονται δὲ ἐκάστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεῖ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

ἀσκεῖται εἰς πρῶτον καὶ εἰς δεύτερον βαθμὸν ὑπὸ συμβουλίῳν συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν διὰ κληρώσεως, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύναται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκειᾶς, βεβαιουμένων καθ' ὄν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλίων, ἢ πειθαρχικῆ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὡς καὶ ὑπὸ δικαστικῶν συμβουλίων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περὶ προαγωγῆς, ὡς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἐπιτρέπεται προσφυγή, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὁρίου.

Ὅργανώσεις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.

2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ἐὰν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῆ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστά ἤθη ἢ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.

3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἠτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικά καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.

4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.

2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικά διοικητικά δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὐταὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκείνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93.

3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραὶ, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.

4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικά δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῆ

καὶ πᾶσα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτῆρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἄσκονται ὡς εἰδικότερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

ἐγκλημάτων καὶ ἡ λήψις πάντων τῶν κατὰ τοὺς ποινικοὺς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διὰ νόμου: α) νὰ ἀνατεθῆ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) νὰ ἀνατεθῆ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρεουσῶν ἰδιωτικῶν διαφορῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑποκείνται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου τακτικοῦ δικαστηρίου, ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν.

3. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν τὰ περὶ δικαστηρίων ἀνηλίκων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 93 παράγραφος 2 καὶ 97. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων δύναται νὰ ἀπαγγέλλωνται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

4. Εἰδικοί νόμοι ὀρίζουν:

α) Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπαχθοῦν ἰδιῶται.

β) Τὰ περὶ δικαστηρίου λειῶν.

5. Τὰ ὑπὸ στοιχεῖον α' τῆς προηγουμένης παραγράφου δικαστήρια συγκροτοῦνται κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ μελῶν τοῦ δικαστικοῦ σώματος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὸ ἀρθρον 87 παρ. 1 τοῦ παρόντος ἐγγυήσεων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας. Διὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἀρθρου 93. Τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου, ὡς καὶ ὁ χρόνος ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 97.

1. Τὰ κακουργήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα δικάζονται ὑπὸ μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων, συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, ὡς νόμος ὀρίζει. Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τούτων ὑπόκεινται εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα ἐνδίκαια μέσα.

2. Κακουργήματα καὶ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὑπαχθέντα μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος διὰ συντακτικῶν πράξεων, ψηφισμάτων καὶ ἐιδικῶν νόμων, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐφετειῶν, ἐξακολουθοῦν νὰ δι-

κάζονται υπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετείων καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικά ποινικά δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἐλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἐλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἐκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἐτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἐλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἐδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικά πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἀρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφω 1 υποθέσεων, δέν υπόκεινται εἰς τόν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

ἄρθρον 99.

1. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καὶ ἕξ ἐνὸς συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἐνὸς ἀεροπαγίτου, ἐνὸς συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας καὶ δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων διὰ κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῆ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τοῦ ὡς ἄνω εἰδικοῦ δικαστηρίου προεδρεῖ εἰς τὸν Προέδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμίᾳ ἀπαιτεῖται ἄδεια.

ἄρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καὶ 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, εἰν ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῶν ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

στ) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων, κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 28.

2. Τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνὰ διέτιαν διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις δ' καὶ ε' τῆς προηγουμένης παραγράφου μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὀριζόμενοι διὰ κληρώσεως.

3. Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὀρισμοῦ, ἀναπλήρωσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικοῦ νόμου.

4. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυσσομένη ὡς ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὀριζομένου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἐργάνωσις τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 101.

1. Ἡ διοικήσις τοῦ Κράτους ὀργανοῦται κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικὰ ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφέρειας τῶν, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν, τὸν συντονισμόν καὶ τὸν ἐλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαύουν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκλέγονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπωνται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικούμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δρᾶσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἔκπτωσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαίων πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος όρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἑπηρεσιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφείλοντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπωνται ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὄρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὀργανικαὶ θέσεις εἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος όρίζει τοὺς ὅρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς εἰδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὑφ' ἃς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ θέσεις αὐταί. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μεταθεθῶν ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθῶν ἢ παυθῶν ἄνευ ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος όρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι τῶν ἐκτὸς τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας θέσεων, οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι ἐπὶ πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οἱ ὑπάλληλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὑπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῆ εἰς ἑτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἑτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὠφελείας. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ὑπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεροι τοῦ συνόλου τῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγουμένη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τοῦτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

ἀπόψεως πνευματικῆς τὸ Ἅγιον Ὅρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκοτοῦν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὅρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτρίωτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκειῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἡ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραΐωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οικονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιδῶν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οικονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς προώθησιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οικονομίας τῶν ὄρειων, νησιωτικῶν καὶ παραμεθορίων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οικονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οικονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγὴν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ κέκτηνται χαρακτηριστῆρα μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πλήρες, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς ταύτην συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἐταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εις ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπεία ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἀξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτῆρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠύξημένης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἦν ἐκέκτητο ἠύξημένην τυπικὴν ἰσχύν, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχύν κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἀλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἷον δῆποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μετὰ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρυτέραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιούται ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἴουδῆποτε λόγου, καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὡς καὶ ἂν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξιμέρει τῶν καθοριζουσῶν τὴν βᾶσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ τῶν τοιοῦτων τῶν ἄρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πεντήκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὁμως καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφισομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγούμενης.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτήρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καί 97 τοῦ Συντάγματος καί ἄρσεως τοῦ νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας» καί β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἐξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου τροποποιήσις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἡ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὧν ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἑλληνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας των, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ ἐδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἔκδοσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐξαιρέσει τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων ἐδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζομένη ή κατά την έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική και νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά την έννοιαν της από 5 'Οκτωβρίου 1974 συντακτικής πράξεως, διατηρουμένης εν ισχύϊ, ή αναστολή έκτελέσεως των καθη-
κόντων των καθηγητών από της έκλογής αυτών ως βουλευτών, καθ'
όλην την παροῦσαν βουλευτικήν περίοδον δέν έκτείνεται εις την δι-
δασκαλίαν, έρευναν, συγγραφικήν έργασίαν και έπιστημονικήν άπα-
σχόλησιν εις τά έργαστήρια και τά σπουδαστήρια των οικείων σχο-
λών, άποκλειομένης της συμμετοχής τούτων εις την διοίκησιν των
σχολών και εις την έκλογήν του διδακτικού εν γένει προσωπικού ή
την εξέτασιν των σπουδαστών.

4. 'Η έφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 16 περι έτών ύπο-
χρεωτικής φοιτήσεως θά ολοκληρωθῆ επί τη βάσει νόμου εντός πεν-
ταετίας από της έναρξεως της ισχύος του παρόντος.

Άρθρον 113.

'Ο Κανονισμός της Βουλῆς, ως και τά εις αυτόν αναφερόμενα
ψηφίσματα και οί νόμοι περι της λειτουργίας της Βουλῆς, έξακολου-
θούν ισχύοντες μέχρι της έναρξεως της ισχύος του νέου Κανονισμού
της Βουλῆς, έξαιρέσει των αντικειμένων εις όρισμούς του Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περι της λειτουργίας των κατά τά άρθρα 70 και 71
του Συντάγματος Τμημάτων της Βουλῆς έχουν συμπληρωματικήν
έφαρμογήν αί διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των έργασιών της
Είδικῆς Νομοθετικῆς 'Επιτροπῆς του άρθρου 35 του Συντάγματος της
1ης 'Ιανουαρίου 1952, κατά τά εν άρθρω 3 του ύπο στοιχ. Α' ψηφίσμα-
τος της 24.12.1974 ειδικότερον όριζόμενα. Μέχρι της έναρξεως της
ισχύος του νέου Κανονισμού της Βουλῆς, ή 'Επιτροπή του άρθρου 71
του Συντάγματος συγκροτεΐται έξ εξήκοντα τακτικῶν μελών και τριά-
κοντα αναπληρωματικῶν, έπιλεγομένων ύπό του Προέδρου της Βου-
λῆς, έξ όλων των κομμάτων και ομάδων και κατ' αναλογίαν της δυνά-
μεως αυτών. 'Εγειρομένης άμφισβητήσεως μέχρι της δημοσιεύσεως
του νέου Κανονισμού περι των έφαρμοστέων έκάστοτε διατάξεων
άποφαίνεται ή 'Ολομέλεια ή τό Τμήμα της Βουλῆς, εις την λειτουρ-
γίαν του όποίου προεκήθη τό ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δεόν νά πραγματοποιηθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὀρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου του, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὀριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζόμενας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περιορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δεόν νά ἐκδοθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπι

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἄρθρων 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικαὶ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἄρθρῳ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δέον νὰ ἐκδοθῇ ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς των, τὸ βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

3. Κανονιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παράγραφος 1 ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

2. Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληπιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ὄν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτηρὰ καὶ κηρῦσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέαι, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμὸν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατὰ τὸν χρόνον τῆς κηρύξεώς των ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζομένων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τούτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, τοῦ ὁρίου τούτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἐτησίως μέχρι τοῦ ἑξήκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, μὴ τελοῦντες, ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει ταύτης, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὧν δὲν ἠσκήθη ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθῆκαι τῆς προαγωγῆς ἐμείωσαν τὸ κύρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολήψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζωῇ κατὰ βαθμὸν στενώτεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζομένους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμενα αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξὺ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσαι διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἀρθῆ τὸ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθεισῶν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῆ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μή, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἅς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ἰδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταήμερου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἷονδήποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστάσει τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἀγ' ἥς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφή τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀντίστασιν κατὰ οἰουδήποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βίαιαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΦΑΛΩΝ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΙΟΓΛΟΥ, ΠΗΠΟΚΡ. ΙΟΥΡΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΔΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, συνελθοῦσα εἰς τοὺς Παρισίους, ἐψήφισε τὴν ὑπὸ τὸν ὄς ἄνω τίτλον Διακήρυξιν. Αὕτη περιλαμβάνει 30 Ἄρθρα ὡς ἑξῆς :

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις,

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξιοπρεπείας, τῆς συμφυοῦς εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας καὶ τῶν ἴσων καὶ ἀναπαλλοτριωτῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ παραγνώρισις καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὠδήγησαν εἰς πράξεις βαρβαρότητος, τὰς ὁποίας, ἐντόνως, ἀποκρούει ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὅτι ἡ ἔλευσις ἐνὸς κόσμου, ὅπου τὰ ἀνθρώπινα ὄντα θὰ εἶναι ἐλεύθερα νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ πιστεύουν, ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, διεκηρύχθη ὡς ἡ ἀνωτάτη ἐπιδίωξις τοῦ ἀνθρώπου.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες, ὅπως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου προστατεύονται διὰ πολιτεύματος Δικαίου, ἐπὶ σκοπῷ, ὅστε νὰ μὴ εἶναι ἀναγκασμένος ὁ ἀνθρώπος ἐν ὑστάτῃ λύσει, πρὸς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ κατὰ τῆς καταπίεσεως.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες νὰ ἐνθαρρυνθῇ ἡ ἀνάπτυξις φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸν Χάρτην οἱ λαοὶ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διεκήρυξαν ἐκ νέου τὴν πίστην αὐτῶν εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ὅτι διεδῆλωσαν, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ εὐνοήσουν

τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν καλυτέρας συνθήκας ζωῆς, ὑπὸ καθεστῶς μεγαλυτέρας ἐλευθερίας.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ Κράτη - Μέλη, ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξασφαλίσουν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τὸν παγκόσμιον καὶ πραγματικὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι μία κοινὴ καὶ ὁμόφωνος ἀντίληψις τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πλήρως τῆς ὑποχρέωσως ταύτης.

Διακήρυξις

Τὴν παροῦσαν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸ κοινὸν ἰδανικὸν τὸ ἐπιδιωκτέον ὑπὸ ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν Ἐθνῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ὅλα τὰ ἄτομα καὶ ὅλα τὰ ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντα τὴν διακήρυξιν ταύτην, διαρκῶς ὑπ' ὄψιν, προσπαθῶσι, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ παιδείας, νὰ ἀναπτύσσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων καὶ νὰ ἐξασφαλίζωσι διὰ μέτρων προοδευτικῶν, εἰς ἔθνικὴν καὶ διεθνή κλίμακα, τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν των, τὴν παγκόσμιον καὶ ἀποτελεσματικὴν, τόσον μετὰ τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν τούτων τῶν Κρατῶν - Μελῶν, ὅσον καὶ τῶν πληθυσμῶν τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν των Ἑδαφῶν.

Ἄρθρον 1.— Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα γεννῶνται ἐλεύθερα καὶ ἴσα εἰς ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰς δικαιώματα. Εἶναι πεπροικισμένα μὲ λογικὴν καὶ συνείδησιν καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ συμπεριφέρονται πρὸς ἄλληλα ἐν πνεύματι ἀδελφοσύνης.

Ἄρθρον 2.— Ἐκαστος δύναται νὰ διεκδικῇ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλας τὰς ἐλευθερίας τὰς διακηρυσσομένας εἰς τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, εἰδικῶς φυλῆς, χρώματος, φύλου, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικῆς γνώμης ἢ πάσης ἄλλης γνώμης, καταγωγῆς ἔθνικης ἢ κοινωνικῆς, περιουσίας, γεννήσεως ἢ πάσης ἄλλης καταστάσεως.

Ἐπὶ πλέον οὐδεμίᾳ διάκρισις θὰ γίνεται, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος, τοῦ νομικοῦ ἢ τοῦ διεθνοῦς τῆς χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκει ἐν πρόσωπον, ἀδιαφόρως, ἂν ἡ χώρα ἢ τὸ

ἔδαφος τοῦτο εἶναι ἀνεξάρτητα, ὑπὸ κηδεμονίαν, ὄχι αὐτόνομα ἢ ὑπαγόμενα εἰς οἰονδήποτε περιορισμὸν τῆς κυριαρχίας των.

Ἄρθρον 3.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζώην, εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου του.

Ἄρθρον 4.— Οὐδεὶς θά κρατῆται εἰς δουλείαν, οὔτε εἰς δουλοπαροικίαν. Ἡ δουλεία καὶ ἡ δουλεμπορία ἀπαγορεύονται ὑφ' ὄλας τὰς μορφάς.

Ἄρθρον 5.— Οὐδεὶς θά ὑποβάλλεται εἰς βασανιστήρια, οὔτε εἰς ποινὰς καὶ μεταχειρίσεις σκληράς, ἀπανθρώπους καὶ ταπεινωτικάς.

Ἄρθρον 6.— Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νομικῆς του προσωπικότητος εἰς πάντα τόπον.

Ἄρθρον 7.— Πάντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου καὶ ἔχουν δικαίωμα ἄνευ διακρίσεως εἰς ἴσην προστασίαν τοῦ νόμου. Πάντες ἔχουν δικαίωμα εἰς ἴσην προστασίαν ἐναντίον πάσης διακρίσεως, ἢ ὅποια θά παρεβίαζε τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν καὶ ἐναντίον πάσης προσκλήσεως πρὸς διάκρισιν τοιαύτην.

Ἄρθρον 8.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς προσφυγὴν πραγματικὴν ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ἐθνικῶν δικαστηρίων ἐναντίον τῶν πράξεων, τῶν παραβιαζουσῶν τὰ θεμελιώδη δικαίωματα, τὰ ὅποια ἀνεγνωρίσθησαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ Συντάγματος ἢ διὰ τοῦ Νόμου.

Ἄρθρον 9.— Οὐδεὶς δύναται αὐθαιρέτως νὰ φυλακισθῆ νὰ κρατηθῆ ἢ νὰ ἐξορισθῆ.

Ἄρθρον 10.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα, ἐν πλήρει ἰσότητι, ὅπως ἡ ὑπόθεσις του δικασθῆ δικαίως καὶ δημοσίᾳ, ὑπὸ ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμερολήπτου δικαστηρίου, τὸ ὅποῖον θά ἀποφασίσῃ, εἴτε ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεών του, εἴτε ἐπὶ τοῦ βασίμου πάσης ἐναντίον του κατηγορίας; ποινικῆς φύσεως.

Ἄρθρον 11.— Πᾶν πρόσωπον κατηγορούμενον δι' ἀδίκημα, τεκμαίρεται ἄθῶον, μέχρι τῆς νομίμου ἀποδείξεως τῆς ἐνοχῆς του, ἐν δίκῃ δημοσίᾳ, καθ' ἣν θά ἐξασφαλισθῶσιν εἰς αὐτὸ πᾶσαι αἱ ἀναγκαῖαι ἐγγυήσεις διὰ τὴν ὑπεράσπισίν του.

Οὐδεὶς δύναται νὰ καταδικασθῆ διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις, αἱ ὅποια, ὅτε διεπράχθησαν δὲν ἀπετέλουν ἀδίκημα, συμφώνως πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἢ διεθνὲς δίκαιον. Οὔτε καὶ ἐπιβάλλεται ποινὴ βαρύτερα ἀπὸ ἐκείνην, ἢ ὅποια ἐπεβάλλετο, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

Άρθρον 12.— Ουδείς θά είναι τό ἀντικείμενον αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων εἰς τήν ἰδιωτικὴν ζωὴν του, εἰς τήν οἰκογένειάν του, εἰς τήν κατοικίαν του, ἢ εἰς τήν ἀλληλογραφίαν του, οὔτε προσβολῶν κατὰ τῆς τιμῆς του καὶ τῆς φήμης του. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τήν προστασίαν τοῦ νόμου κατὰ τοιούτων προσβολῶν.

Άρθρον 13.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τό δικαίωμα νά κυκλοφορῇ ἐλευθέρως καί νά ἐκλέγῃ τήν διαμονήν του εἰς τό ἐσωτερικόν ἐνός Κράτους.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τό δικαίωμα νά ἐγκαταλείπῃ πᾶσαν χώραν, περιλαμβανομένης καί τῆς ἰδικῆς του, καί νά ἐπανερχεται εἰς τήν χώραν του.

Άρθρον 14.— 1) Ἐνώπιον τοῦ διωγμοῦ, πᾶν πρόσωπον ἔχει τό δικαίωμα νά ζητήσῃ ἄσυλον καί νά ἀπολαύσῃ τοῦ ἀσύλου εἰς ἄλλας χώρας.

2) Ἐπίκλησις τοῦ δικαιώματος τούτου δέν δύναται νά γίνῃ εἰς τήν περίπτωσιν διώξεων, ἐρειδομένων ἐπὶ ἐγκλήματος κοινοῦ δικαίου (ποινικοῦ) ἢ ἐπὶ ἐνεργειῶν ἀντιθέτων εἰς τοὺς σκοποὺς καί τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Άρθρον 15.— 1) Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα εἰς μίαν ἰθαγένειαν.

2) Οὐδείς δύναται νά στερηθῇ τῆς ἰθαγενείας του οὔτε νά στερηθῇ τοῦ δικαιώματος νά ἀλλάξῃ ἰθαγένειαν.

Άρθρον 16.— 1) Ἄμα τῇ συμπληρώσει ἡλικίας γάμου, ὁ ἀνὴρ καί ἡ γυνή, ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, ὡς πρὸς τήν φυλὴν, τήν ἰθαγένειαν, ἢ τήν θρησκείαν, ἔχουν τό δικαίωμα νά συνέρχωνται εἰς γάμον καί νά ἰδρῶουν (δημιουργοῦν) οἰκογένειαν. Ἐχουν ἴσα δικαιώματα ἐναντί τοῦ γάμου καὶ κατὰ τήν διάλυσίν του.

2) Ὁ γάμος δέν δύναται νά συναφθῇ, εἰμὴ τῇ ἐλευθερίᾳ καί πλήρει συναινέσει τῶν μελλόντων συζύγων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τό φυσικόν καί θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς Κοινωνίας καί ἔχει δικαίωμα εἰς τήν προστασίαν τῆς Κοινωνίας καί τοῦ Κράτους.

Άρθρον 17.— 1) Πᾶν πρόσωπον, μόνον ἢ ἐν ὀμαδί, ἔχει δικαίωμα εἰς τήν ἰδιοκτησίαν.

2) Οὐδείς δύναται νά στερηθῇ αὐθαιρέτως τῆς ἰδιοκτησίας του.

Άρθρον 18.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τήν ἐλευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως καί θρησκείας. Τό δικαίωμα τοῦτο ἐπάγεται τῇ

ἐλευθερίαν ἀλλαγῆς θρησκείας ἢ πεποιθήσεως, ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεών του, μεμονωμένως ἢ συλλογικῶς, τόσον δημοσίᾳ, ὅσον καὶ κατ' ἰδίαν, διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τῆς λατρείας καὶ τῆς τελέσεως τῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρον 19.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν γνώμης καὶ ἐκφράσεως, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐνοχλῆται διὰ τὰς γνώμας του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητῆ, λαμβάνη καὶ διαδίδῃ ἀνεξαρτήτως συνόρων, τὰς πληροφορίας καὶ τὰς ιδέας, δι' οἵουδήποτε μέσου ἐκφράσεως.

Ἄρθρον 20.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι εἰρηνικῶς.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ ὅπως ἀποτελέσῃ μέλος ἑνὸς Συνεταιρισμοῦ.

Ἄρθρον 21.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς χώρας του, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ μέσου ἀντιπροσώπων, ἐλευθέρως ἐκλεγομένων.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα νὰ γίνεται δεκτόν, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας τῆς χώρας του.

3) Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ βάση τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν. Ἡ θέλησις αὕτη, ὀφείλει νὰ ἐκδηλοῦται διὰ τιμίων ἐκλογῶν, αἵτινες δεόν νὰ διεξάγονται, περιοδικῶς, δι' ἴσης καθολικῆς ψήφου καὶ διὰ ψηφοφορίας μυστικῆς, ἢ κατὰ διαδικασίαν ἀντίστοιχον, ἐξασφαλίζουσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 22.— Πᾶν πρόσωπον, ὡς μέλος τῆς Κοινωνίας, ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλειαν. Δικαιοῦται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν δικαιωμάτων (πολιτιστικῶν, μορφωτικῶν), τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του, διὰ μέσου τῆς ἐθνικῆς προσπαθείας καὶ τῆς διεθνoῦς συνεργασίας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν πόρων ἐκάστης χώρας.

Ἄρθρον 23.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῆς ἐργασίας του, εἰς ὄρους ἐργασίας δικαίους καὶ ἱκανοποιητικoὺς καὶ εἰς τὴν προστασίαν κατὰ τῆς ἀνεργίας.

2) Πάντες έχουν δικαίωμα, άνευ ούδεμιᾶς διακρίσεως, εἰς ἴσον μισθὸν δι' ἴσην ἐργασίαν.

3) Πᾶς, ὅστις ἐργάζεται, ἔχει δικαίωμα εἰς ἀμοιβὴν δικαίαν καὶ ἱκανοποιητικὴν, ἐξασφαλίζουσαν εἰς αὐτόν, ὡς καὶ εἰς τὴν οἰκογενεῖάν του, διαβίωσιν σύμφωνον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ συμπληρουμένην, ἐφ' ὅσον συντρέχει περίπτωσις, δι' ὄλων τῶν ἄλλων μέσων κοινωνικῆς προστασίας.

4) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῦη μετ' ἄλλων συνδικᾶτα καὶ νὰ προσχωρῇ εἰς συνδικᾶτα διὰ τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρον 24.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀναψυχὴν καὶ κυρίως εἰς περιορισμὸν εὐλόγον τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας καὶ εἰς περιοδικὰ ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν.

Ἄρθρον 25.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς ἐπίπεδον ζωῆς ἐπαρκὲς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν υἰεῖάν του, τὴν εὐημερίαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, κυρίως τὴν διατροφήν, τὴν ἔνδυσιν, τὴν κατοικίαν, τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν, ὡς καὶ τὰς ἀναγκαίας Κοινωνικὰς ὑπηρεσίας. Ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἀσφάλειαν, ἐν περιπτώσει ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γήρατος, ἢ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἀπωλείας τῶν μέσων συντηρήσεώς του, συνεπείᾳ περιστάσεων ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεώς του.

Ἄρθρον 26.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν στοιχειώδη καὶ θεμελιώδη διδασκαλίαν. Ἡ στοιχειώδης διδασκαλία εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ διδασκαλία δέον νὰ γενικευθῇ. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς δέον νὰ γενικευθῇ καὶ δέον νὰ εἶναι ἀνοικτὴ, ἐν πλήρει ἰσότητι, εἰς ὅλους, ἀναλόγως τῆς ἀξίας των.

2) Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Δέον αὐτὴ νὰ προάγῃ τὴν κατανόησιν, τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν φιλίαν, μεταξὺ ὄλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὄλων τῶν ομάδων, φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν, κατὰ προτεραιότητα, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέ-

γουν τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἢ ὁποῖα θὰ δοθῇ εἰς τὰ τέκνα τῶν.

Ἄρθρον 27.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχη ἐλευθερώς εἰς τὴν πολιτιστικὴν ζωὴν τῆς Κοινότητος, νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν τεχνῶν καὶ νὰ συμμετέχη εἰς ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπ' αὐτὴν.

2) Ἐκαστος ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν ἐκ πάσης παραγωγῆς, ἐπιστημονικῆς, φιλολογικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ συγγραφεύς.

Ἄρθρον 28.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὸ νὰ βασιλευῇ ἐπὶ τοῦ Κοινωνικοῦ πεδίου καὶ ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς πεδίου, μία τάξις τοιαύτη, ὥστε τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι, τὰ διακηρυσσόμενα εἰς τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν, νὰ δύνανται νὰ εὗρωσι πλήρη πραγμάτων.

Ἄρθρον 29.— 1) Τὸ ἄτομον ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας (Κοινότητος) ἐντὸς τῆς ὁποίας, μόνῃς, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐλευθερία καὶ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητός του.

2) Ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν δικαιωμάτων του καὶ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐλευθεριῶν του ἕκαστος δὲν ὑποβάλλεται εἰμὴ εἰς τοὺς περιορισμούς, τοὺς θεσπιζόμενους ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῆς Ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας, ἐντὸς Δημοκρατικῆς Κοινωνίας.

3) Τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι δὲν θὰ δύνανται, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει, νὰ ἀσκηθῶσι ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 30.— Οὐδεμία διάταξις τῆς παρούσης Διακηρύξεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ, ὡς ἐπαγομένη δι' ἓν Κράτος, μίαν ὁμάδα, ἢ ἐν ἄτομον οἰονδήποτε δικαίωμα, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς δραστηριότητα, ἢ ὅπως ἐκτελέσῃ πράξεις, σκοπούσας εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἐν αὐτῇ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελίς 5
----------------	------------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ Ή Ο ΔΗΜΟΣ ΜΑΣ	
α) Γεωγραφικά	7
β) Δημογραφικά	8
γ) Ιστορικά	9
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Ή ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
α) Όρισμός και στοιχεία της Κοινότητας ή του Δήμου	9
β) Προϋποθέσεις για την αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου	10
γ) Διοικητικά όργανα της Κοινότητας ή του Δήμου	11
δ) Έκλογή των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου	12
ε) Αρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών οργάνων	13
3. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ Ή ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Ή ύδρευση	15
β) Ή προστασία της υγείας	16
γ) Οί δρόμοι	16
δ) Άλλα κοινοτικά ή δημοτικά έργα	17
ε) Κοινοτικές ή δημοτικές επιχειρήσεις	17
στ) Κοινοτικά και δημοτικά ιδρύματα	17
4. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ	17
5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ	19

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Ο ΝΟΜΟΣ

1. Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΟΠΟΥ ΖΟΥΜΕ	
α) Γεωγραφικά	22
β) Δημογραφικά	23
γ) Ιστορικά	23
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Έννοια του Νομού	24
β) Ο Νομάρχης	24
γ) Το Νομαρχιακό Συμβούλιο	26
3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Εκπαιδευτικές	26
β) Γεωργικές	27
γ) Οικονομικές	27
δ) Υπηρεσίες Δημοσίων Έργων	28
ε) Υπηρεσίες άπασχολήσεως	28
στ) Άλλες διοικητικές υπηρεσίες	28

4. Η ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	29
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
1. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ, ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	32
2. ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	34
3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ	37
4. ΟΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Οί στατιστικές ύπηρεσίες και ή λειτουργία τους	39
β) Ή χρησιμότητα τής στατιστικής	41
5. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	
α) Σωματεία	42
β) Τά έπιμελητήρια	43
γ) Οί συνεταιρισμοί	44
6. Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ	45

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Γενικά	48
β) Τά δικαιώματα και οί ύποχρεώσεις του πολίτη	51
γ) Ή ανθρώπινη άξιοπρέπεια	53
δ) Ή δικαιοσύνη	55
ε) Ή άλληλεγγύη	56
στ) Ή άξιοπρέπεια τής έργασίας	58
ζ) Τά καθήκοντα του ανθρώπου προς τήν οικογένεια και τήν οικογενειακή ζώη	59
η) Ο σεβασμός τής ιδιωτικής και τής δημοσίας περιουσίας	63
θ) Τά καθήκοντα προς τήν Πατρίδα	65
ι) Τό δικαίωμα μορφώσεως	69
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Ή κλασσική άρχαιότητα	71
β) Ο νόμος του Καρόλου Β' τής Άγγλίας για τήν προσωπική άσφάλεια των πολιτών	73
γ) Ή άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776)	73
δ) Ή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη τής Γαλλικής Έπαναστάσεως (1789)	76
ε) Ή Οίκουμηνική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου	78
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Πολιτική έλευθερία	80
β) Άτομικές έλευθερίες	81
γ) Κοινωνική έλευθερία	84
δ) Ή ισότητα	84
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	84

**ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ**

	Σελίς
1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	
α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας	88
β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων	91
γ) Τò Σύνταγμα	93
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
α) Προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος (1822)	98
β) Ό Νόμος της Επιδαύρου (1823)	99
γ) Τò πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827)	99
δ) Τò ήγεμονικό Σύνταγμα (1832)	100
ε) Σύνταγμα του 1844	101
στ) Σύνταγμα του 1864/1911	101
ζ) Τά Συντάγματα του 1927 και 1952	102
η) Τò δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973	104
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Είσαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού	105
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος	106
γ) Τά όργανα τών τριών εξουσιών του Κράτους	106
Α'. Όργανα της Εκτελεστικής εξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	107
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	109
Β'. Όργανα της Νομοθετικής εξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ	110
Γ'. Όργανα της Δικαστικής εξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	114

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. ΓΕΝΙΚΑ	125
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ)	125
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	129
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	131
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ)	132

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	135
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	214

0020556246

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1975 (ΙΧ) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 130.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2635/8-9-75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ Ε.Π.Ε.

